

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2011

  BANQUE NATIONALE DE BULGARIE

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2011

Издание на Българската народна банка
1000 София, пл. „Княз Александър I“ № 1
Телефон: 02 9145/1271, 1906, 1033
Телекс: 24090, 24091
Факс: 02 980 2425, 02 980 6493
Печат: Полиграфична база на БНБ

Интернет страница: www.bnb.bg

© Българска народна банка, 2012

В Годишния отчет на БНБ за 2011 г. са използвани данни
и информация, публикувани до 5 април 2012 г.

Информацията, публикувана тук, може да се ползва
без специално разрешение, единствено с изричното
позоваване на източника.

Художественото оформление на корицата е разработено
въз основа на банкнотата с номинал 5000 лв., емисия 1938 г.,
с гравюра на сградата на БНБ.

ISSN 1313-0633

Уважаема госпожо Председател на Народното събрание,
уважаеми госпожи и господа народни представители,

В съответствие с член 1, алинея 2 и член 51 от Закона за
Българската народна банка Ви представям Годишния отчет на
Българската народна банка за 2011 година.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Искров', with a long horizontal flourish extending to the right.

Иван Искров
Управител
на Българската народна банка

Управителен съвет на БНБ

Седнали, от ляво на дясно: Калин Христов, Иван Искров, Румен Симеонов, Димитър Костов.
Прави, от ляво на дясно: Олег Недялков, Пенка Кратунова, Стати Статев.

Управителен съвет

Иван Искров

Управител

Димитър Костов

Подуправител

управление „Банково“

Румен Симеонов

Подуправител

управление „Банков надзор“

Калин Христов

Подуправител

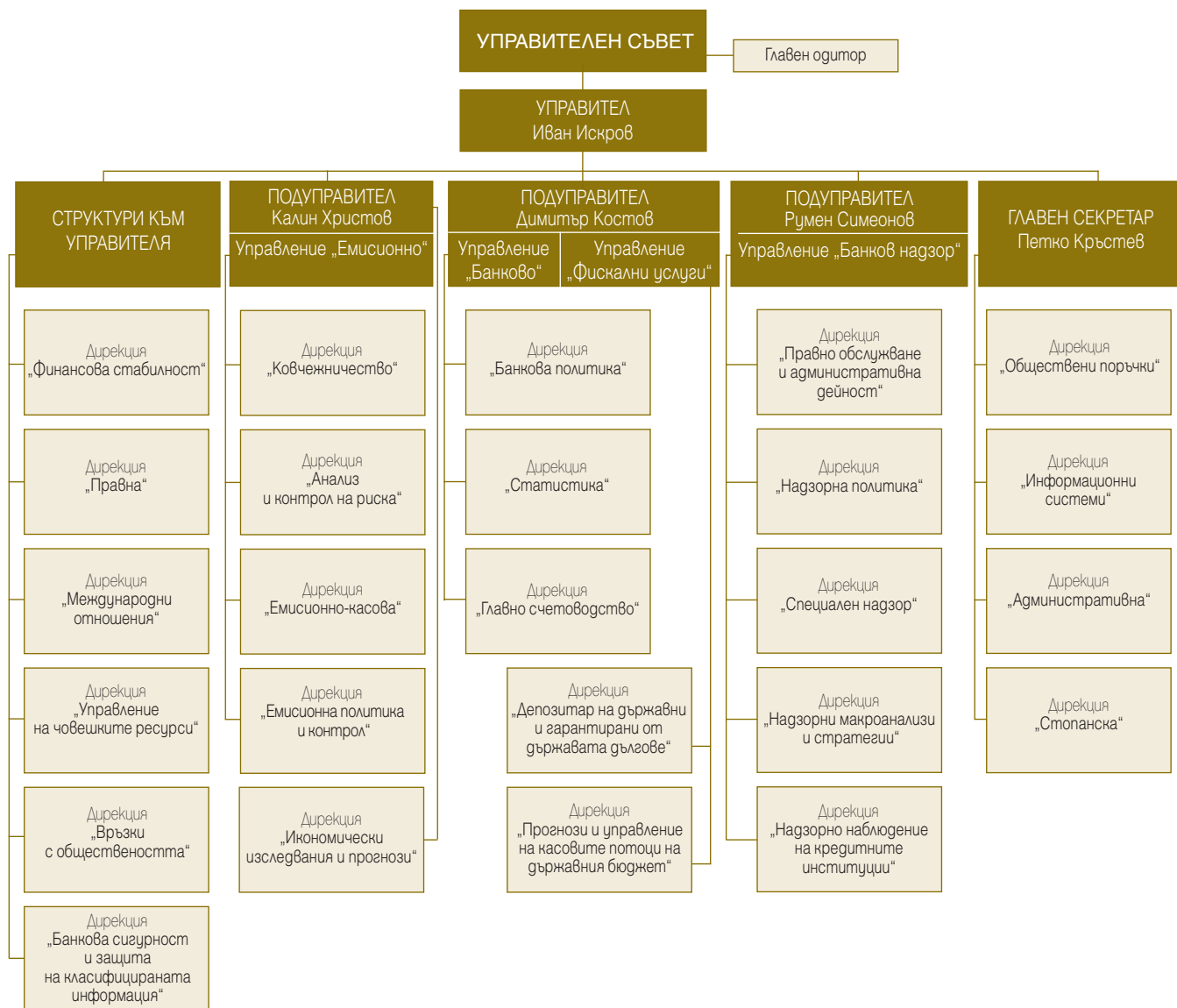
управление „Емисионно“

Пенка Кратунова

Стати Статев

Олег Недялков

Организационна структура на БНБ

Съдържание

Резюме	9
I. Икономическо развитие през 2011 г.	15
1. Международна среда	15
2. Икономиката на България	19
II. Брутни международни валутни резерви	31
1. Размер и структура на брутните международни валутни резерви	32
2. Риск и доходност на брутните международни валутни резерви	34
III. Платежни системи	40
1. Платежни системи в левове и системи за сепълмент на ценни книжа	40
2. Платежни системи за сепълмент в евро	43
3. Промени в нормативната уредба	44
4. Развитие на платежните и сепълмент системи в страната	45
5. Надзор върху платежните системи	46
IV. Резерви на банките в БНБ	48
V. Наличнопарично обращение	50
VI. Поддържане стабилността на банковата система	56
1. Оценка на състоянието на банковата система	56
2. Спазване на изискванията за разумна банкова дейност	63
3. Оценка на финансовото състояние на финансовите институции, регистрирани по чл. 3, ал. 2 от Закона за кредитните институции	64
4. Дейност на банковия надзор	66
VII. Централен кредитен регистър	71
VIII. Фискален агент и депозитар на държавата	73
IX. Участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите на ЕС	81
X. Международни отношения	88
XI. Статистическа дейност	91
XII. Изследователска дейност	93
XIII. Информационна инфраструктура	94
XIV. Управление на човешките ресурси	95
XV. Управление на собствеността	98
XVI. Вътрешен одит	99
XVII. Изпълнение на бюджета на БНБ	102
1. Разходи за издръжка на БНБ	102
2. Инвестиционна програма на БНБ	104
XVIII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2011 г.	107
По-важни решения на Управителния съвет на БНБ	143
Приложения (диск)	

Абревиатури

АД	акционерно дружество
АДСИЦ	акционерно дружество със специална инвестиционна цел
АДЦК	Система за провеждане на аукциони за продажба и обратно изкупуване на ДЦК
АС РОУД	Автоматизирана система за регистриране и обслужване на външния дълг
БВП	брутен вътрешен продукт
БИСЕРА	Банкова интегрирана система за електронни разплащания
БМР	Банка за международни разплащания
БНБ	Българска народна банка
БОРИКА	Банкова организация за разплащания с използване на карти
б.т.	базисна точка
БФБ	Българска фондова борса
ВМ II	Валутен механизъм II
ДДС	данък върху добавената стойност
ДДЦК	Депозитар на ДЦК
ДМА	дълготрайни материални активи
ДФЕС	Договор за функционирането на Европейския съюз
ДФИ	други финансови институции
ДЦК	държавни ценни книжа
ЕБО	Европейски банков орган
Екофин	Съвет на министрите на държавите – членки на ЕС, по икономическите и финансовите въпроси
ЕС	Европейски съюз
ЕСРОТ	Електронна система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК
ЕССР	Европейски съвет за системен риск
ЕСЦБ	Европейска система на централните банки
ЕЦБ	Европейска централна банка
ЗБНБ	Закон за БНБ
ЗИД	закон за изменение и допълнение
ЗМР	задължителни минимални резерви
ЗПУПС	Закон за платежните услуги и платежните системи
ЗУНК	Закон за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.
ИОБФР	Система за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв
ИТ	информационни технологии
КРМСФО	Комитет за разяснение на международните стандарти за финансово отчитане
КФН	Комисия за финансов надзор
ЛИБОР	лондонски междубанков лихвен процент
МБВР	Международна банка за възстановяване и развитие
МВФ	Международен валутен фонд
МОТ	Международна организация по труда
МСС	Международни счетоводни стандарти
МСФО	Международни стандарти за финансово отчитане
МФ	Министерство на финансите
НСИ	Национален статистически институт
НСПС	Национален съвет по платежни системи
НТООД	нетърговски организации, обслужващи домакинствата
НФИ	небанкови финансови институции
ОЛП	основен лихвен процент
ПОС	устройство за търговия на гребно с кредитни/дебитни карти (<i>point of sale, point of service</i>)
РОЗ	Регистър на особените залози
СБ	Световна банка
СДЦК	Електронна система от сметки за сетълмент на безналични ДЦК
СЕПА	Единна зона за плащания в евро (<i>SEPA</i>)
СПП	специални права на тираж
УС	Управителен съвет
ХИПЦ	хармонизиран индекс на потребителските цени
ЦД	Централен депозитар
ЦКР	Централен кредитен регистър
щ.г.	щатски долар
<i>EUR</i>	евро
<i>GBP</i>	британска лира
<i>JPY</i>	японска йена
<i>USD</i>	щатски долар
<i>VaR</i>	стойност, изложена на риск (<i>Value-at-Risk</i>)

Резюме

През 2011 г. тенденциите в развитието на глобалната икономика бяха разнопосочни. През първото тримесечие се наблюдаваше ускоряване на икономическия растеж, докато през следващите в резултат на поредица от неблагоприятни фактори растежът, особено в развитите страни, рязко се забави. Нестихващото политическо напрежение в Близкия изток оказваше натиск за поскъпване на горивата. Природните бедствия в Япония през март, както и наводненията в Тайланд, продължили през цялото второ полугодие, предизвикаха прекъсване на веригата на доставките и затруднения при производството в някои подотрасли на промишлеността, а също и в международния стокообмен. Напрегнатата икономическа и политическа ситуация в Гърция и съмненията относно готовността на държавите-членки от еврозоната и на Международния валутен фонд (МВФ) да увеличат финансовата помощ за тази страна допринасяха за продължаващата нестабилност на международните финансови пазари. В началото на април Португалия официално се обърна към Европейския съюз (ЕС) и МВФ за финансова помощ и така се присъедини към Гърция и Ирландия, които през 2010 г. сключиха споразумения за финансова подкрепа. Нарастващите международни цени на енергийните ресурси и храните допринесоха за повишаване на инфлацията, измерена чрез потребителските цени, и заедно с продължаващото напрежение на международните финансови пазари влияеха отрицателно върху доверието на бизнеса и потребителите, а оттам и върху икономическия растеж и скоростта на възстановяване на световната икономика.

Годишният темп на растеж на реалния БВП у нас се ускори от 0.4% през 2010 г. до 1.7% през 2011 г. Приносът на вътрешното търсене за растежа на реалния БВП бе отрицателен, докато нетният износ запази положителния си принос за динамиката на БВП. Забавянето на реалния растеж на износа на стоки и услуги беше незначително на фона на влошаващата се през годината международна конюнктура. Фирмите, изправени пред предизвикателството на бързо променящите се условия на международната среда, продължиха да оптимизират разходите си най-вече чрез съкращаване на персонала – спрямо 2010 г. заетостта в икономиката намалю с 4.2%, а равнището на безработица слабо се повиши и средно за годината достигна 11.2%. Номиналните разходи за труд на единица продукция общо за икономиката продължиха да забавят темпа си на нарастване, който достигна 1.1% през 2011 г. (при 5.6% през 2010 г.). Производителността на труда общо за икономиката нарасна значително (с 6.1%) с ключов принос на промишлеността, където този показател нарасна за 2011 г. с 12.1%. Нормата на спестяване на домакинствата остана висока, а политиката на правителството за постигане на ефективна фискална консолидация също допринесе за по-високото равнище на спестявания в икономиката, след като спрямо предходната година дефицитът на консолидирания държавен бюджет се сви за годината с 43.2% и достигна 1582.2 млн. лв. (2.1% от БВП).

Възходящата динамика на международните цени на енергийните ресурси и храните, която през 2010 г. имаше съществено влияние върху инфлацията, продължи да бъде определяща за нарастването на потребителските цени у нас и през 2011 г. Средногодишната инфлация възлезе на 3.4% (3.0% през 2010 г.), а инфлацията в края на годината отбеляза понижение до 2.0% (4.4% година по-рано).

Общото салдо по текущата и капиталовата сметка продължи да се подобрява и през 2011 г. представляваше излишък в размер на 2.2% от БВП. Най-голям принос за това имаше свиването на търговския дефицит, което се дъл-

жеше на силен номинален прираст на износа (с 30% на годишна база) и по-умерено нарастване на вноса (с 21.2% на годишна база). Общият външен дълг на страната в края на годината възлезе на 35.4 млрд. евро (92.1% от БВП), което представлява намаление с 1610.9 млн. евро спрямо декември 2010 г., дължащо се на плащания по вътрешнофирмени заеми на небанковия сектор и особено по външни задължения на търговските банки. Увеличението на банковите депозити вследствие сравнително голямата склонност на домакинствата към спестяване и доверието им в банковата система позволи на банките, запазвайки високите си нива на ликвидност, да продължат да намаляват brutния външен дълг.

През 2011 г. при паричните агрегати се наблюдаваше възходяща динамика, отразяваща постепенното възстановяване на икономическата активност и значителния прираст на банковите депозити на резиденти. Следвайки предпазлива кредитна политика, като в същото време отговарят на постепенно нарастващо търсене на кредити, банките увеличиха обема на новоотпуснатите заеми, предимно за нефинансови предприятия. Към края на 2011 г. годишният прираст на вземанията от неправителствения сектор достигна 3.9% при 1.3% в края на предходната година.

Нестабилната международна конюнктура и неблагоприятното ѝ влияние върху процеса на възстановяване на българската икономика създаваха сериозни препятствия пред Българската народна банка (БНБ) при изпълнението на нейните задачи. Използвайки ефективно целия си потенциал и възможности за въздействие, през 2011 г. БНБ продължи успешно да изпълнява основната си цел – да поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на националната парична единица и да провежда парична политика в съответствие с изискванията на Закона за Българската народна банка. БНБ изпълнява задачите си, като съгласно Закона инвестира brutните международни валутни резерви в съответствие с разумни инвестиционни принципи и практика, регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в страната с оглед поддържане стабилността на банковата система и защита интересите на вложителите, съдейства за създаването и функционирането на ефективни платежни системи и осъществява надзор върху тях, регулира и извършва надзор върху дейността на операторите на платежни системи, на платежните институции и на дружествата за електронни пари в страната, осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и съхраняването на непуснати в обращение и унищожаването на изтеглени от обращение банкноти и монети, изпълнява функциите на фискален агент и депозитар на сръжавата. БНБ участва активно в работата на Европейската система на централните банки (ЕСЦБ) и на институциите на ЕС.

При изпълнението на една от най-важните си задачи – управлението на brutните международни валутни резерви, БНБ отчиташе както нестабилността на международните финансови пазари, така и тенденциите в динамиката на потоците по платежния баланс на страната. В резултат на всички външни текущи, капиталови и финансови трансакции международните валутни резерви на БНБ нараснаха със 158.7 млн. евро за 2011 г. (без измененията, дължащи се на курсови разлики). Отчитайки изменението в пазарната стойност на международните валутни резерви по баланса на управление „Емисионно“ на БНБ, което включва преоценки и валутнокурсови разлики, за 2011 г. brutните международни валутни резерви се увеличиха с 372.1 млн. евро до 13 349 млн. евро към края на годината.

Продължаващото напрежение на международните финансови пазари наложи въвеждането на нови ограничения, както и допълнително прецизиране на вече съществуващи ограничения и лимити за инвестирането на brutните международни валутни резерви на БНБ, целящи допълнително намаление на риска за Банката. Въведените още през 2010 г. ограничения продължиха да действат и през следващата година, като по-важните от тях включват забрана за за-

купуване на дългови инструменти, емитирани или гарантирани от държави с влошени фискални позиции и високи нива на публичен дълг, и ограничения по отношение на разрешени лимити за инвестиране в дълг на държави-емитенти, условно разделени в три рискови групи на база присъщия им кредитен риск. От началото на 2011 г. влезе в сила нова *Методология за управление на кредитния риск*, съгласно която настъпиха качествени промени при оценяването и отчитането на кредитния риск както за чуждестранните банки – контрагенти на БНБ, така и за емитентите на дългови инструменти, в чиито ценни книжа БНБ може да инвестира валутните резерви. Основните нововъведения в методологията са свързани с разширяването на диапазона от международно признати агенции за кредитен рейтинг, чиито оценки БНБ използва при анализа и отчитането на кредитния риск, с цел още по-широка диверсификация на присъдените рейтингови оценки. При наложените ограничения за инвестирането на brutните международни валутни резерви и възможностите, които предлагаха международните финансови пазари, средно за периода над 61% от средствата са инвестирани в активи с най-висок дългосрочен кредитен рейтинг AAA, а доходът от инвестиции през годината достигна 157.29 млн. евро, което се равнява на 1.37% годишна доходност на активите. Нетният доход от управлението на международните валутни резерви, включващ промените в цената на златото и други валутни преоценки, през 2011 г. е в размер на 333.49 млн. евро, което представлява 2.93% нетна годишна доходност на активите.

Поддържането на стабилността на банковата система е приоритет на БНБ, чрез изпълнението на който централната банка допринася за макроикономическата и финансовата стабилност и за поддържане на доверието в банковата система.

Към края на 2011 г. активите на банковата система достигнаха 76.7 млрд. лв. и спрямо края на 2010 г. се увеличиха с 4.1% (3 млрд. лв.), като темпът им на нарастване съответства на прираста на привлечения ресурс. Привлечените средства от вътрешния пазар осигуриха стабилна база за финансиране на банковите операции, като изцяло компенсираха намалението на ресурса от нерезиденти. Депозитите от граждани и домакинства нараснаха с 3.9 млрд. лв. (с 13.8%) и дялът им в общите привлечени средства на банките достигна 48.5%. Въпреки отчетеното забавяне в темпа на растеж на класифицираните кредити в края на 2011 г. дялът на кредитите, необслужвани над 90 дни, в общия кредитен портфейл достигна 14.97% при 11.92% в края на 2010 г. Възможностите на отделните банки, както и на системата като цяло, да генерират стабилни доходи останаха ограничени и през 2011 г. печалбата, реализирана от банковия сектор, е 474 млн. лв., или със 126 млн. лв. под тази през 2010 г. Възвръщаемостта на активите (*ROA*) е 0.63%, а възвръщаемостта на балансовия капитал и резервите (*ROE*) – 4.93%.

Банковият сектор запазва стабилността на капиталовата си позиция, като увеличеният капитал е резултат както от политиката на банките да поддържат по-високо минимално равнище на първичния си капитал и да се придържат към консервативни принципи на разпределение на печалбата, така и от стриктните надзорни изисквания. От 17.39% в края на 2010 г. общата капиталова адекватност на системата се повиши до 17.55% в края на 2011 г., в т.ч. адекватността на капитала от първи ред нарасна на 15.73%. Всички банки поддържат ниво на капитала от първи ред над препоръчаното от БНБ равнище от 10%. Системата се характеризира с относително висока ликвидност, като в края на годината коефициентът на ликвидните активи се повиши до 25.53% (при 24.35% в края на 2010 г.).

Платежните системи на страната функционират гладко и осигуряват непрекъсваемост на плащанията. По стойност най-много разплащания (86%) са извършени чрез Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС, чийто оператор е БНБ. През 2011 г. нарасна както броят (с 56.25%), така и стойността (с 57.86%) на плащанията през националния системен компонент

ТАРГЕТ2-БНБ на Трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент в реално време на експресни преводи в евро ТАРГЕТ2, който започна да функционира от началото на 2010 г. Надзорът на БНБ върху платежните системи има за цел да ограничи системния риск и да подобри тяхната надеждност и ефективност.

БНБ осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и опазването и унищожаването на изтеглените от обращение банкноти и монети. В края на 2011 г. в номинално изражение парите в обращение достигнаха 8728.9 млн. лв., нараствайки с 426.4 млн. лв., или с 5.14% спрямо края на 2010 г. Делът на банкнотите достигна 97.94% от общата стойност на парите в обращение, отбелязвайки намаление с 0.03 процентни пункта за сметка на нарастване през годината на дела на разменните монети. Най-голям дял в съвкупния брой на банкнотите в обращение има купюрата от 20 лева (32.87%), а при монетите със значителен дял от 66.13% са тези с ниска номинална стойност (1, 2 и 5 стотинки). Средната стойност на банкнотите в обращение е 26.78 лв., а на монетите – 0.13 лв. БНБ провежда последователна политика за предотвратяване разпространението на неистински банкноти и монети в паричния оборот на страната. През 2011 г. относителният дял на задържаните неистински български банкноти остава много нисък – 0.0009% от общия брой на банкнотите в обращение, а относителният дял на задържаните неистински български разменни монети спрямо броя на разменните монети в обращение в края на 2011 г. е 0.00008%.

Въз основа на сключени с Министерството на финансите (МФ) договори и при пазарни условия БНБ изпълнява функцията на фискален агент и депозитар на държавата. Изпълнението на поетите ангажименти се извършва посредством шест информационни системи, чиито функционалности подлежат на непрекъснато усъвършенстване.

В рамките на ЕС през 2011 г. бяха приети редица важни политически и нормативни документи, свързани в голямата си част с новите инициативи, засягащи областите, в които глобалната икономическа и финансова криза открити слабости във функционирането на икономиката. През 2011 г. започна работа Европейският съвет за системен риск, постигна се договореност по Пакта „Евро плюс“, беше приет пакетът от документи, насочени към усъвършенстване на икономическото управление на ЕС и еврозоната, подобряване координацията на стопанската политика на държавите-членки и засилване на конкурентоспособността. Чрез своите представители, участващи активно в комитетите и работните групи към ЕСЦБ, Европейската комисия и Съвета на ЕС, в Европейския съвет за системен риск, както и в националния Съвет по европейските въпроси, БНБ допринася за формирането и защитата на позициите на Република България в тези изключително важни области. Подкрепяйки по принцип предприеманите мерки, БНБ последователно отстояваше и ще продължи да защитава становището си, че новите инициативи и регулации във финансовата сфера и в областта на икономическото управление на ЕС трябва да осигуряват по-голяма гъвкавост на националната политика в съответствие с особеностите на националната икономика.

Европейският съвет за системен риск (ЕССР) прие през 2011 г. препоръки, свързани с предоставянето на кредити в чуждестранна валута, с деноминиранията в щатски долари финансиране на кредитните институции и с макропруденциалните правомощия на националните органи. БНБ последователно поддържа позицията, че рисковете, свързани с кредитирането в чуждестранна валута, зависят от съществуващия режим на парична политика и от цялостната макроикономическа рамка в отделните държави. Равното третиране на националната валута и еврото представлява основен принцип на паричния режим у нас, основан на паричен съвет и фиксиран към еврото валутен курс, и съответно при оценката на рисковете за финансовата стабилност деноминиранията в евро кредити не следва да се третират като кредитиране в чужд-

гестранна валута. Във връзка с препоръките за ограничаване на системните рискове, произтичащи от деноминирания в щатски долари финансиране на кредитните институции, БНБ подчертава, че тези рискове се отнасят преди всичко до големите европейски банкови групи поради техния специфичен бизнес модел и не се налага предприемането на допълнителни мерки с цел тяхното ограничаване спрямо банките в България. Препоръките относно макропруденциалните правомощия на националните органи предлагат набор от ръководни принципи, които да залегнат в националните макропруденциални рамки на държавите – членки на ЕС, и БНБ подкрепя тези принципи.

ЕССР направи преглед на макропруденциалните аспекти и влиянието на законодателните предложения на Европейската комисия (ЕК) за директива и регламент за капиталовите изисквания. Становището на ЕССР, което БНБ подкрепя, е, че в основата на макропруденциалната рамка следва да бъдат поставени следните три принципа: гъвкавост, която дава възможност за предприемане на широк кръг от действия; възможност за ранна и ефективна намеса от страна на националните надзорни органи; ефективно координиране на действията между държавите-членки. За БНБ възможността на национално ниво компетентните органи да налагат по-строги изисквания, както и да допълват инструментариума на общоевропейския надзорен режим, е от първостепенно значение за запазването на финансово стабилна и адекватно капитализирана национална банкова система.

С цел подкрепа за финансовата стабилност и за европейската перспектива пред балканските страни БНБ провежда активна политика на разширяване на сътрудничеството с централните банки от региона. През ноември 2011 г. успешно приключи изпълнението на двегодишния партньорски проект за Черна гора, ръководен от БНБ. Експерти от БНБ се включиха и в партньорски проект за централната банка на Албания. Предоставена беше техническа помощ на централната банка на Босна и Херцеговина по прилагането на Договора за функционирането на ЕС в държава с режим на паричен съвет и се проведоха консултации по закона за централната банка на страната. През годината бяха осъществени и две посещения в БНБ на експерти от централните банки на Сърбия и на Албания.

I. Икономическо развитие през 2011 г.

1. Международна среда

Възстановяването на глобалната икономическа активност продължи през 2011 г., но със забавящ се темп спрямо динамиката от предходната година. Природните бедствия в Япония през март, както и наводненията в Тайланд, продължили през цялата втора половина на годината, предизвикаха прекъсване на веригата на доставките и затруднения в производството в някои сектори на промишлеността. Нестихващото политическо напрежение в Близкия изток оказваше натиск за поскъпване на горивата. Продължаващата дългова криза в еврозоната дестабилизираше международните финансови пазари и влияеше негативно върху динамиката на капиталовите потоци и финансирането на бизнеса. Отрицателно отражение върху доверието и разходите на потребителите оказа и поскъпването на храните през първата половина на годината.

Икономическият растеж в еврозоната и САЩ се забави в сравнение с предходната година, достигайки съответно 1.4% и 1.7%¹. Реалният БВП на Китай нарасна с 9.5%. Индустриалното производство се увеличи в световен мащаб с около 5.4%² спрямо 2010 г. Световният стокообмен нарасна с 5.7% на годишна база.

Основни макроикономически показатели (средно за периода)

(%)

	Растеж			Инфлация			Безработица		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
ЕС-27	-4.3	2.0	1.5	1.0	2.1	3.1	8.9	9.6	9.7
Еврозона-17	-4.3	1.9	1.4	0.3	1.3	2.7	9.4	10.1	10.2
ЕС-7	-3.2	2.3	3.2	3.8	3.1	4.2	9.9	11.5	9.4
ЕС-3	-4.6	2.5	1.3	2.1	3.1	3.9	7.3	7.9	7.9
САЩ	-3.5	3.0	1.7	-0.4	1.6	3.2	9.3	9.6	8.9
Япония	-5.5	4.4	-0.9	-1.4	-0.7	0.1	5.1	5.1	4.6
Китай	7.8	10.6	9.5	-0.7	3.3	5.4	4.3	4.1	4.0

Забележки: ЕС-7 включва държавите, присъединили се към ЕС от 2004 г. насам, без тези, които вече са членки на еврозоната. ЕС-3 включва Обединеното кралство, Швеция и Дания. Показателите за ЕС-7 и ЕС-3 са изчислени чрез претегляне на динамичните редове, като се използват теглата на съответните страни в общия БВП на групата (за растежа), в общата за групата величина за работната сила (равнище на безработица), а при претеглянето на инфлацията са ползвани теглата на държавите от ЕС-27 в ХИПЦ, изчислени от Евростат.

Източници: Евростат, *Bureau of Labor Statistics*, *Bureau of Economic Analysis*, Статистическа служба на Япония, Национална статистическа служба на Китай, изчисления на БНБ.

През 2011 г. темпът на растеж на реалния БВП в еврозоната започна да се забавя (през четвъртото тримесечие беше отчетен 0.3% спад на БВП спрямо предходното), като частното потребление реално намаля с 0.4%, а инвестициите с 1.7%. Причина за низходящата динамика на БВП през годината бяха продължаващите проблеми с обслужването на държавните дългове на някои страни от периферията на еврозоната, което поддържаше напрежението на финансовите пазари. По икономически отрасли положителен принос за растежа имаше индустриалното производство, а по страни – Германия, където БВП нарасна реално с 3.0% спрямо предходната година, което допринесе най-много за растежа на еврозоната. Равнището на безработица в еврозоната се повиши с 0.1 процентни пункта спрямо 2010 г. до 10.2%.

¹ Данни към 26 март 2012 г.

² По данни на CPB: Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis.

В САЩ през 2011 г. реалният БВП нарасна с 1.7%. През първата половина на годината временно бе прекъсната веригата на доставките от Япония за автомобилната индустрия на САЩ. Повишаващите се цени на петрола вследствие политическото напрежение в Близкия изток също повлияха негативно върху очакванията на домакинствата и бизнеса. През второто полугодие икономическият растеж се ускори, като основен принос имаха частното потребление и инвестиционното търсене на бизнеса. Равнището на безработица се понижи в сравнение с 2010 г., но остана относително високо – 8.9%. През годината потреблението на домакинствата постепенно се възстановяваше при едновременно свиване на потребителското кредитиране.

През 2011 г. в глобален мащаб средногодишната инфлация се ускори и достигна 4.5%³ спрямо 3.4% за 2010 г., като тенденция към повишаване се наблюдаваше и в развитите, и в развиващите се икономики. Основни фактори за това бяха поскъпването на енергията, храните и на някои основни суровини на международните пазари. Инфлацията в еврозоната възлезе средногодишно на 2.7% спрямо 1.3% през 2010 г., а базисната инфлация също се ускори до 1.4% на годишна база спрямо 1.0% година по-рано. В САЩ инфлацията, измерена с дефлатора на потребителските разходи, се повиши от средно 1.6% през 2010 г. до 3.2% през 2011 г., а съответната базисна инфлация се ускори до 1.4% от 1.0% през 2010 г.

Цената на суровия петрол тип „Брент“ нарастваше до средата на годината от средно 96.3 щ.г. / барел (72.1 евро / барел) през януари 2011 г. до 116.5 щ.г. / барел (81.6 евро / барел) през юли, след което започна плавно да спада и през декември достигна 107.9 щ.г. / барел (81.9 евро / барел). Цените на храните се повишиха през 2011 г., като в сравнение с 2010 г. индексът, отчитащ ценовото им равнище, се увеличи с 23.9%. На международните пазари нараснаха цените на основните групи суровини, като металите поскъпнаха с 14.4% спрямо 2010 г. – най-много калаят (с 27.7%), медта (със 17.6%) и оловото (с 11.8%). Индексът, отчитащ цената на стоманата, се повиши с 15.7%.

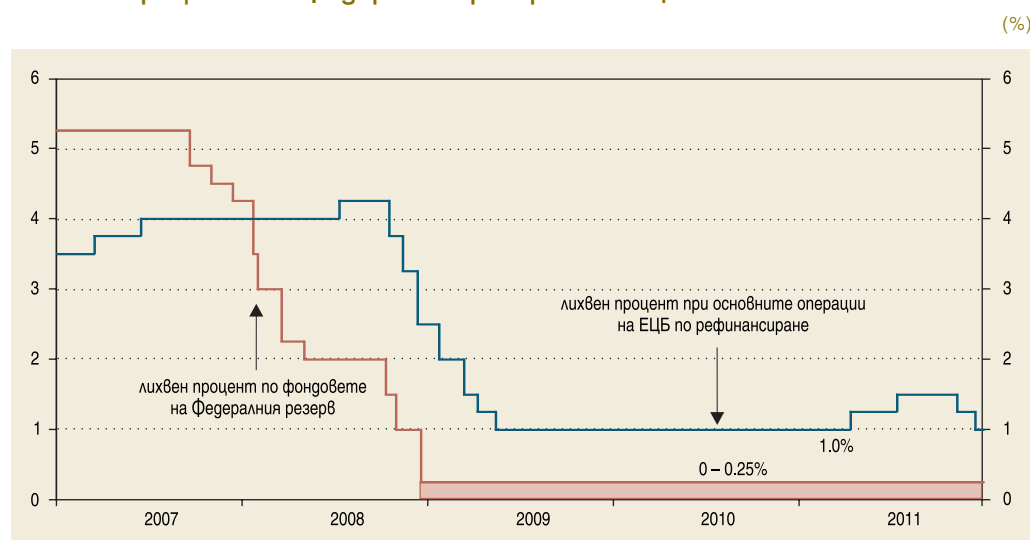
През първата половина на 2011 г. в резултат от подобряването на макроикономическата конюнктура и засилването на инфлационния натиск ЕЦБ повиши на две стъпки (през април и юли) лихвата при основните си операции по рефинансиране. Поради задълбочаване на дълговата криза в еврозоната и влошаване на прогнозите за икономическия растеж през 2011 г. и 2012 г. през четвъртото тримесечие на изминалата година ЕЦБ на два пъти (през ноември и декември) понижи лихвата при основните си операции по рефинансиране, връщайки я на нивото от началото на годината.

През 2011 г. ЕЦБ продължи политиката си на неограничено разпределение на ликвидност при основните и при месечните си операции, като през октомври беше обявено продължаването на тази политика най-малко до края на шестия за 2012 г. период на поддържане на резервите, завършващ на 10 юли. През декември 2011 г. Управителният съвет на ЕЦБ взе решение да въведе допълнителен пакет от извънредни мерки, които имаха за цел да подкрепят кредитната активност на банките и ликвидността на паричния пазар в еврозоната. Мерките включваха: провеждане на две 3-годишни операции по дългосрочно рефинансиране (на 21 декември 2011 г. и на 29 февруари 2012 г.) с възможност за предсрочно погасяване след 1 година; намаляване на нормата на задължителните минимални резерви на банките от 2% до 1%, считано от началото на първия за 2012 г. период на поддържане на резервите, който започва на 18 януари; разширяване на набора от инструменти, които се приемат като обезпечение; преустановяване на еднокдневните операции за фино регулиране в края на периодите на поддържане.

³ По данни на МВФ към 8 март 2012 г.

В резултат на предприетите мерки за предоставяне на ликвидност към 30 декември 2011 г. балансното число на ЕЦБ достигна 2.7 трлн. евро, отбелязвайки увеличение с 36% спрямо края на предходната година. Разликата между обема на операциите на ЕЦБ по рефинансиране и общата сума на изискуемите резерви и автономните фактори достигна 483 млрд. евро. Банките депозираха излишъка от ликвидност обратно в ЕЦБ – средствата по депозитното улеснение на ЕЦБ възлязоха на 414 млрд. евро към 30 декември 2011 г. Нарастването на ликвидността в банковата система допринесе за понижаване на лихвените проценти на паричния пазар в еврозоната. ЕОНИА – овърнайт лихвата в еврозоната, се понижи до 0.399% на 29 декември 2011 г., като спредът между ЕОНИА и лихвата по депозитното улеснение на ЕЦБ се сви до 14.9 б.т. Описаните по-горе извънредни мерки на ЕЦБ, приети през декември, подкрепиха в значителна степен и пазарите на ДЦК в еврозоната, като спредовете спрямо доходността на референтните германски съкровищни облигации започнаха да се свиват.

Лихвени проценти на Федералния резерв и на ЕЦБ

Източници: ЕЦБ, Федерален резерв.

В САЩ Федералният резерв запази лихвата по федералните фондове без промяна в интервала 0.00 – 0.25% през цялата 2011 г. и обяви продължаване на политиката си на ниски лихвени проценти поне до края на 2013 г. След приключването на втората програма за изкупуване на ДЦК на САЩ и след понижаването от *Standard and Poor's* (S&P) на кредитния рейтинг на САЩ⁴ Федералният комитет по операции на открития пазар (*FOMC*) предприе нови нестандартни мерки за стимулиране растежа на икономиката. На срещата на *FOMC* през септември беше взето решение за въвеждане на 9-месечна програма (до юли 2012 г.) за удължаване на средния матуритет на активите в портфейла на Федералния резерв. Програмата на обща стойност 400 млрд. щ.д. се концентрира върху продажбата на ДЦК на САЩ от портфейла на Федералния резерв с матуритет между 3 месеца и 3 години, като с постъпленията от продажби се изкупуват обратно ДЦК с матуритет между 6 и 30 години.

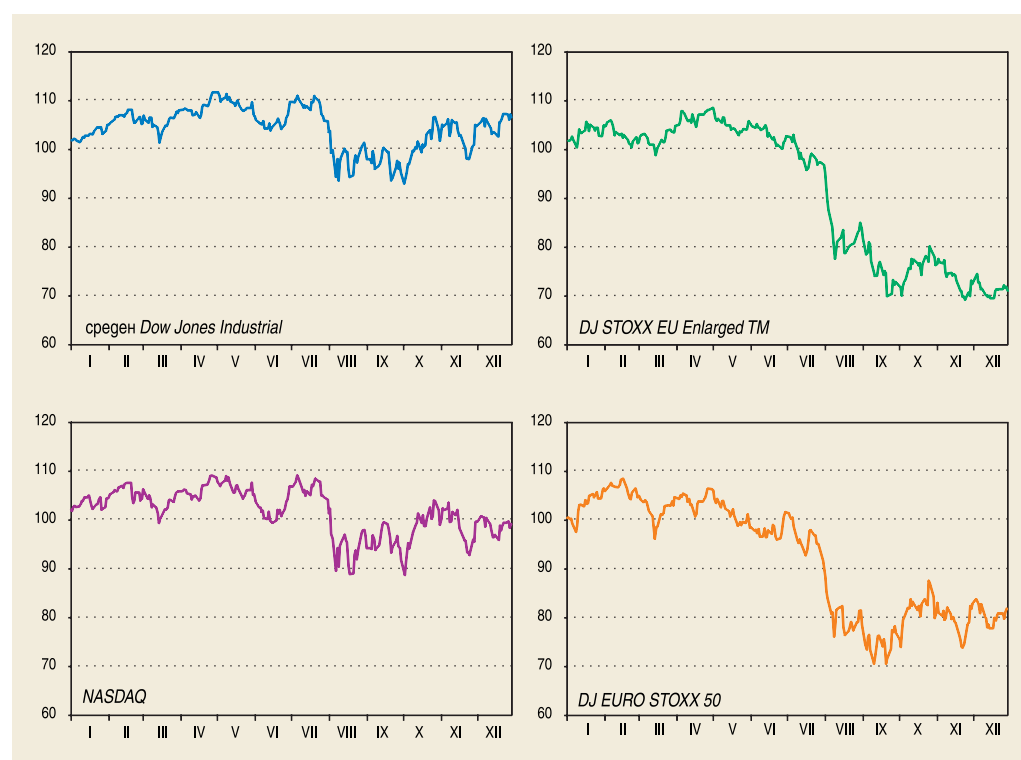
Напрежението на международните финансови пазари остана високо и през 2011 г. През последните две години неспособността на Гърция, Ирландия и Португалия да финансират бюджетния си дефицит и да обслужват погашенията по държавния си дълг ги накара да потърсят финансова помощ от ЕС и МВФ.

⁴ На 5 август 2011 г. S&P за първи път в историята си понижи кредитния рейтинг на САЩ с една стъпка – от най-високия AAA на AA+ с негативна перспектива.

През втората половина на 2011 г. се наблюдаваха признаци на разпространение на дълговата криза и в други страни от еврозоната, в това число Италия и Испания⁵.

През 2011 г. фондовите пазари в САЩ отбелязаха слабо повишение, докато в Европа индексите отчетоха спад. Най-високите нива на индексите в САЩ бяха наблюдавани през второто тримесечие, а през лятото започна тенденция към спад в оптимизма на пазарните участници вследствие политическата несигурност около тавана на държавния дълг на страната⁶. Въпреки това през четвъртото тримесечие на 2011 г. оптимизмът и очакванията за растеж се подобриха, като през декември 2011 г. индексът *Dow Jones* се повиши с 5.4% спрямо декември 2010 г. В Европа задълбочаването на фискалните проблеми и дълговата криза в еврозоната повлияха негативно на борсовите индекси, като през декември 2011 г. *EURO STOXX 50* и *EURO STOXX EU Enlarged TM* се понижиха съответно с 19.2% и 28.6% спрямо декември 2010 г.

Основни борсови индекси през 2011 г.

Забележка: Индексите са изчислени в щатски долари при база декември 2010 г. = 100.

Източник: „Блумбърг“.

⁵ За повече подробности вж. глава II.

⁶ Вж. *Икономически преглед*, 2011, бр. 3, с. 20.

2. Икономиката на България

Реалният БВП нарасна през 2011 г. с 1.7% спрямо предходната година. Основен принос за растежа има нетният износ, като през годината износът на стоки и услуги запази високи темпове на реален растеж и се увеличи общо с 12.8%. Вносът на стоки и услуги ускори темпа си в реално изражение от 2.4% през 2010 г. до 8.5% през 2011 г.

Темп на растеж на реалния брутен вътрешен продукт

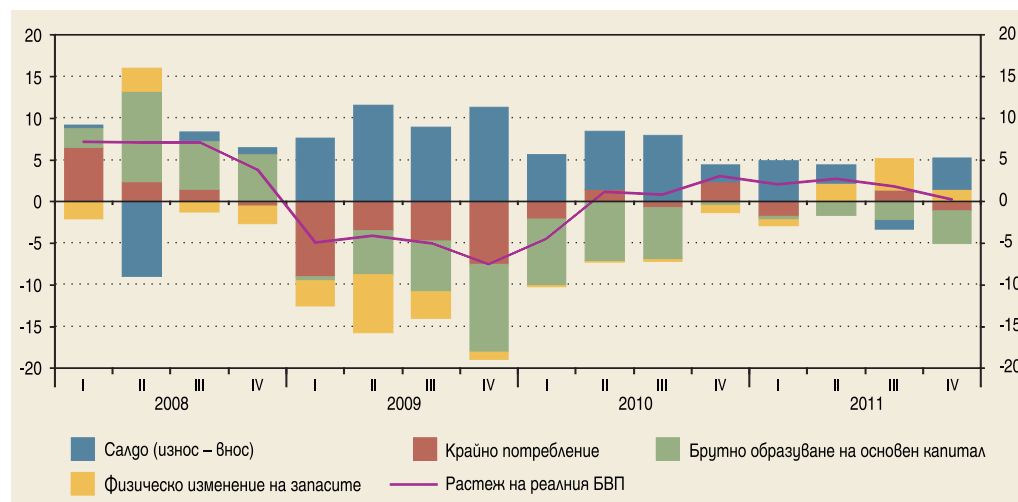
(спрямо съответния период на предходната година, сезонно неизгладени данни)

	2010		2011	
	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)
БВП	0.4	0.4	1.7	1.7
Крайно потребление	0.5	0.4	-0.3	-0.3
Потребление на домакинствата	0.1	0.1	-0.6	-0.4
Крайни потребителски разходи на сектор „държавно управление“	4.7	0.4	3.0	0.2
Колективно потребление	-0.5	0.0	-1.8	-0.1
Брутно образуване на основен капитал	-18.3	-5.3	-9.7	-2.2
Физическо изменение на запасите	-	-0.4	-	1.8
Нетен износ на стоки и услуги	-	5.6	-	2.3
Износ на стоки и услуги	14.7	7.0	12.8	7.3
Внос на стоки и услуги	2.4	-1.4	8.5	-5.1

Източници: НСИ, БНБ.

Принос по компоненти на крайното използване за растежа на реалния БВП

(%, процентни пунктове спрямо съответното тримесечие на предходната година)

Източници: НСИ, БНБ.

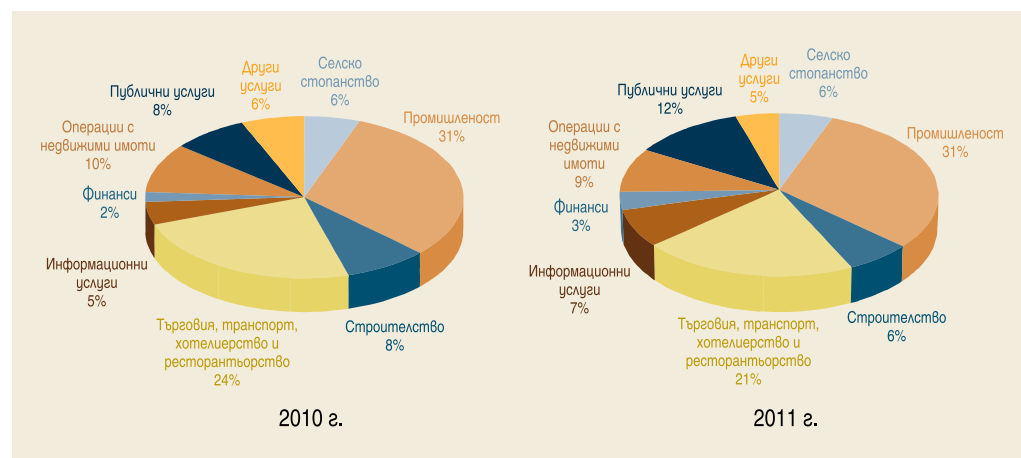
В реално изражение потреблението на домакинствата се сви с 0.6% през 2011 г. след относителното стабилизиране на потребителското търсене през 2010 г. Неблагоприятната международна конюнктура значително влоши очакванията за възстановяване на икономиката и особено за подобряване на ситуацията на пазара на труда. Още в началото на 2011 г. потребителите понижиха оценката си за общата икономическа ситуация и финансовото си състояние през следващите 12 месеца⁷, а след средата ѝ започнаха да се формират очаквания за нарастване на безработицата. Данните за годината потвърдиха

⁷ Вж. Наблюдение на потребителите (януари 2011 г.), НСИ.

тези очаквания, като икономиката започна да забавя темпа си на растеж, а заетостта продължи да спада. Тези фактори потиснаха потребителските разходи на домакинствата.

Тенденцията към спад в реално изражение на инвестициите в основен капитал продължи и през 2011 г. По-голямо свиване на инвестиционното търсене бе отчетено през втората половина на годината, когато се усили негативният ефект от нестабилността и несигурността на международните финансови пазари. За годината инвестициите в основни активи (бруто образуване на основен капитал) спаднаха в реално изражение с 9.7% (отрицателен принос за растежа на реалния БВП от 2.2 процентни пункта). В номинално изражение според предварителни данни на Националния статистически институт (НСИ) разходите за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) нарастват с 3.3% през 2011 г. спрямо 2010 г. Основен положителен принос за този растеж имат публичните услуги, финансовият сектор и информационните услуги, където разходите за ДМА нараснаха съответно с 59.4%, 85.4% и 69.1%. След значителния спад през предходните две години на разходите за ДМА в промишлеността през 2011 г. бе отчетен 1.5% растеж. Продължиха да се свиват инвестициите в строителството и в сектора *търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство*. Увеличението на запасите имаше съществен принос от 1.8 процентни пункта за растежа на БВП през годината, което беше свързано със засилването на икономическата активност в сравнение с 2010 г.

Структура на разходите за придобиване на ДМА по икономически дейности

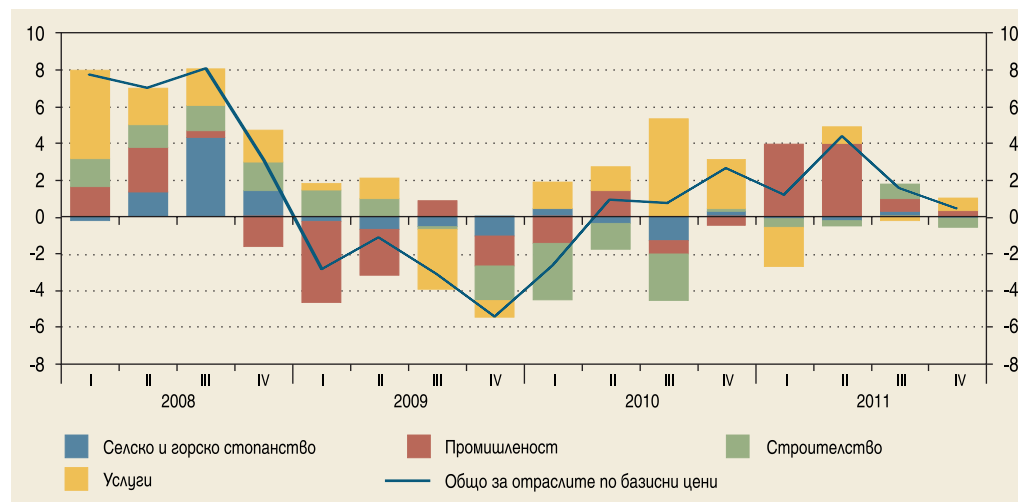
Забележка: Данните за 2011 г. са предварителни.

Източници: НСИ, БНБ.

Брутната добавена стойност в икономиката нарасна с 1.8% в реално изражение. Основен принос за това имаше промишлеността, където растежът бе 9.1%. Слабото вътрешно търсене се отрази негативно върху услугите и след 4.4% растеж през 2010 г. добавената стойност в сектора спадна с 0.1% през 2011 г. Със значителен принос за намалението са секторите *търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство* и *култура, спорт и развлечения*. Нарастване на добавената стойност има в секторите, които бяха сравнително слабо засегнати от глобалната криза, като *информационни услуги* и *професионални дейности* и *научни изследвания, административни и спомагателни дейности*.

Изменение на brutната добавена стойност в реално изражение* и принос по отрасли

(%, процентни пунктове спрямо съответното тримесечие на предходната година)

* НСИ използва понятието „физически обем“.

Източници: НСИ, БНБ.

Темп на растеж на brutната добавена стойност в реално изражение

	2010		2011	
	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)
Брутна добавена стойност	0.5	0.5	1.8	1.8
Селско и горско стопанство	-6.2	-0.3	-1.1	-0.1
Индустрия (промишленост и строителство)	-6.3	-2.0	6.6	2.0
Услуги	4.4	2.8	-0.1	-0.1

Източници: НСИ, БНБ.

През 2011 г. ситуацията на пазара на труда общо за икономиката продължи да се влошава. Заетостта спадна с 4.2% при понижение с 4.7% през 2010 г. Докато през 2010 г. основен принос за спада ѝ имаше индустриалният сектор, през 2011 г. основен принос за намалението на заетостта имаха услугите (главно *търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство*), а в индустрията темпът на съкращаване на заетите се забави.

Безработицата през 2011 г. слабо се повиши спрямо 2010 г., но през годината се задържа на сравнително устойчиво равнище от 11.2% по данни от Наблюдението на работната сила (НСИ). Равнището на безработица, оценено на база данните за регистрираните безработни в Агенцията по заетостта, следваше сходна тенденция. За 2011 г. то се стабилизира средно на 10.1%.

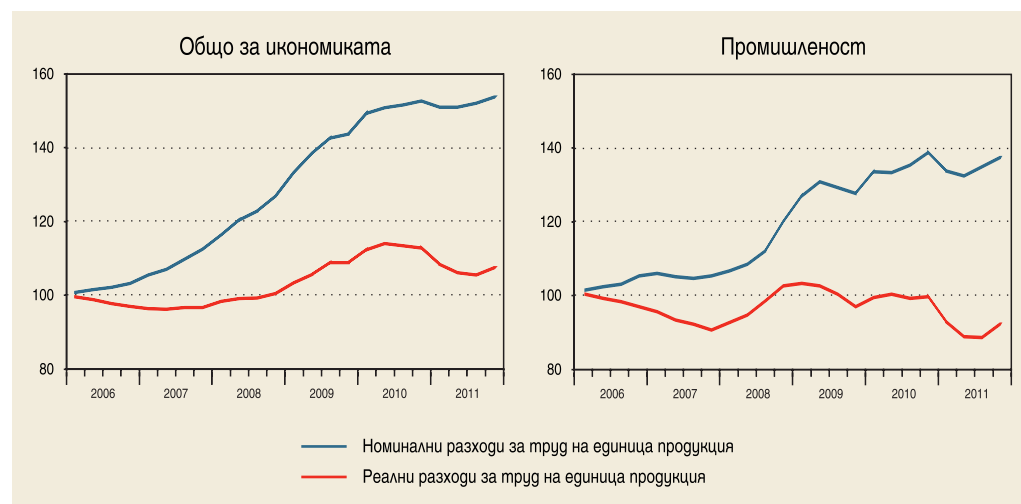
Нарастването до третото тримесечие на 2011 г. на броя на безработните се дължеше предимно на увеличението на дългосрочно безработните (за период над 12 месеца), чийто дял възлезе средно на 56% от всички безработни по данни от Наблюдението на работната сила. През четвъртото тримесечие за нарастването на безработните допринесе по-големият брой безработни за период до 1 година. По-слабото търсене на работна сила и ограниченото разкриване на нови работни места продължи да се отразява върху мотивацията на лицата в трудоспособна възраст за включване в пазара на труда. Броят на обезкуражените безработни се повиши слабо спрямо предходната година, оставайки сравнително постоянен на ниво от 237 хил. души средно за 2011 г. Това се отрази върху коефициента на икономическа активност на населението

във възрастовата група 15 – 64 години, който се понижи от средно 66.5% през 2010 г. до 66% през 2011 г.

Темпът на нарастване на трудовите възнаграждения в номинално изражение (на база компенсация на наето лице) отразява усилията на фирмите да оптимизират разходите си за труд. В сравнение с нарастването с 11.2% през 2010 г. този темп през 2011 г. се забави до 7.3%. През първата половина на годината темпът на прираст на компенсацията на наето лице бе 5.5% на годишна база. Повишаването на минималната работна заплата през септември допринесе за ускорение на растежа на компенсацията на наето лице до 9% на годишна база за второто полугодие. От друга страна, в сектора *финансови и застрахователни дейности* номиналните възнаграждения продължиха да се понижават – с 1.8% (при понижение със 7.5% през 2010 г.). След забавяне през първата половина на годината с 0.4% (спрямо растеж с 5.1% през 2010 г.) компенсацията на наетите слабо ускори темпа си на растеж до 5.7% през второто полугодие.

Производителността на труда продължи да се повишава и за годината нарасна средно с 6.1% (при повишение с 5.3% през 2010 г.)⁸. Основен принос за производителността на труда имаше промишлеността, където този показател нарасна с 12.1% за 2011 г. През годината беше отчетен относително висок растеж на добавената стойност в промишлеността, като в същото време се запази тенденцията към оптимизиране на разходите за труд в сектора и резултатът от тези процеси беше увеличението на отрасловата производителност на труда. Значителните съкращения на заетите в *търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство* компенсиряха намалението на добавената стойност и секторът успя да постигне на годишна база 4.1% прираст на производителността на труда.

Разходи за труд на единица продукция (плъзгаща се средна, 2005 г. = 100)

Източници: НСИ, БНБ.

⁸ Производителността на труда общо за икономиката се изчислява на база реалния БВП. По сектори производителността на труда се изчислява на база добавената стойност на сектора в реално изражение.

Номиналните разходи за труд на единица продукция общо за икономиката продължиха да забавят темпа си на растеж, който през 2011 г. достигна 1.1% (при 5.6% през 2010 г.) в резултат от продължаващия процес на повишаване на производителността на труда и по-бавното увеличаване на компенсацията на наето лице. Номиналните разходи за труд на единица продукция се понижиха през 2011 г. в промишлеността и в сектор *търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство*. Реалните разходи за труд на единица продукция общо за икономиката намаляха с 3.7% (при прираст с 2.7% през 2010 г.).

Динамиката на международните цени на енергийните продукти и храните продължи да оказва, както и през предходната година, основно влияние за нарастването на потребителските цени у нас през 2011 г.⁹ Средногодишната инфлация възлезе на 3.4% (3.0% през 2010 г.), а инфлацията в края на годината отбеляза понижение до 2.0% (при 4.4% година по-рано). Продължилото и в началото на 2011 г. повишаване на международните цени бе пренесено сравнително бързо върху крайните цени на транспортните горива и храните посредством производствените разходи на фирмите. Това поскъпване, както и сравнително високото тегло на тези продукти в потребителската кошница, бяха сред факторите, допринесли в най-голяма степен за темпа на растеж на потребителските цени през годината. След стабилизирането на цените на международните пазари през втората половина на 2011 г. темповете на поскъпване на хранителните продукти и горивата започнаха да се забавят, като приносът на тези две групи за натрупаната инфлация в края на годината възлезе съответно на 0.96 и 0.28 процентни пункта. Цените на тютюневите изделия, чиито акцизни ставки бяха увеличени в началото на 2010 г., имаха висок принос за инфлацията през първото тримесечие на 2011 г., а в началото на второто тримесечие допринесоха съществено и за забавянето на общата инфлация поради запазването на акцизните ставки през годината без промяна. Натрупаната инфлация при стоките и услугите с административно определяни цени в края на 2011 г. достигна 4.1% с принос от 0.63 процентни пункта за общата инфлация. Определящо значение имаха корекциите в цените на болничните услуги и на потребителската такса за посещение при личен лекар, свързани пряко с минималната работна заплата, както и поскъпването на електроенергията.

Базисната инфлация, измервана чрез изменението на цените на нехранителните стоки (без горивата) и на услугите, почти не влияеше върху общата инфлация при потребителските цени. В края на 2011 г. базисната инфлация възлезе на 0.4% с принос от 0.2 процентни пункта както за натрупаната, така и за средногодишната обща инфлация. Индексът на цените на промишлените стоки (без горивата) запази отрицателна динамика в резултат от поевтиняване на стоките за дълготрайна употреба, като към декември отбеляза на годишна база спад с 0.4%. Цените на услугите нараснаха със сравнително нисък темп от 1.1% в края на годината и имаха принос от 0.3 процентни пункта за общата инфлация при потребителските цени. Определящо значение за натрупаната инфлация при услугите в края на 2011 г. имаха цените на общественото хранене и транспортните услуги, върху които през годината оказва влияние поскъпването на храните и горивата.

⁹ Анализът използва данните по хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ).

Намрупана инфлация от началото на годината и принос за нея на основни групи стоки и услуги

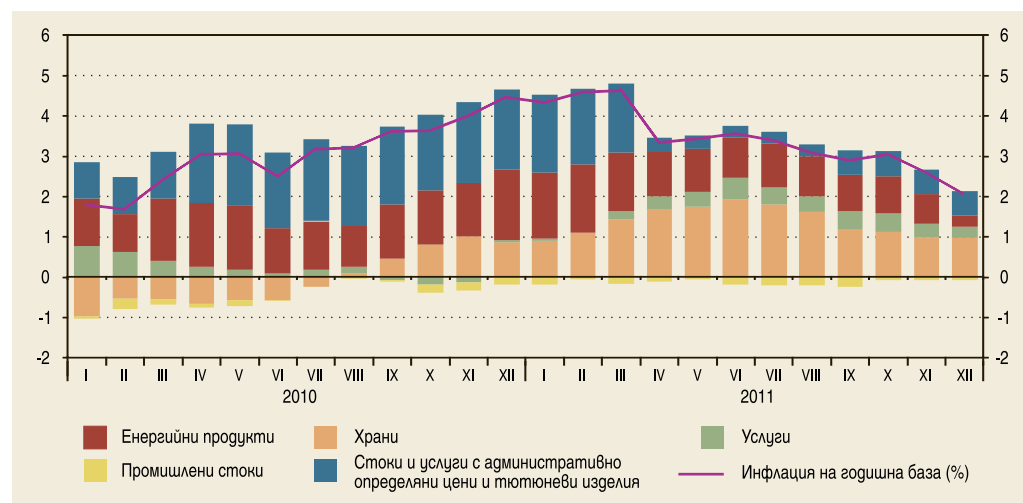
	2010		2011	
Инфлация (%)	4.4		2.0	
	Темп на инфлация по групи (%)	Принос (процентни пунктове)	Темп на инфлация по групи (%)	Принос (процентни пунктове)
Храни	3.9	0.84	4.0	0.96
Преработени храни	5.7	0.74	5.5	0.85
Непреработени храни	1.1	0.10	1.2	0.10
Услуги	0.2	0.07	1.1	0.28
Обществено хранене	2.2	0.27	3.8	0.19
Транспортни услуги	-0.8	-0.04	5.0	0.18
Телекомуникационни услуги	-1.3	-0.05	-1.8	-0.08
Други услуги	-1.1	-0.11	-0.1	-0.01
Енергийни продукти	18.7	1.74	4.0	0.29
Транспортни горива	20.5	1.71	4.0	0.28
Промислени стоки	-1.0	-0.19	-0.4	-0.08
Стоки и услуги с административно определяни цени	4.3	0.65	4.1	0.63
Тютюневи изделия	33.9	1.33	-0.3	-0.02

Забележки: Изложената структура съответства на класификацията на Евростат, като допълнително са отделени тютюневите изделия и стоките и услугите с административно определяни цени. Административно определените цени са изчислени на равнище елементарни агрегати от потребителската кошница.

Източници: НСИ, БНБ.

Годишен темп на инфлация и принос за нея на основни групи стоки и услуги

(процентни пунктове; %)

Източници: НСИ, БНБ.

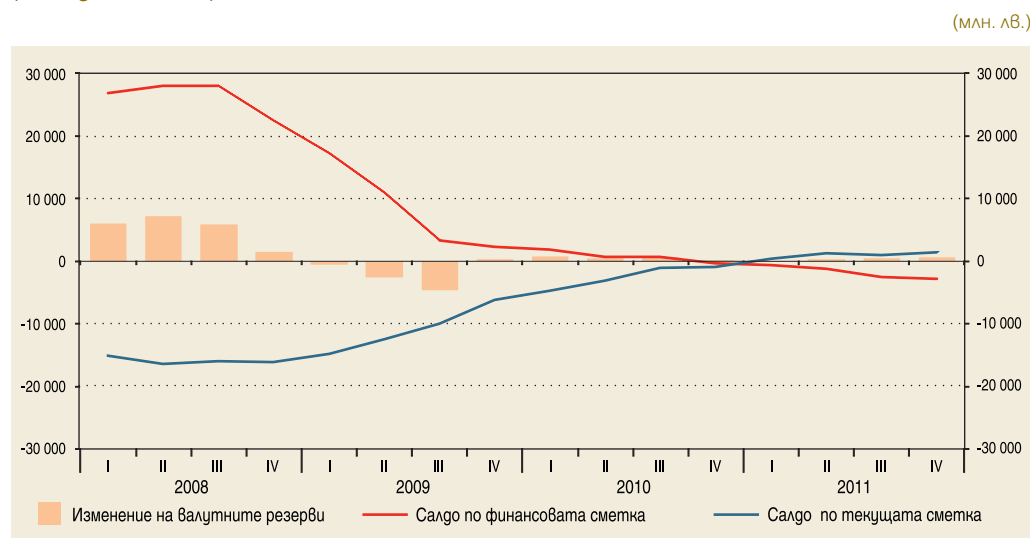
През 2011 г. общото салдо по текущата и капиталовата сметка представлява излишък в размер на 855.3 млн. евро (2.2% от БВП) при 84.9 млн. евро дефицит (-0.2% от БВП) през 2010 г. Свиването на търговския дефицит имаше най-голям принос за това подобрение. Той възлезе на 1974.6 млн. евро за 2011 г., което е със 789.0 млн. евро по-малко спрямо предходната година. Подобрение беше отчетено и при салдото по услугите и салдото по текущите трансфери. Излишъкът при услугите достигна 2287.2 млн. евро при излишък от 2016.7 млн. евро за 2010 г., като подобрението се дължи главно на увеличени приходи от транспорт и пътувания и намалени разходи за ползване на външни (други бизнес) услуги. Салдото по текущите трансфери се подобри със 187.4 млн. евро и през 2011 г. е 1692.8 млн. евро с принос на по-големите постъпления към сектор

„държавно управление“ (увеличение със 150.2 млн. евро). Салдото по сметка „доход“ се влошава, като дефицитът му нараства до 1644.0 млн. евро през 2011 г. при дефицит от 1134.3 млн. евро през предходната година главно вследствие на повече плащания на доход по линия на преките чуждестранни инвестиции (с 481.2 млн. евро). В резултат от по-големи нетни постъпления от фондове на ЕС салдото по капиталовата сметка нарасна до 493.9 млн. евро за 2011 г., което представлява увеличение с 203.0 млн. евро в сравнение с 2010 г.

През 2011 г. номиналният темп на растеж на износа (30.0%) продължи да изпреварва този на вноса (21.2%), което доведе до свиване на отрицателното салдо на търговския баланс. За растежа на износа допринесоха всички стокови групи, но основно групите *неблагоприятни метали и изделия от тях* (с 7.6 процентни пункта), *машини, транспортни средства, апарати, инструменти и други* (с 5.4 процентни пункта) и *минерални продукти и горива* (с 4.9 процентни пункта). През годината се наблюдаваше постепенно забавяне в темповете на растеж на износа под влияние на свиващото се външно търсене. При вноса положителен прираст отчетоха всички групи по начин на използване, като основно значение за общата динамика имаха групите *суровини и материали* (с 9.7 процентни пункта) и *енергийни ресурси* (с 5.7 процентни пункта).

По предварителни данни от платежния баланс притокът на преки чуждестранни инвестиции в страната е положителен през 2011 г. и възлиза на 1341.2 млн. евро (3.5% от БВП) при 1208.5 млн. евро (3.4% от БВП) през 2010 г. Относително ниският нетен размер на инвестициите през последните две години отразява както по-малкото привлечени средства, така и изплащането от предприятията на вътрешнофирмени кредити в съответствие с погасителните им планове. Най-голям приток на нетни постъпления през 2011 г. е отчетен в отраслите *транспорт, складиране и съобщения* (498.4 млн. евро) и *търговия* (223.2 млн. евро), а нетен отлив – в отрасъл *преработваща промишленост* (69.6 млн. евро).

Динамика на текущата сметка, финансовата сметка и валутните резерви (на годишна база)

Дефицитът по финансовата сметка на платежния баланс през 2011 г. нарасна до 1194.3 млн. евро. Основен принос за него имаха трансакциите на резидентни банки, които през периода увеличиха чуждестранните си активи с 695.8 млн. евро и намалиха чуждестранните си пасиви с 1204.5 млн. евро. Значителната склонност на домакинствата към спестяване и ограничаване на потреблението, както и доверието към банковата система доведоха до голям прираст на банковите депозити. Това позволи на банките, като запазват ви-

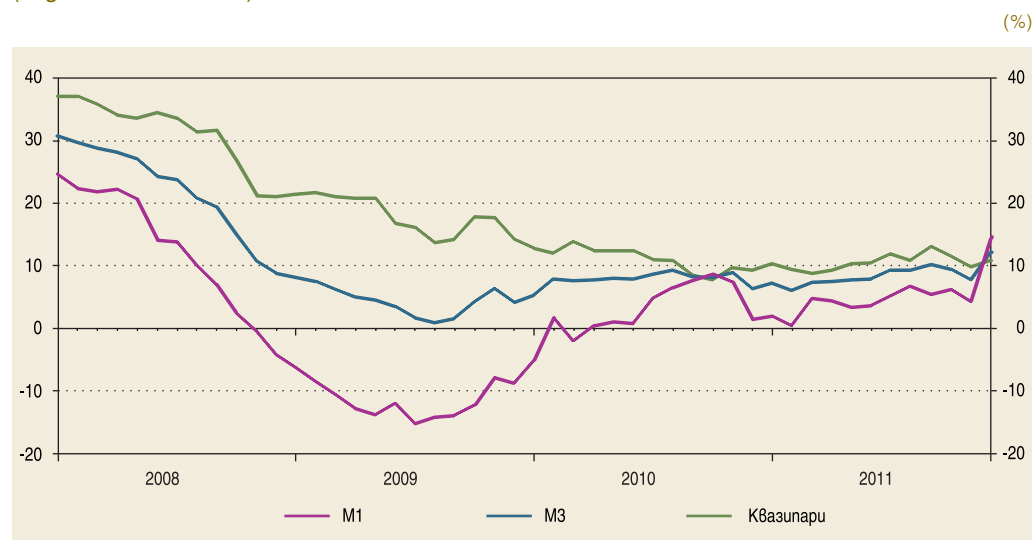
соки нивата си на ликвидност, да продължат да намаляват брутния си външен дълг, който спадна с 1202.5 млн. евро (съответно дялът на дълга им в общия брутен външен дълг на България намаля от 18.5% към декември 2010 г. до 16% към декември 2011 г.).

През 2011 г. брутният външен дълг спадна с 1666.8 млн. евро и към декември възлезе на 35.4 млрд. евро (91.9% от БВП). Всички сектори намалиха външната си задлъжнялост. Вътрешнофирмените заеми на небанковия сектор се свиха със 127.6 млн. евро до 14 786.8 млн. евро. За 2011 г. са получени кредити и депозити в размер на 4494.3 млн. евро¹⁰, а обслужените задължения по главници са на стойност 6031.5 млн. евро. През годината публичният и публичногарантираният външен дълг намаля със 102.2 млн. евро.

В резултат на всички външни текущи, капиталови и финансови трансакции международните валутни резерви на БНБ нараснаха със 158.7 млн. евро през 2011 г. (без измененията, дължащи се на курсови разлики). При отчитане на изменението на международните валутни резерви по баланса на управление „Емисионно“ на БНБ, което включва преоценки и валутнокурсови разлики, те се увеличават с 372.1 млн. евро.

През 2011 г. при паричните агрегати се наблюдаваше възходяща динамика, отразяваща постепенното възстановяване на икономическата активност и прираста на банковите депозити на резиденти. Към декември 2011 г. годишният прираст на широките пари възлезе на 12.2% при 6.4% в края на 2010 г. Основен принос за нарастването им имаха квазипарите, които към края на годината отбелязаха 10.9% растеж. Тесният паричен агрегат М1 нарасна в края на 2011 г. с 14.4% при 1.4% в края на 2010 г. Ускорението на растежа на М1 се дължеше главно на ефекта от базата през 2010 г.¹¹ Парите извън банките запазиха умерен положителен растеж, който към края на годината достигна 5.9%.

Парични агрегати (годишно изменение)

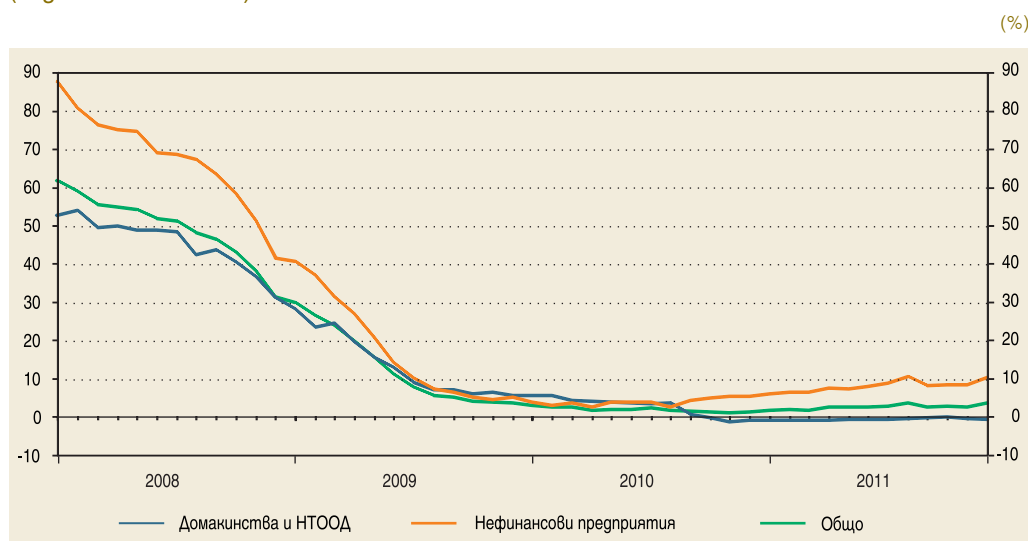

Източник: БНБ.

¹⁰ Без да се включват револвиращи и търговски кредити.

¹¹ След влизането в сила на Закона за държавния бюджет на Република България (ЗДБРБ) за 2011 г. наличните към края на 2010 г. средства по банков и депозитни сметки на Националната здравноосигурителна каса в БНБ бяха прехвърлени по сметка на централния държавен бюджет. Това доведе до значително намаление към края на годината на овърнайт депозитите на социалноосигурителните фондове и съответно до минимален растеж на М1 на годишна база през декември 2010 г.

Вземания от неправителствения сектор (годишно изменение)

Източник: БНБ.

Положителният темп на икономически растеж допринесе за нарастване през 2011 г. на вземанията от неправителствения сектор с 3.9% (1.3% в края на предходната година)¹². Обемът на новоотпуснатите кредити¹³ за нефинансови предприятия и домакинства достигна 18.1 млрд. лв. (43.8% растеж спрямо 2010 г.)¹⁴. Растежът при кредитите за предприятия се ускорява в резултат от благоприятната конюнктура в експортно ориентираната промишленост и в някои сектори на услугите. Към края на декември годишният прираст на вземанията от нефинансови предприятия възлезе на 6.4% при 2.5% в края на 2010 г. Активността при кредитирането на домакинствата остана слаба, като към края на годината на годишна база бе отчетен 0.4% спад. Той се дължеше на по-малкия обем на овърдрафт и потребителски кредити, които на годишна база към края на декември 2011 г. намаляха съответно с 9.5% и 0.7%, докато обемът на жилищните кредити запази положителен темп на растеж от 1.1%. През първото полугодие банките облекчиха минималните стандарти, по които отпускат кредити за предприятия и домакинства, но през втората половина на годината отново ги затегнаха. Като основни фактори за това банките сочат кредитния риск, бизнес климата в отраслите, имащи голям дял в кредитния портфейл на банката, риска, свързан с обезпечението, както и състоянието на макроикономическата среда. По-бавното нарастване на вземанията в сравнение с растежа на номиналния БВП за 2011 г. доведе до спад с 2.0 процентни пункта на годишна база на съотношението „вземания от неправителствения сектор / БВП“, което достигна 72.1% в края на 2011 г.

Банките, опериращи в България, продължиха да финансират кредитната си дейност чрез набиране на депозити от резиденти – домакинства и нефинансови предприятия, които през 2011 г. нараснаха съответно с 3.5 млрд. лв. и 1.6 млрд. лв. Като цяло прирастът на депозитите на резиденти бе в размер на 5.2 млрд. лв., докато депозитите на нерезиденти намаляха с 2.2 млрд. лв.¹⁵. Увеличението на привлечените от банките средства от резиденти им осигури висока ликвидност¹⁶, която те използваха за инвестиране в чуждестранни активи и плащания по външните си задължения.

¹² В този раздел анализът на кредитната активност използва данни от паричната статистика на БНБ.

¹³ Терминът „новоотпуснати“ кредити се отнася за статистическата категория „нов бизнес“.

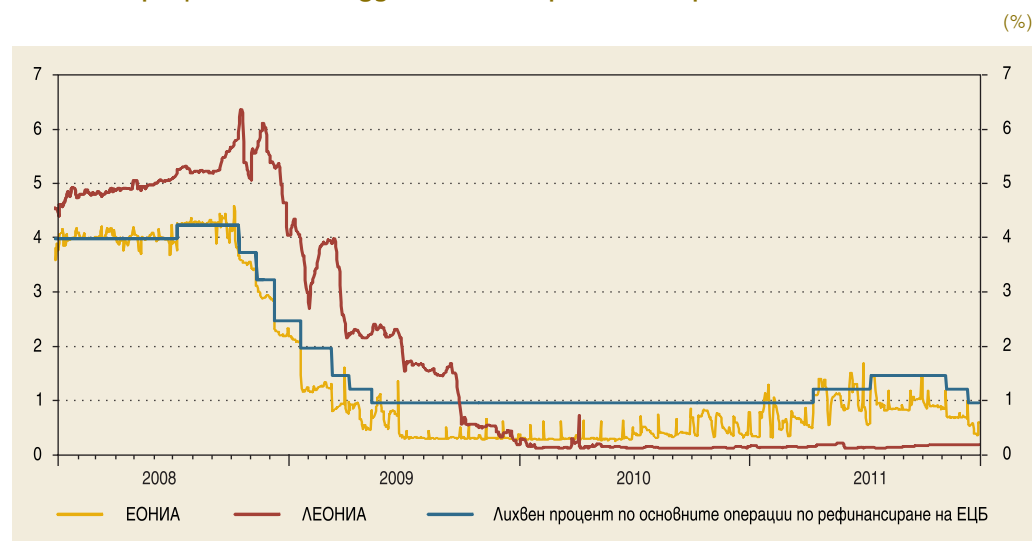
¹⁴ Посочените тук данни за депозитите и кредитите на домакинствата включват и депозитите и кредитите на НТООД в съответствие с класификацията, използвана от паричната статистика.

¹⁵ Данни от паричната статистика на БНБ.

¹⁶ Коефициентът на ликвидни активи на българската банкова система за декември 2011 г. възлезе на 25.53%.

Основният инструмент на банките за управление на левовата им ликвидност е търговията с БНБ с резервна валута (евро). Чрез нея се реализира основната функция на паричния съвет – покупка и продажба при поискване на национална валута срещу евро по фиксирания в Закона за Българската народна банка (ЗБНБ) валутен курс на лева¹⁷. Общият оборот на валутния пазар през годината достигна 434 млрд. евро¹⁸, т.е. прираст с 21.9% спрямо 2010 г. Той се реализира и в трите основни сегмента на валутния пазар – оборота между банките, търговията на банките с БНБ, както и търговията между банките и крайните им клиенти. Оборътът между банките (без участието на БНБ) се увеличава със 174.6 млрд. евро. Структурата на междубанковата валутна търговия не отбелязва съществена промяна, като междубанковите (без БНБ) сделки с евро продължават да увеличават дела си, нараствайки с близо 2.0%, което е изцяло за сметка на намаляването на сделките с щатски долари.

Лихвени проценти на междубанковия паричен пазар

Източници: БНБ, ЕЦБ.

През 2011 г. ликвидността на междубанковия паричен пазар остана висока, което доведе до продължаване на тенденцията към понижаване на лихвените равнища, особено при дългосрочните матуритети. През периода средният лихвен процент по междубанковите депозити и репо операциите се понижи до 0.24% спрямо 0.28% през 2010 г. Спредът между ЛЕОНИА и ЕОНИА бе отрицателен през целия период, като през годината бе средно 67 б.т. спрямо 25 б.т. през 2010 г. През ноември и декември спредът започна да се свида в резултат от понижаването на лихвените равнища в еврозоната¹⁹, като за декември достигна средно 41 б.т. В сравнение с лихвените равнища на паричния пазар в еврозоната лихвените проценти в България продължават да се характеризират със значително по-слаба колебливост.

Обемът на сделките на междубанковия паричен пазар възлезе на 86.8 млрд. лв. (с 13.1% повече в сравнение с 2010 г.). Общо за 2011 г. депозитите формираха 69.7% от оборота, а репо операциите с ДЦК – 30.3%. При депозитните сделки преобладаваха овърнайт сделките с дял от 82.9%.

Възстановяването на данъчните постъпления и най-вече ефективното ограничаване на разходите бяха в основата на значителното подобрение на бюджетния дефицит през изминалата годината. Предприетите фискални мерки

¹⁷ Вж. тук глава II.

¹⁸ Този оборот обхваща сделките на банките и БНБ с чуждестранна валута срещу левове с вальор на плащане „спот“ – до два работни дни, и включва удвоения обем на търговията на БНБ с банките и търговията между самите банки.

¹⁹ Вж. раздел 1 в тази глава.

бяха оценени от Съвета Екофин²⁰ като адекватни за постигане на необходимия напредък и коригиране на прекомерния дефицит (съгласно ЕСС '95) в установения краен срок. Касовото салдо по консолидираната фискална програма за 2011 г. възлезе на -1487.7 млн. лв. (-2.0% от БВП), което е с 475.3 млн. лв. по-малко от предвидения в ЗДБРБ дефицит от 1963.0 млн. лв.²¹. Спрямо предходната година бе отчетено свиване на бюджетния дефицит с 1335.1 млн. лв. (47.3%). Общите държавни приходи и помощи за 2011 г. достигнаха 25 378.6 млн. лв., като увеличението с 6.0% спрямо 2010 г. се дължи изцяло на доброто изпълнение на данъчните приходи. Възстановяването на икономическата активност и подобрената събираемост допринесоха за нарастване на данъчните приходи с 8.3%. Основен принос за този растеж имаха приходите от социални осигуровки (с 2.3 процентни пункта), ДДС (с 1.4 процентни пункта) и акцизи (с 1.2 процентни пункта). Разходите по консолидираната фискална програма за 2011 г. (включително вноската в бюджета на ЕС) достигнаха 26 866.3 млн. лв., като отбелязаха 0.7% годишен растеж. Най-осезаемо бе ограничаването на капиталовите разходи²², които спаднаха с 16.1% спрямо нивото им от предходната година. Разходите за заплати и издръжка се задържаха близо до равнищата им от предходната година (увеличение съответно с 0.1% и 0.4%). Фискалният резерв към края на годината възлезе на 4998.8 млн. лв., което е с 1013.0 млн. лв. под нивото му в края на декември 2010 г.

През 2011 г. интересът на инвеститорите към предлаганите от Министерството на финансите (МФ) държавни съкровищни бонове и облигации се запази и общата средна годишна доходност на пласираните през годината ДЦК намаля с 0.77 процентни пункта спрямо 2010 г. до ниво от 4.21%. Средната доходност на първичния пазар бе по-ниска в сравнение с предходната година във всички матуритетни сегменти. Това даде възможност на правителството да финансира част от бюджетния дефицит на по-ниска спрямо 2010 г. цена, реализирайки положителна нетна емисия на вътрешния пазар в размер на 539.6 млн. лв. Прирастът на ДЦК в обращение и по-високият среден обем на емисиите са фактори, които благоприятстваха развитието и съответно ликвидността на вторичния пазар на държавни дългови инструменти²³.

Деноминираните в евро глобални облигации с падеж 2013 г. приключиха годината с цена от 105.1% (съответстваща на 2.42% доходност), а глобалните облигации с падеж 2015 г., деноминирани в щатски долари, приключиха на ниво от 112.0% (съответстващо на 4.01% доходност)²⁴. Като и през 2010 г., цената на деноминираните в щатски долари облигации по ЗУНК се колебаеше около номиналната им стойност.

През първото тримесечие на 2011 г. индексите *SOFIX* и *BG40* се характеризираха с възходяща динамика, която отразяваше подобряващата се икономическа конюнктура. Последва период на задържане и спад през следващите тримесечия главно в резултат от засилената се несигурност на международните пазари, свързана с дълговите проблеми на държави от ЕС. Към края на декември спадът на *SOFIX* и *BG40* бе съответно с 11.1% и 0.9% спрямо края на 2010 г., като динамиката на българските индекси следваше тенденциите на водещите пазари. През периода оборотът на вторичния пазар на акции намаля с 12.5% до 480.3 млн. лв., а оборотът на търговията с облигации на фондовата борса спадна с 1.1% до 122.9 млн. лв. Извънборсово бяха сключени сделки с акции за 737.1 млн. лв.²⁵ и с облигации на стойност 36.4 млн. лв. Към края на 2011 г.

²⁰ Заседанието на Съвета Екофин е проведено на 15 февруари 2011 г.

²¹ Данните са предварителни.

²² Капиталовите разходи включват също изменението на наличностите на държавния резерв.

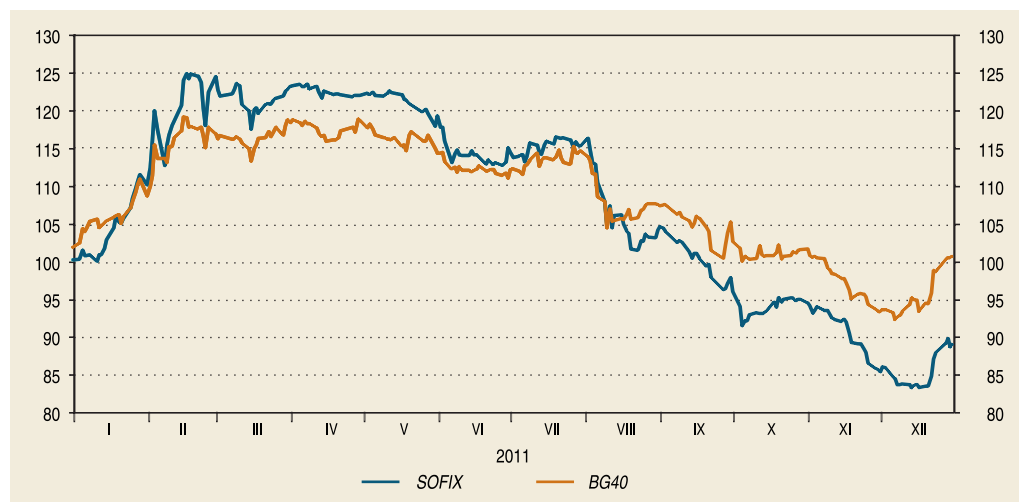
²³ За повече информация относно първичния и вторичния пазар на ДЦК вж. тук глава VIII.

²⁴ По данни на „Ройтерс“.

²⁵ По-големи борсови и извънборсови сделки през годината бяха извършени с акции на „Енергони“ АД (285 млн. лв.), „Петрол“ АД, „Блек сий инвестмънт“ АДСИЦ, „Химснаб България“ АД, Застрахователно акционерно дружество „ДЗИ“, „Булгартабак холдинг“ АД, Корпоративна търговска банка, „Прайм пропърти БГ“ АДСИЦ и др.

пазарната капитализация на БФБ – София, възлезе на 12.4 млрд. лв., или 16.5% от БВП (при 15.3% от БВП в края на 2010 г.).

Индекси на БФБ (декември 2010 г. = 100)

Източници: БНБ, БФБ.

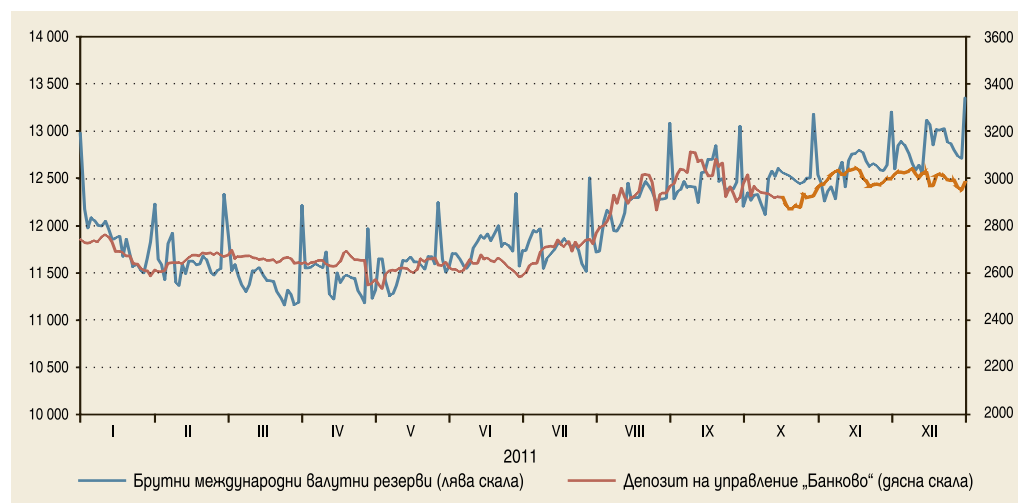
II. Брутни международни валутни резерви

Управлението на брутните международни валутни резерви се извършва в съответствие с изискванията на Закона за Българската народна банка (ЗБНБ), инвестиционните ограничения, процедури и методологии, както и с възможностите, които международните финансови пазари предлагат¹. Брутните международни валутни резерви на БНБ са дефинирани в ЗБНБ и тяхната роля е да осигуряват пълно покритие на паричните задължения при определеното в Закона ниво на фиксиран валутен курс на лева². Превизионето на брутните международни валутни резерви над паричните задължения формира позицията „депозит на управление „Банково“, или „нетната стойност“ в баланса на управление „Емисионно“³.

Брутни международни валутни резерви и депозит на управление „Банково“

(млн. евро)

(млн. евро)

Забележка: Графиката отразява дневната динамика на балансовото число на управление „Емисионно“ и депозита на управление „Банково“ в баланса на управление „Емисионно“, в които са включени двата транша на специални права на тираж (СПТ) в размер общо на около 610.9 млн. СПТ, получени от БНБ през август и септември 2009 г. при общото разпределение на СПТ от МВФ.

Източник: БНБ.

¹ През отчетния период няма промяна в ЗБНБ, отнасяща се до нормативната рамка за регулиране и управление на брутните международни валутни резерви.

² Чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ определя изчерпателно активите, които се включват в брутните международни валутни резерви. Това са: притежаваното монетарно злато; СПТ; банкноти и монети в свободно конвертируема чуждестранна валута; средства в свободно конвертируема валута, притежавани от БНБ по сметки в чуждестранни централни банки или в други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; ценни книжа, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; салдо по вземания и задължения по форуърдни сделки или сделки с уговорка за обратно изкупуване, сключени със или гарантирани от чуждестранни централни банки, публични международни финансови институции, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг, както и фючърси и опции на БНБ, задължени по които са чуждестранни лица и плащането е в свободно конвертируема чуждестранна валута. В съответствие със Закона тези активи се оценяват по пазарна стойност.

Съгласно чл. 28, ал. 2 от ЗБНБ паричните задължения на БНБ включват всички банкноти и монети в обращение, емитирани от БНБ, както и салдата по сметки, притежавани от други лица в БНБ, с изключение на сметките на МВФ.

³ В съответствие с чл. 28, ал. 1 от ЗБНБ „общата сума на паричните задължения на БНБ не може да превишава левовия еквивалент на брутния международен валутен резерв“, като левовият еквивалент се изчислява по фиксирания валутен курс.

1. Размер и структура на brutните международни валутни резерви

Към края на 2011 г. пазарната стойност на brutните международни валутни резерви възлиза на 13 349 млн. евро, което спрямо края на 2010 г. представлява увеличение с 372.1 млн. евро⁴. През първата половина на 2011 г. е налице спад в размера на международните резерви с около 5% поради преобладаващи изходящи парични потоци във валута и отрицателната пазарна преоценка на златото. През второто полугодие голямата положителна пазарна преоценка на златото, както и входящите парични потоци, формирани главно от положителни постъпления по сметки на клиенти на БНБ в баланса на управление „Емисионно“, компенсират намалението, допринасяйки към края на отчетната година brutните международни валутни резерви нетно да се увеличат спрямо предходната.

Външни парични потоци във валута

(млн. евро)

	2011 г.	2010 г.
I. Покупко-продажби на евро		
На каса	-11	-16
С банки	-532	-306
от покупки от банки	33 698	57 241
от продажби за банки	-34 230	-57 547
Общо I	-543	-321
II. Валутни потоци с банките, МФ и др.		
ЗМР	-128	-385
Правителството и други депозанти (общо)	647	243
Общо II	520	-141
Всичко I + II	-24	-463

Забележки: 1. Изходящите потоци са представени със знак „-“.
2. Вследствие на закръгляване е възможно сумите да не се равняват.

Източник: БНБ.

Най-голям принос по стойност за външните потоци през годината имат положителните постъпления по сметки на правителството и други депозанти в размер на 647 млн. евро (главно от постъпили средства по валутната сметка на Европейската комисия в БНБ). От съществено значение са и нетните продажби на резервна валута на търговски банки, които формират изходящ поток от 532 млн. евро. Тенденцията е подобна на наблюдаваната през 2010 г., когато тези потоци имат същите посоки, но са по-малки по размер. Във връзка с поддържането от търговските банки на задължителни минимални резерви при БНБ нетно са възстановени средства по техни сметки в размер на 128 млн. евро.

Валутната структура на brutните международни валутни резерви на БНБ се промени главно в посока нарастване дела на монетарното злато. Това е следствие от по-високата средна цена на златото на международните финансови пазари през 2011 г. спрямо предходната година. Средно за годината делът на активите в евро през 2011 г. беше 86.76%.

⁴ По-нататък в тази глава при анализа на настъпилите промени в brutните международни валутни резерви на БНБ не са включени двата транша (накато и общият доход от тях) на СПТ в размер общо на 610.9 млн. СПТ, които БНБ получи през август и септември 2009 г. при общото разпределение на СПТ от МВФ. За повече подробности вж. Годишен отчет на БНБ за 2009 г., с. 30.

Валутна структура на брутните международни валутни резерви

(%)

Валута	Активи от баланса на управление „Емисионно“	
	2011 г.	2010 г.
EUR	86.76	88.51
USD	0.10	0.53
XAU	12.79	10.60
XDR	0.33	0.34
CHF	0.01	0.01

Забележки: 1. Данните са средни за периода.

2. Вследствие на закръгляване е възможно сумите да не се равняват.

Източник: БНБ.

През отчетния период в структурата на активите по финансови инструменти не настъпиха съществени промени. Относителният дял на наличните средства намаля до 5.95%, а на инвестициите в ценни книжа – до 71.57%, за сметка на увеличаване дела на инвестициите в депозити.

Структура на брутните международни валутни резерви по финансови инструменти

(%)

Финансови инструменти	2011 г.	2010 г.
Налични средства*	5.95	7.61
Депозити**	22.49	16.45
Ценни книжа**	71.57	75.95

* Салда по сметки и плащания.

** Включени са инструменти във валута и злато.

Забележки: 1. Данните са средни за периода.

2. Вследствие на закръгляване е възможно сумите да не се равняват.

Източник: БНБ.

В структурата на брутните международни валутни резерви по остатъчен срок до падежа също не бяха отчетени съществени промени спрямо средните стойности за 2010 г. Основната част от активите продължава да е в матуритетния сектор до 1 година (текущи сметки, краткосрочни депозити във валута и злато и краткосрочни ценни книжа), като делът на активите в този сектор дори се увеличава до 70.92% за сметка на инвестиции в по-дългосрочните матуритетни сектори.

Структура на брутните международни валутни резерви по остатъчен срок до падежа

(%)

Падежни сектори	2011 г.	2010 г.
до 1 година	70.92	64.24
1 – 3 години	22.05	23.95
3 – 5 години	5.33	9.14
5 – 10 години	1.49	2.15
над 10 години	0.22	0.52

Забележки: 1. Данните са средни за периода.

2. Вследствие на закръгляване е възможно сумите да не се равняват.

Източник: БНБ.

2. Риск и доходност на brutните международни валутни резерви

Пазарна среда

През изминалата година на финансовите пазари в еврозоната се наблюдаваше засилена колебливост и понижение в толеранса на инвеститорите към риск. След като през 2010 г. Гърция и Ирландия потърсиха финансова помощ от ЕС и МВФ, през април 2011 г. цената на финансирането на Португалия от международните капиталови пазари достигна неустойчиви нива и това принуди страната също да потърси финансова помощ. През втората половина на 2011 г. дълговата криза в еврозоната започна да се задълбочава, което оказва натиск за разширяване на спредовете по ДЦК на Италия, Испания, Белгия и Франция спрямо доходността на референтните ДЦК на Германия. Диференциацията между ДЦК на държавите-членки от еврозоната продължи да се задълбочава. От една страна, се наблюдаваше повишено търсене на нискорискови активи („бягство към качество“), което предизвика понижение в доходността на референтните германски и холандски облигации, като в края на годината дори беше регистрирана отрицателна доходност по краткосрочните скontoви облигации на тези страни. В същото време доходността на облигациите на Италия и Испания значително се повиши и спредът спрямо доходността на ДЦК на Германия със сходящ матуритет достигна относително високи нива в края на ноември 2011 г. До края на годината двете държави продължиха да се финансират от международните капиталови пазари и изпълниха програмите си за емисии на ДЦК през 2011 г.

Крива на доходност на ДЦК

През 2011 г. силното търсене на сигурност от страна на инвеститорите оказваше натиск върху всички сектори в референтните криви на доходност в Германия и САЩ. Почти през цялата година наклонът на кривите на доходност намаляваше. Основни фактори за това в еврозоната бяха развитието на дълговата криза и политиката на ЕЦБ⁵. Силен низходящ ефект върху доходността в краткосрочния сегмент на кривата на американските ДЦК оказва заявеното становище на членовете на Комитета по операциите на открития пазар на Федералния резерв, че политиката за поддържане на ниски лихви в САЩ трябва да бъде запазена поне до края на 2013 г. В същото време дългосрочният край на кривата бе под натиска на програмата за удължаване на средния матуритет на активите в портфейла на Федералния резерв („операция туйст“), което бе съпроводено с понижение на доходността⁶.

През първото тримесечие на 2011 г. доходността на референтните германски ДЦК се повишаваше, като движението беше по-силно изразено в секторите на кратко- и средносрочните матуритети. Доходността в 2-годишния матуритетен сектор нарасна с почти 1 процентен пункт, като към 8 април достигна най-високото си ниво от 1.91%. Това се дължеше както на нарастващия риск от засилване на инфлацията в еврозоната, така и на промяната в паричната политика на ЕЦБ, която през април и юли 2011 г. на две стъпки повиши лихвите при основните си операции по рефинансиране с по 25 б.т. В средата на второто тримесечие доходността започна бавно да се понижава, като в началото на третото тримесечие низходящата динамика се ускори значително и продължи до края на годината. Сигналите за забавяне на икономическата активност в еврозоната и повишаването на несигурност на финансовите пазари в резултат от кризата на публичните дългове дадоха основание на ЕЦБ през последното тримесечие да понижи лихвените проценти. В края на декември доходността в 2-годишния сектор на кривата на референтните германски ДЦК достигна много ниското ниво от 0.14%, а в най-краткосрочния ѝ край (до 1 година) дори беше наблюдавана отрицателна доходност. Наклонът на кривата

⁵ За повече подробности относно политиката на ЕЦБ вж. тук глава I.

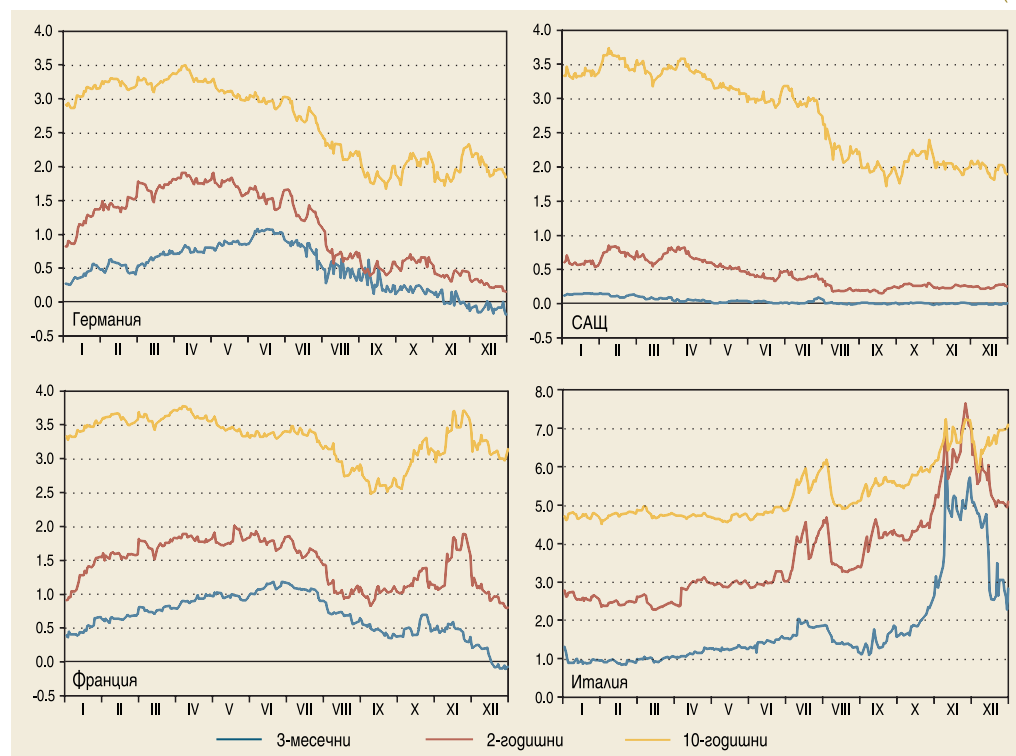
⁶ За повече подробности относно политиката на Федералния резерв на САЩ вж. тук глава I.

на доходност, измерен със спреда в секторите 2 – 10 години, се сви до 169 б.т. спрямо ниво от 210 б.т. в края на предходната година.

Същевременно на пазара на държавен дълг в еврозоната се наблюдаваше увеличаване на доходността по ДЦК на държавите от т.нар. периферия на еврозоната, като диференциацията между страните се засили. В средата на годината започнаха да се наблюдават признаци на разпространяване на дълговата криза към Италия, Испания, Белгия и дори Франция. В отговор на нарастващото напрежение на пазарите на европейски ДЦК през август 2011 г. УС на ЕЦБ взе решение да активира Програмата за пазарите на ценни книжа (*Securities Markets Programme, SMP*), която от април беше временно преустановена, както и да разшири нейния обхват. Намесата на ЕЦБ допринесе за временно успокояване на пазарите на ДЦК, но впоследствие напрежението отново се засили и към края на ноември доходността по 2-годишните ДЦК на Испания надхвърли 5%, а на Италия – 7%. Трудностите при съставянето на правителство в Белгия, както и засилващите се опасения за експозицията на френския банков сектор към дълг на държавите от периферията на еврозоната бяха причина за увеличение в края на годината на доходността на белгийските и френските ДЦК. Едва през декември напрежението на пазарите на ДЦК започна постепенно да утихва, след като ЕЦБ предприе решителни действия и прие извънредни мерки за осигуряване на неограничено дългосрочно рефинансиране в подкрепа на банките и ликвидността в еврозоната.

Доходност на ДЦК до падеж през 2011 г.

(%)

Източник: „Блумбърг“.

В САЩ след умерено повишение през първото тримесечие на 2011 г. доходността по американските съкровищни бонове започна да се понижава, най-значително през третото тримесечие. Към 19 септември доходността в 2-годишния матуритетен сектор достигна най-ниското си ниво от 0.15%, а тази в 10-годишния сектор се понижи до 1.95%. През последното тримесечие в краткосрочните сектори се наблюдаваше стабилизиране на доходността на ниски равнища, а в средно- и дългосрочните – и допълнително понижение. В резултат

от по-силния спад на доходността в дългосрочния край наклонът на кривата на доходност на ДЦК на САЩ се понижи значително, като в края на декември средът на доходността в секторите 2 – 10 години достигна 164 б.т. (спрямо 270 б.т. в края на 2010 г.) и почти се изравни с този в еврозоната.

Злато и валутен курс

През 2011 г. доларът поскъпна кумулативно с 3.1% спрямо единната европейска валута. Интервалът на движение на курса „щатски долар / евро“ беше широк от 0.67 до 0.77 със значителна колебливост през периода. Основните фактори за това бяха по-малката склонност на инвеститорите да поемат риск, засилването на безпокойството относно способността на част от държавите-членки от еврозоната да рефинансират дълга си, както и паричната политика, провеждана от Федералния резерв и ЕЦБ. През втората половина на годината движението на валутния курс „щатски долар / евро“ беше под силното влияние и на разликата между лихвените нива на американските и на референтните германски ДЦК.

Валутен курс „щатски долар / евро“

Източник: „Блумбърг“.

Цена на тройнцията злато в щатски долари

Източник: „Блумбърг“.

Цена на тройунция злато в евро

Източник: „Блумбърг“.

През изминалата година цената на златото в долари и в евро се повишаваше и през септември достигна високи стойности под влияние на търсенето на злато в ролята му на инвестиционно убежище. През годината интервалът на движение на цената бе широк – от 1313.5 до 1900.2 щ.д. за тройунция. Кумулативно през 2011 г. то поскъпна с 10.1% в щ.д. и с 13.7% в евро съответно до 1564.9 щ.д. и 1206.8 евро за тройунция в края на годината.

Основни видове риск

През отчетния период брутните международни валутни резерви на БНБ се инвестираха съобразно зададеното от УС на БНБ дългосрочно ниво на толеранса на банката към риск по отношение на нетната стойност⁷ в баланса на управление „Емисионно“, което на годишна база и при 95% интервал на доверителност⁸ за периода беше установено в интервала $-10.00\% \leq VaR \leq 0\%$.

През 2011 г. **лихвеният риск** на международните валутни резерви, измерен чрез тяхната средногодишна модифицирана дюрация, беше 0.77 години, което е малко по-ниско от средната за 2010 г. модифицирана дюрация от 0.78 години.

Валутният риск на брутните международни валутни резерви е ограничен от изискванията на ЗБНБ сумата от абсолютните стойности на откритите валутни позиции⁹ в различни от евро, СПТ и монетарно злато валути да не надвишава 2% от пазарната стойност на задълженията в тези валути. През отчетния период бяха поддържани минимални открити позиции във валути, различни от евро, като на практика основният валутен риск за БНБ се пораждаше от откритата валутна позиция в злато.

През 2011 г. **кредитният риск** продължи да се определя от влиянието на появилото се още през предходната година напрежение на международните финансови пазари, породено от опасенията около фискалните и дългови проблеми на някои държави-членки от еврозоната и от спекулациите относно способността им да обслужват задълженията си. През периода европейските дългови пазари останаха под натиск и продължи тенденцията за разграничаване между ДЦК, емитирани от т.нар. периферни държави, и емитираните от други държави – членки на ЕС.

⁷ Под нетна стойност се разбира позицията (статията) „депозит на управление „Банково“ в баланса на управление „Емисионно“.

⁸ Рискът за нетната стойност, измерен чрез $VaR = -X\%$ ($X > 0$), при интервал на доверителност 95% и допускане за нормално разпределена доходност на международните резерви означава, че максималната загуба на нетна стойност в 95% от времето няма да надвишава $X\%$.

⁹ Открита валутна позиция е разликата между стойността на активите и задълженията във всяка валута, различна от евро.

Продължаващата нестабилност на финансовите пазари наложи предприемане на редица допълнителни мерки най-вече при управлението на кредитния риск на брутните международни валутни резерви на БНБ, целящи главно понижаване на риска за банката. От началото на 2011 г. влезе в сила нова *Методология за управление на кредитния риск*, съгласно която настъпиха качествени промени при оценяването и отчитането на кредитния риск както за чуждестранните банки – контрагенти на БНБ, така и за емитентите на дългови инструменти, в чиито ценни книжа БНБ може да инвестира валутните резерви. Основните нововъведения в методологията са свързани с увеличаване броя на международно признатите агенции за кредитен рейтинг, чиито оценки БНБ използва при анализа и отчитането на кредитния риск с цел още по-широка диверсификация на присъдените рейтингови оценки. За всяка финансова институция – контрагент на БНБ, се определя „вътрешен рейтинг“ както на база оценките, присъдени от рейтинговите агенции, така и въз основа на избрани базови показатели (коефициенти) за финансовото ѝ състояние. В допълнение, като част от техниката за измерване на техния кредитен риск при присъждане на индивидуалната им кредитна оценка се въвежда отчитане на положителната/отрицателната кратко- или дългосрочна перспектива, която тези финансови институции са получили от агенциите за кредитен рейтинг.

Във връзка с кризата на пазарите на държавен дълг в еврозоната БНБ продължи политиката си от предходната година за намаляване на кредитния риск при инвестиране в ДЦК. През 2011 г. продължи да действа въведената забрана за закупуване на дългови инструменти, емитирани или гарантирани от държави с влошени фискални позиции и високи нива на публичния дълг. Мяркмата остана в сила както за портфейлите, управлявани от БНБ, така и за портфейлите, управлявани от външни за БНБ мениджъри. И през 2011 г. остана в сила ограничението, въведено в средата на предходната година по отношение на държавите-емитенти, които условно бяха разделени на три рискови групи на база присъщия им държавен кредитен риск. За позициите от безрисковата първа група се запази наложеният минимален лимит в размер на 30% от валутните резерви. Лимитът за максимална експозиция в дълг на държави-емитенти от трета група, носеща по-висок кредитен риск, още в началото на 2011 г. бе намален на 15% (от 20% за 2010 г.) от валутните резерви, а максималният разрешен срок до падежа на тези инвестиции бе съкратен до 3 месеца. От началото на 2011 г. бяха въведени и лимити за концентрация към отделен емитент за държавите от втора и трета група, съответно 20% и 10% от пазарната стойност на валутните резерви. Освен това от средата на годината лимитът за концентрация към отделен емитент от трета група бе намален от 10% на 5%. За всички останали емитенти на дългови инструменти от средата на 2011 г. максималният срок до падежа на всички новозакупувани активи бе намален от 30 на 10 години, а през последното тримесечие бе допълнително ограничен до 3 години. Средно за периода над 61% от средствата са инвестирани в активи с най-висок дългосрочен кредитен рейтинг AAA.

Операционният риск бе управляван посредством стриктно съблюдаване и контрол по отношение на инвестиционните ограничения, съответните бизнес процедури за управление на международните резерви, както и най-добрата практика, прилагана от други централни банки.

Доходност и ефективност

Нетният доход на активите в евро представлява сума от три компонента: 1) доход от инвестиране на брутните международни валутни резерви в оригиналната валута; 2) доход от валутен дисбаланс¹⁰; и 3) разходи по пасивите. Доходът от инвестирането на брутните международни валутни резерви на БНБ през 2011 г. е в размер на 157.29 млн. евро, което представлява 1.37% доходност за годината. Доходът от валутен дисбаланс се дължи изцяло на промяна

¹⁰ Доходът от валутен дисбаланс представлява сума от ефектите при промяна на валутните курсове върху откритите валутни позиции на активите и съответно пасивите.

в цената на монетарното злато в евро през отчетния период и за годината е в размер на 186.67 млн. евро. Разходът за платени лихви по пасива на баланса на управление „Емисионно“ е в размер на 10.47 млн. евро. Като резултат от тези три компонента нетният доход от управлението на международните валутни резерви през отчетния период е 333.49 млн. евро, което представлява 2.93% нетна доходност на активите за годината.

Доход и доходност на валутните резерви през 2011 г.

Тримесечие	(1)+(2)+(3) Нетен доход	(1) Доход от инвестиции	(2) Доход от валутна преоценка на активи и пасиви	(3) Разход (лихви) по пасивите
Първо тримесечие	-65.88	0.33	-64.72	-1.49
Второ тримесечие	66.54	41.46	28.50	-3.42
Трето тримесечие	307.51	81.25	230.56	-4.29
Четвърто тримесечие	25.32	34.26	-7.67	-1.27
Общо доход, млн. евро	333.49	157.29	186.67	-10.47
Общо доходност, %	2.93	1.37	1.67	-0.11

Източник: БНБ.

За целите на оперативното управление брутните международни валутни резерви са обособени в отделни портфейли в зависимост от валутата и преследваните инвестиционни цели, като всеки от портфейлите има зададен бенчмарк, инвестиционни цели и лимити. В таблицата по-долу са представени основните портфейли на БНБ и резултатите от тяхното управление.

Доходност и риск на портфейлите през 2011 г.

Портфейл	Доходност		Риск ¹		Информационен коэффициент ⁴
	Абсолютна (%)	Относителна ² (б.т.)	Абсолютен (б.т.)	Относителен ³ (б.т.)	
Инвестиционен 1, евро	1.72	-23	64	48	-1.87
Инвестиционен 2, евро	1.64	-31	83	82	-1.52
Външен мениджър А, евро	2.78	8	111	15	2.21
Външен мениджър Б, евро	2.62	-17	101	22	-3.12
Ликвиден, евро	0.76	5	8	8	
Ликвиден, щ.д.	0.06	3	22	22	

¹ Под риск се разбира стандартното отклонение на доходността.

² Положителната/отрицателната относителна доходност за даден портфейл представлява постигнатата печалба спрямо доходността на съответния бенчмарк. Относителната доходност е закръглена до 1 б.т.; когато тя е в интервала (-0.5,0), я бележим с „-0“, а в интервала (0,0.5) – с „+0“.

³ Относителният риск спрямо бенчмарка е показател за степента на отклонение на рисковите характеристики от тези на бенчмарка в резултат от активното управление на портфейлите. Рискът е на годишна база.

⁴ Показателят „информационен коэффициент“ е съотношението между относителната доходност на портфейла и относителния му риск (на годишна база).

Източник: БНБ.

Към 31 декември 2011 г. около 6.2% от брутните международни валутни резерви се управляват от външни мениджъри – международни финансови институции. Освен постигането на допълнителна диверсификация ползването на външни мениджъри допринася за обмена на знания и опит в областта на управлението на инвестиции на международните финансови пазари. Ликвидните портфейли са формирани за посрещане на непосредствените нужди от извършване на плащания. С цел диверсификация на стиловете на управление и ограничаване на операционния риск беше запазена практиката основна част от активите в евро да бъде обособена в два инвестиционни портфейла с еднакъв бенчмарк и инвестиционни ограничения, но управлявани от различни екипи в БНБ.

III. Платежни системи

Съгласно ЗБНБ Българската народна банка отговаря за организирането, поддържането и развитието на платежните системи в страната, като съдейства за създаването и функционирането на ефективни платежни механизми и осъществява надзор върху тях. Главните ѝ цели са свързани с намаляване на системния риск и интегриране на платежните системи в страната с платежната инфраструктура на еврозоната.

Платежните системи в страната за сетълмент в левове са:

- Системата за брутен сетълмент в реално време – РИНГС, чийто оператор е БНБ;
- Платежни системи, които извършват сетълмент в РИНГС:
 - БИСЕРА – система за обслужване на клиентски плащания, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА–Банксервиз“ АД;
 - БОРИКА – система за обслужване на плащания по операции с банкови карти на територията на страната, с оператор „БОРИКА–Банксервиз“ АД;
 - СЕП – система за обслужване на плащания, инициирани чрез мобилен телефон, с оператор „СЕП България“ АД.

Платежните системи в страната за сетълмент в евро са:

- Национален системен компонент на TARGET2 – TARGET2-БНБ, с оператор БНБ;
- Спомагателната система, която извършва сетълмент в TARGET2-БНБ:
 - БИСЕРА7-ЕВРО – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА–Банксервиз“ АД.

Системите за сетълмент на ценни книжа в страната са:

- организираната от БНБ система за сетълмент на безналични държавни ценни книжа;
- организираната от Централния депозитар система за регистрация и обслужване на сделки с безналични ценни книжа.

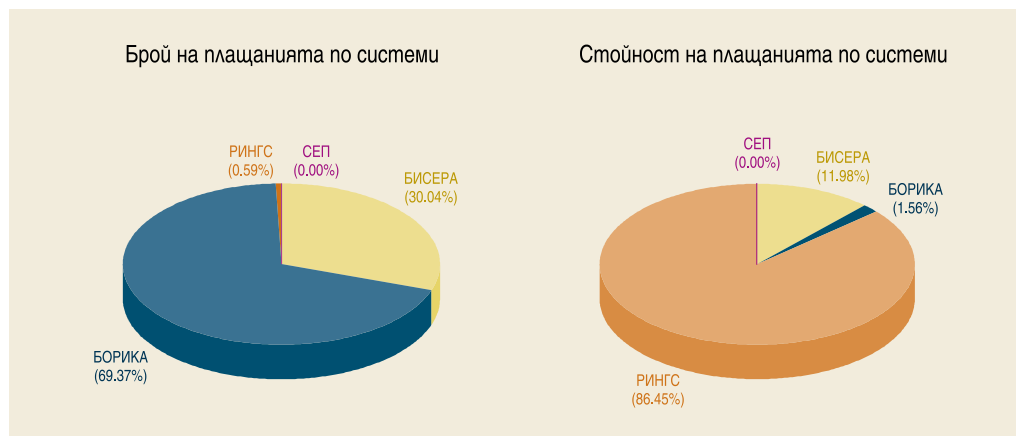
1. Платежни системи в левове и системи за сетълмент на ценни книжа

През 2011 г. в разпределението на плащанията в страната между отделните платежни системи няма промяна спрямо 2010 г., като за отчетния период системата РИНГС е обработила 86% от стойността на извършените в страната плащания. За работата на системите за брутен сетълмент в реално време за оптимални се приемат стойности около 80%. От общия брой на безналичните плащания, подадени към системите в страната, дялът на РИНГС е 0.59%.

Обработените от БОРИКА трансакции през 2011 г. отбелязват слаб прираст спрямо 2010 г. – с 5.90% при стойността и с 2.27% при броя. Броят на трансакциите, извършени през ПОС, се увеличава с 9% спрямо 2010 г.

През 2011 г. в системата БИСЕРА е отчетен прираст на стойността на обработените трансакции с 9.58% спрямо 2010 г., а на броя с 4%.

Разпределение на плащанията в страната между отделните платежни системи през 2011 г.

Източник: БНБ.

Спадът в търгуваните обеми на капиталовия пазар през 2011 г. доведе до намаление с 4.42% на броя и с 10.57% на стойността на трансакциите, подадени към Централния депозитар.

През 2011 г. чрез системата СЕП, в която участват само 7 банки, опериращи в страната, е отчетен спад с 33.07% на броя и с 21.33% на стойността на обработените трансакции спрямо предходната година.

Система за брутен сетълмент в реално време РИНГС

През 2011 г. по-голяма част от стойността на плащанията в страната са обработени от Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС. Това води до намаляване на рисковете в платежната система, което е една от главните цели на всяка централна банка. През отчетния период през РИНГС са извършени 1 056 376 плащания на обща стойност 682 067 млн. лв. Увеличението спрямо 2010 г. при броя е с 6.25%, а при стойността с 15.22%. Клиентските плащания са 958 970, което представлява 90.78% от общия брой плащания, и те възлизат на обща стойност 159 652 млн. лв. (23.41% от стойността на всички плащания). Среднодневният брой на плащанията през системата достигна 4192, а среднодневната стойност – 2707 млн. лв.

През 2011 г. 67.22% от стойността на плащанията се обработват до 12:00 часа, а до 14:30 часа се обработват 86.32%. От гледна точка на системната натовареност до 14:30 часа се обработват 84.60% от броя на плащанията през системата.

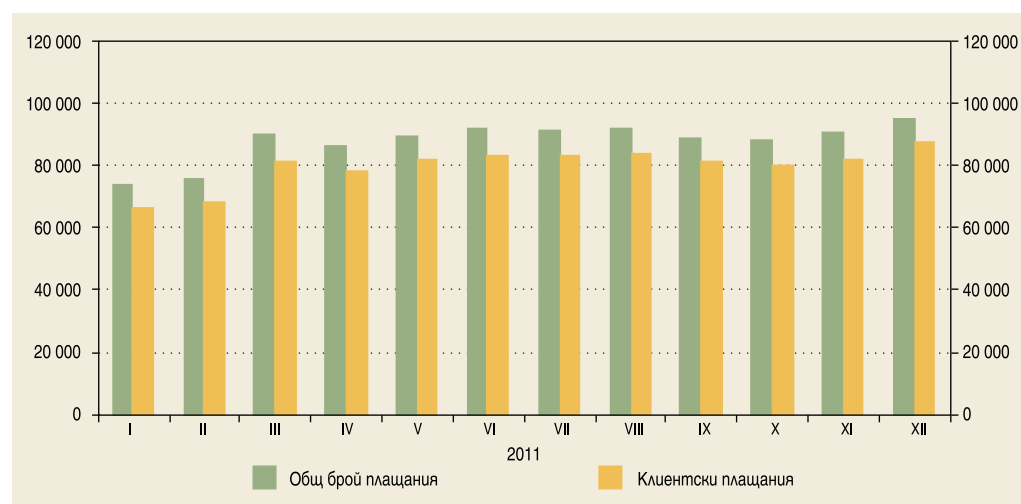
Към 31 декември 2011 г. броят на банките, участващи в РИНГС (включително БНБ), е 32.

На 25 юли 2011 г. в системата РИНГС се включи нов участник – „ИШБАНК ГмБХ – клон София“, който представлява клон на чуждестранна банка, извършващ дейност на територията на България.

От 13 юни 2011 г. беше променен графикът на системния ден на РИНГС, като се въведе трети цикъл за сетълмент в платежната система БИСЕРА в рамките на системния ден на РИНГС. Беше удължено и времето за приемане на клиентски плащания за изпълнение през РИНГС.

Увеличаването на броя на заявките за сетълмент в БИСЕРА ускорява и оптимизира изпълнението на клиентските плащания, осигурява равномерното им разпределение в рамките на системния ден и улеснява управлението на ликвидността и оперативната дейност на банките при обслужването на техните клиенти и на бюджета.

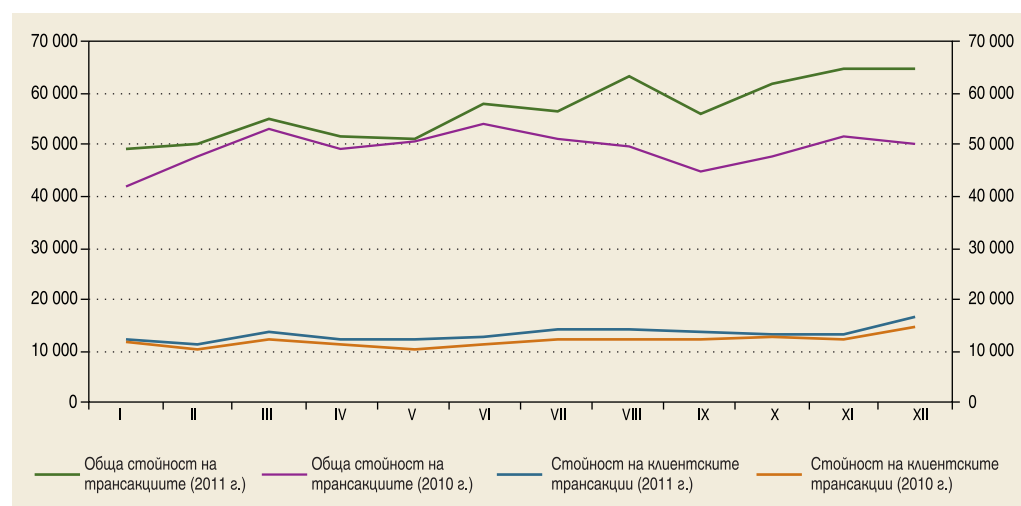
Брой на плащанията, обработени в РИНГС

Източник: БНБ.

Стойност на изпълнените в РИНГС трансакции през 2010 г. и 2011 г.

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

В резултат от доброто управление на ликвидността от страна на банките през 2011 г. няма отхвърлени плащания в края на системния ден поради недостиг на средства по сметката за сетълмент на участник. През отчетния период не е задействан и Резервният обезпечителен фонд, създаден като взаимен осигурителен механизъм между банките за гарантиране сетълмента на заявките на оператори на платежни системи и на системи за сетълмент на ценни книжа.

За отчетния период коефициентът на наличност¹ на РИНГС е 99.98%.

¹ Коефициент на наличност = брой часове, през които системата реално е работила / брой часове, през които тя според графика е трябвало да работи.

2. Платежни системи за сетълмент в евро

TARGET2 предоставя брутен сетълмент в реално време за плащания в евро със сетълмент в резервни пари. Системата работи въз основа на Единна съвместна платформа, като от правна гледна точка всяка централна банка в TARGET2 е оператор на свой собствен системен компонент. БНБ е оператор на националния системен компонент TARGET2-БНБ и отговаря за бизнес взаимоотношенията с участниците в компонента и за координацията с ЕЦБ и с участващите централни банки. Към 31 декември 2011 г. 23 държави-членки и ЕЦБ са свързани с TARGET2.

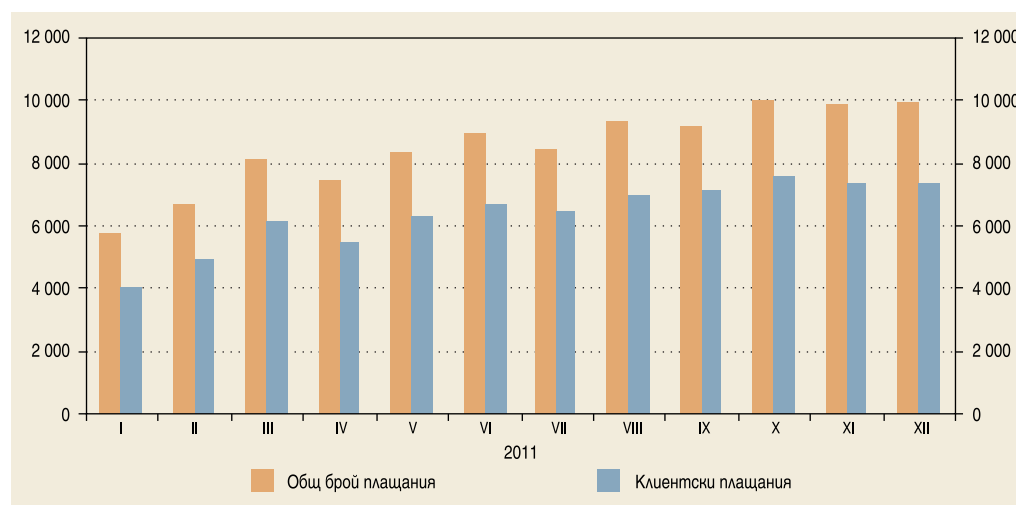
Националният системен компонент TARGET2-БНБ започна работа на 1 февруари 2010 г. В него се включват БНБ, 17 банки – преки участници, 3 адресата с BIC, както и спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО за обслужване на клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент. БИСЕРА7-ЕВРО, чийто оператор е „БОРИКА–Банксервиз“ АД, обработва само плащания в СЕПА – кредитен превод и директен дебит в СЕПА.

За 2011 г. през TARGET2-БНБ са извършени 102 099 плащания на обща стойност 285 979 млн. евро. Клиентските плащания са 76 502, което представлява 74.93% от общия брой плащания, възлизащи на обща стойност 3925 млн. евро, или 1.37% от стойността на всички плащания в TARGET2-БНБ. Отчетено е увеличение с 56.25% при общия брой обработени плащания спрямо 2010 г., което се дължи както на увеличението на броя обработени междубанкови плащания, така и на броя клиентски плащания (съответно с 65.09% и с 53.50%). При стойността също се наблюдава увеличение с 57.86%, дължащо се на увеличение в стойността на междубанковите плащания с 58.51% и на клиентските плащания с 21.94%.

Запазва се дялът на плащанията към банки от други системни компоненти, съответно 87.36% от броя и 92.7% от стойността. Среднодневният брой на наредените плащания от участниците в TARGET2-БНБ през отчетния период е 397, като се забелязва увеличение с 44.70% спрямо 2010 г. Среднодневната стойност е 1113 млн. евро, което е с 46.19% повече в сравнение с предходния отчетен период.

Максималният дневен брой плащания, наредени от участници в TARGET2-БНБ, е 688, а максималната дневна стойност – 2921 млн. евро.

Брой наредени плащания от участниците в TARGET2-БНБ

Източник: БНБ.

Стойност на наредените плащания от участниците в ТАРГЕТ2-БНБ

(млн. евро)

Източник: БНБ.

Спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО обработва клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент. В БИСЕРА7-ЕВРО участват 14 банки. През 2011 г. през тази система са извършени 10 190 плащания на обща стойност 84 427 млн. евро, което представлява увеличение със 148.78% при броя и със 163.58% при стойността в сравнение с 2010 г. Растежът се дължи в голяма степен на връзката на БИСЕРА7-ЕВРО със системата *SEPA Clearer*, чийто оператор е централната банка на Германия. Тази връзка позволява взаимен обмен на кредитни преводи в СЕПА между банковите общности на България и Германия, както и стартиралата към края на отчетния период връзка за взаимен обмен на плащания в СЕПА с платежната система *Equeus* – един от най-големите европейски картови и платежни оператори.

3. Промени в нормативната уредба

През 2011 г. влезе в сила Законът за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи, който има за цел да въведе в българското законодателство изискванията на Директива 2009/44/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 май 2009 г. за изменение на Директива 98/26/ЕО относно окончателността на сетълмента в платежните системи и в системите за сетълмент на ценни книжа и на Директива 2002/47/ЕО относно финансовите обезпечения по отношение на свързаните системи и вземанията по кредити, както и на Директива 2009/110/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно предприемането, упражняването и пруденциалния надзор на дейността на институциите за електронни пари и за изменение на Директиви 2005/60/ЕО и 2006/48/ЕО и за отмяна на Директива 2000/46/ЕО.

С измененията в Директива 98/26/ЕО относно окончателността на сетълмента се осъществяват важни промени в областта на сетълмента в платежните системи и в системите за сетълмент на ценни книжа, като се въвеждат понятия за оперативна съвместима система и системен оператор и се изяснява отговорността на системните оператори. С оглед ограничаване на системния риск, който може да възникне при оперативна съвместимост на системи поради липса на съгласуване относно приложимите правила за момента на неотменимост, е въведено изискването всяка от системите да определя в свои собствени правила момента на неотменимост по начин, гарантиращ, че

правилата на всички оперативно съвместими системи са съгласувани в това отношение.

Директива 2009/110/ЕО относно предприемането, упражняването и пруденциалния надзор на дейността на институциите за електронни пари има за цел да създаде ясна правна рамка по отношение дейността на издателите на електронни пари и същевременно да осигури адекватно равнище на пруденциален надзор върху тази дейност. С измененията в нормативната уредба за електронните пари се въвежда ясно определение за електронни пари с цел то да бъде технически неутрално. Това определение обхваща електронните пари, независимо дали те се държат в платежно устройство, притежавано от държателя на електронни пари, или се съхраняват от разстояние в сървър и се управляват от държателя на електронни пари посредством специална сметка за електронни пари. Въвежда се възможност за обратно изкупуване на електронните пари, допустимо по всяко време и по номинална стойност, без възможност да се договори минимален праг.

С оглед съгласуване на терминологията в *Наредба № 3 на БНБ от 16 юли 2009 г. за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти* и измененията в Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС) беше приета *Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 на БНБ*.

През март 2011 г. БНБ прие изменения и допълнения в *Наредба № 16 на БНБ от 16 юли 2009 г. за лицензиране на платежните институции, дружествата за електронни пари и операторите на платежни системи*. С промените в Наредбата се актуализират изискванията за капитал и отчетност на платежните институции и се въвеждат такива по отношение на документите, необходими за издаване на лиценз на дружества за електронни пари, както и по отношение на капитала и отчетността на дружествата за електронни пари. Измененията влязоха в сила от 30 април 2011 г.

4. Развитие на платежните и сетълмент системи в страната

През 2011 г. „БОРИКА–Банксервиз“ АД публикува първата самооценка за съответствие на системата БИСЕРА7-ЕВРО със СЕПА съобразно следните четири критерия на Евросистемата за платежни инфраструктури: възможности за обработка на СЕПА платежни инструменти; наличие на правила за оперативна съвместимост (спецификации на интерфейса и бизнес процедури за обмен на кредитни преводи и директни дебети в СЕПА между банки и инфраструктури, както и между отделни инфраструктури); свободен избор на инфраструктура за обработка от банките на плащания в СЕПА на база услуга и цена; пълна достижимост (техническа възможност за изпращане или получаване на плащания в евро до и от всички банки в еврозоната)².

БИСЕРА7-ЕВРО напълно отговаря на първите три критерия. Що се отнася до критерия за пълна достижимост, от края на 2010 г. БИСЕРА7-ЕВРО има двустранна връзка за взаимен обмен на кредитни преводи в СЕПА със *SEPA Clearer*, чийто оператор е централната банка на Германия.

На 12 декември 2011 г. влезе в експлоатация двустранната връзка за обмен на плащания в СЕПА между „БОРИКА–Банксервиз“ АД и *Equeus*. Свързването с *Equeus* осигури на БИСЕРА7-ЕВРО достижимост до близо 2500 участника в схемата на СЕПА за кредитен превод (около 55% от общия брой банки в схемата на СЕПА за кредитен превод), по-голямата част от които са от Германия, Италия, Швейцария, Холандия, Гърция и Полша. Това предостави нови възможности и допълнителни ползи за българската банкова общност.

² Виж *Terms of reference for the SEPA-compliance of infrastructures*, публикувани на интернет страницата на ЕЦБ.

Преминването към стандарта *EMV*³ при инфраструктурата за обработка на операции с банкови карти е почти завършено, като към края на 2011 г. процентът на картите, преминали към *EMV*, е 56.54% от общия брой на издадените в страната карти, включително 53.07% от дебитните и 91.94% от кредитните; делът на АТМ терминалите, преминали към *EMV*, е 99.98%, а този на ПОС терминалите – 95.82%.

5. Надзор върху платежните системи

Основна задача на надзора върху платежните системи е ограничаването на системния риск и подобряването на надеждността и ефективността на платежните системи в България. Това се осъществява посредством контрол върху изпълнението на стандартите и препоръките, формулирани от БМР, Международната организация на комисии по ценни книжа, ЕЦБ и ЕСЦБ.

На 15 март 2011 г., след като установи, че „М Секюрг“ ООД не е извършвало дейност от момента на получаване на лиценза си, издаден с Решение № 88 на УС на БНБ от 7 октомври 2008 г., Управителният съвет на БНБ на основание чл. 15, ал. 1, т. 1 от ЗПУПС отне издадения лиценз на дружеството като платежна институция, извършваща налични парични преводи.

На 28 април 2011 г., след като установи, че не е налице изпълнение на условията по чл. 10, ал. 4 от ЗПУПС, необходими за издаване на лиценз за платежна институция, Управителният съвет на БНБ на основание чл. 14 от ЗПУПС отказа издаването на посочения лиценз на „НТС-пей“ АД за предоставяне на платежни услуги по чл. 4, т. 7 от ЗПУПС.

На 9 юни 2011 г., след като установи, че не е налице изпълнение на всички условия по чл. 10, ал. 4 и 5 от ЗПУПС, необходими за издаване на лиценз за платежна институция, Управителният съвет на БНБ на основание чл. 14, т. 1 и 2 от ЗПУПС отказа издаването на посочения лиценз на „Евромъни Трансфер“ ООД (в процес на учредяване) за предоставяне на платежни услуги по чл. 4, т. 6 от ЗПУПС.

През първото полугодие на 2011 г. на основание чл. 115, ал. 3 от ЗПУПС Банката извърши проверка с цел установяване на обстоятелства по предоставяните от две дружества услуги чрез използване на терминални устройства и съответствие на извършваните услуги с изискванията и приложното поле на ЗПУПС.

На 7 юли 2011 г., след като установи, че не е налице изпълнение на условията по чл. 10, ал. 4, т. 3, 5, 6, 7 и 9 от ЗПУПС, необходими за издаване на лиценз за платежна институция, Управителният съвет на БНБ на основание чл. 14 от ЗПУПС отказа издаването на посочения лиценз на „Киви България“ ООД за предоставяне на платежни услуги по чл. 4, т. 7 от ЗПУПС.

На 21 юли 2011 г. на основание чл. 77 във връзка с чл. 10 – 17 и чл. 137, ал. 1 от ЗПУПС Управителният съвет на БНБ издаде лицензи за извършване на дейност като дружества за електронни пари на „Интеркарт Файнанс“ АД и на „Ти Би Ай Кредит“ ЕАД. Въз основа на издадените лицензи дружествата ще могат да извършват дейност по издаване, разпространение и обратно изкупуване на електронни пари.

През август 2011 г. започна използването на информационна система за събиране и обработка на отчетни форми по ЗПУПС. Тя е предназначена за ползване от доставчиците на платежни услуги, операторите на платежни системи и участниците в тях, както и от издателите на електронни пари, и има за цел да автоматизира и улесни процеса на подаване, обобщаване и проследяване статуса на подаваните отчетни форми към БНБ. В публичния регистър на лицензираните платежни институции, както и на техните клонове и пред-

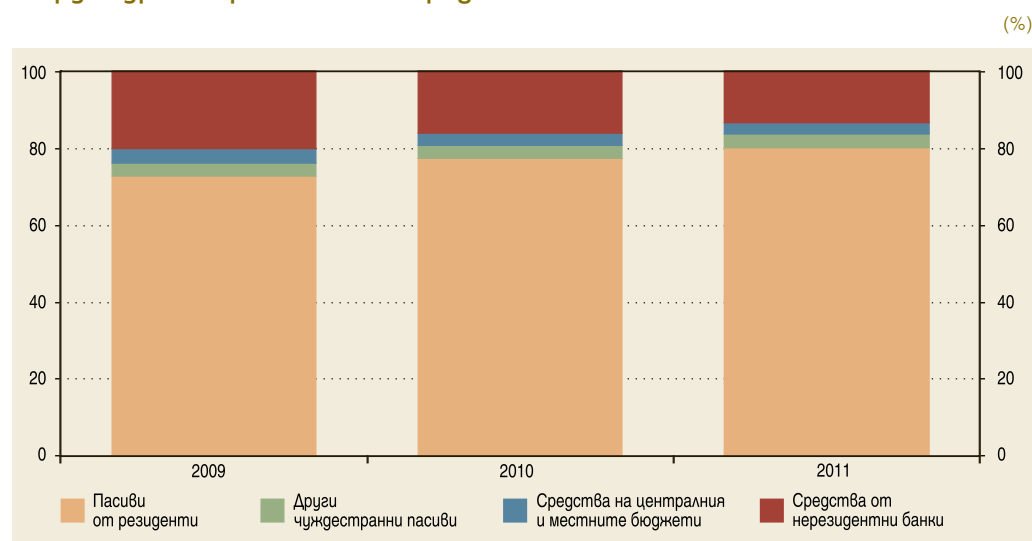
³ *EMV* е световен стандарт за кредитни и дебитни карти, базиран на микропроцесорна технология, т.нар. смарт или чип карти. Той е разработен от *Europay*, *MasterCard* и *Visa* с цел да се повиши сигурността на картите при плащания и да се ограничат злоупотребите и измамите с платежни карти.

ставители по чл. 17 от ЗПУПС, за 2011 г. бяха вписани 441 представители на „Изипей“ АД и 36 представители на „Интеркарт Файнанс“ АД. Общо за двете дружества заличените представители за 2011 г. са 7 на брой. През годината в публичния регистър по чл. 7 от Наредба № 16 на БНБ от 16 юли 2009 г. бяха вписани 43 платежни институции от други държави-членки, които предоставят услуги на територията на България. По чл. 39 от Наредба № 16 на БНБ от 16 юли 2009 г. през 2011 г. в публичния регистър на дружествата за електронни пари, регистрирани в други държави-членки, които извършват на територията на България дейност по издаване, разпространение и обратно изкупуване на електронни пари, включително и изпълнение на платежни услуги, директно, чрез клон или чрез представител, бяха вписани 12 дружества.

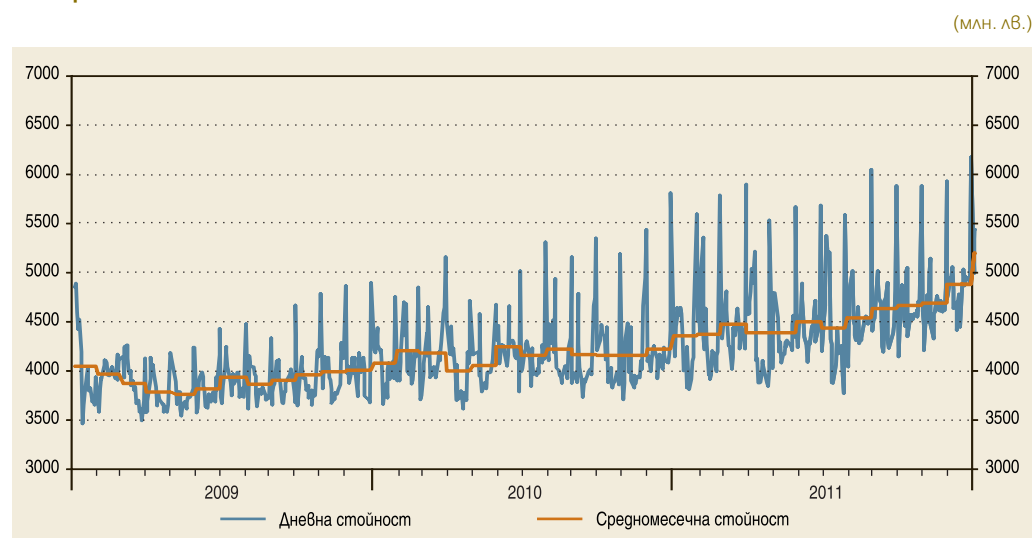
IV. Резерви на банките в БНБ

През 2011 г. не бяха правени промени в Наредба № 21 за задължителните минимални резерви (ЗМР), които банките поддържат при БНБ. Среднодневната стойност на привлечените средства на банките, върху които се начисляват ЗМР, нарасна през периода общо със 7.2% спрямо среднодневната им стойност през 2010 г., като това включва увеличение със 17.4% на левовите пасиви и с 0.7% на пасивите в чуждестранна валута. Привлечените средства от резиденти (без средствата по сметки на централния и местните бюджети) се увеличават с 10.9%, а тези от нерезиденти намаляват със 7.1%. Пасивите от централния и местните бюджети нарастват с 2.6%.

Структура на привлечените средства в банковата система

Резерви на банките в БНБ

Вследствие на промяната в структурата на привлечените средства през 2011 г. ефективната имплицитна норма на ЗМР нарасна до 8.9% при 8.7% през предходната година¹. Резервните активи, с които банките изпълняват този норматив за ЗМР, са разпределени между средствата по сметки на банките в БНБ (7.6 процентни пункта) и признатите като резервни активи 50% от касовите им наличности (1.2 процентни пункта). Във валутната структура на резервните активи на банките настъпиха промени, като резервните активи в левове отбелязаха увеличение с 31.0% спрямо 2010 г. и абсолютната им сума трикратно надвишаваше необходимите средства за осигуряване на разплащанията. При резервните активи в чуждестранна валута се наблюдава спад с 27.8% спрямо предходната година, като относителният им дял в общо поддържаните резерви през различните месеци варираше между 20.6% (март) и 24.9% (септември). През годината среднодневният дял на свръхрезервите в общия размер на поддържаните резерви на банките бе 3.0% спрямо 4.4% през 2010 г.

¹ Съгласно Наредба № 21 на БНБ банките поддържат ЗМР в размер на 10% от депозитната база с изключение на ЗМР върху привлечените от банките средства от чужбина в размер на 5% и върху привлечените средства от държавния и местните бюджети, които възлизат на 0%.

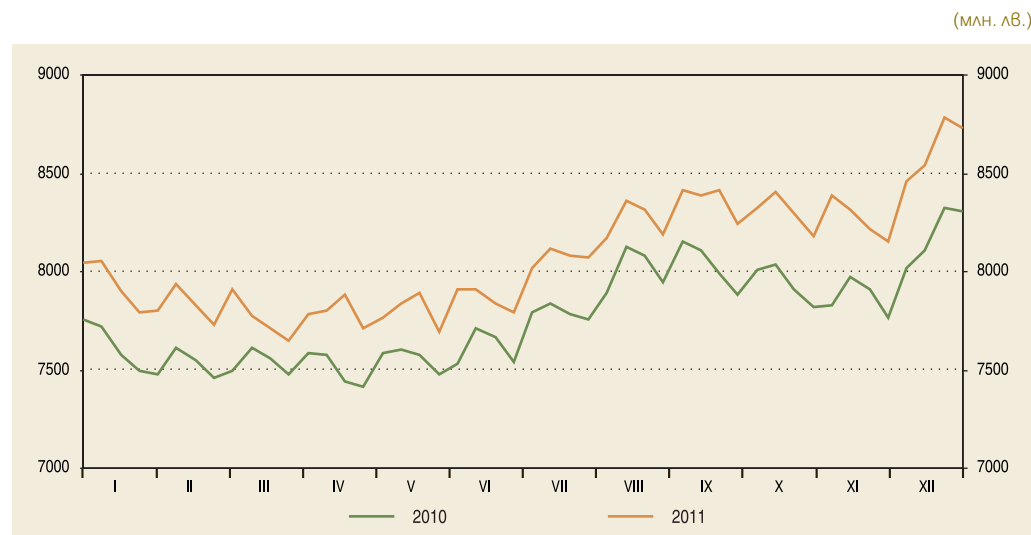
V. Наличнопарично обращение

БНБ притежава изключителното право да пуска в обращение банкноти и монети¹. Банкнотите и монетите, издадени от банката, са законно платежно средство в страната и задължително без ограничения се приемат за плащания по пълната им номинална стойност. БНБ осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и опазването им и унищожаването на изтеглените от обращение банкноти и монети.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)

В края на 2011 г. в номинално изражение парите в обращение² достигнаха 8728.9 млн. лв., нараствайки с 426.4 млн. лв., или с 5.14% спрямо края на 2010 г. Делът на банкнотите в края на 2011 г. бе 97.94% от общата стойност на парите в обращение, отбелязвайки намаление с 0.03 процентни пункта, за сметка на нарастване през годината на дела на разменните монети.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)

Източник: БНБ.

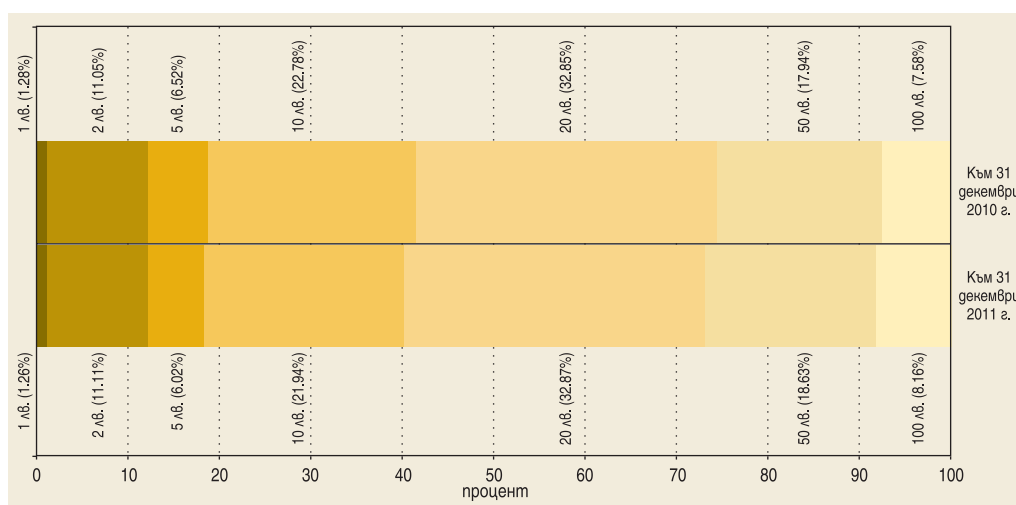
През годината банкнотите в обращение нарастваха с по-бърз темп в сравнение с предходната 2010 г. В края на 2011 г. в обращение бяха 319.2 млн. броя на обща стойност 8548.8 млн. лв., като за едногодишен период броят им се увеличи с 5.9 млн., или с 1.89%, а номиналната им стойност – съответно с 414.9 млн. лв., или с 5.10%. През предходната 2010 г. процентното им нарастване беше по-малко – с 0.90% при броя и с 3.06% при стойността.

¹ Чл. 2, ал. 5 и чл. 25 от ЗБНБ.

² Банкноти, разменни и възпоменателни монети, емисии след 5 юли 1999 г.

Дял на различните купюри в съвкупния брой на банкнотите в обращение

(дял от общия брой)

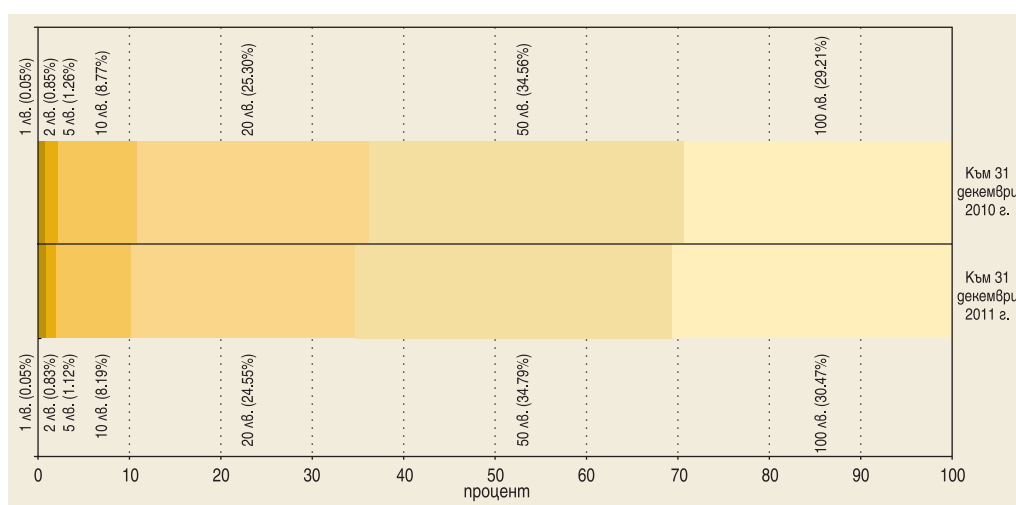

Източник: БНБ.

В структурата по брой на банкнотите в обращение в края на 2011 г. с най-голям дял беше купюрата от 20 лева (32.87%, 104.9 млн. бр.), нараснал спрямо края на 2010 г. с 0.03 процентни пункта. През годината се увеличи и дялът на купюрите от 100, 50 и 2 лева – съответно с 0.58, 0.69 и 0.07 процентни пункта.

Дял на различните купюри в съвкупната стойност на банкнотите в обращение

(дял от общата стойност)

Източник: БНБ.

В структурата по стойност на банкнотите в обращение в края на 2011 г. най-голям е дялът на купюрата от 50 лева (34.79%), следвана от купюрите от 100 и 20 лева с дялове съответно от 30.47% и 24.55%.

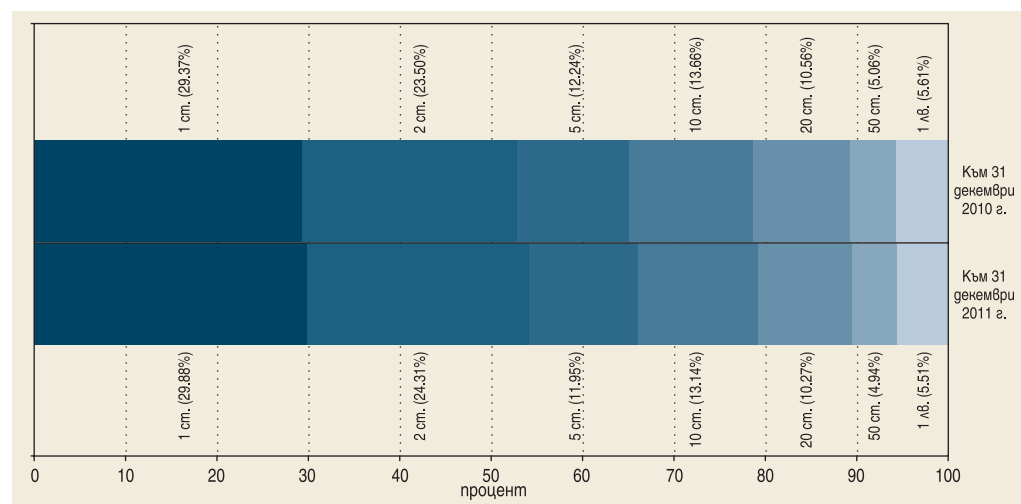
В края на 2011 г. средната банкнота в обращение достигна 26.78 лв. и за едногодишен период се увеличава с 0.82 лв., или с 3.15%, главно в резултат от нарастването в паричното обращение на броя банкноти с висока номинална стойност, като с най-голяма тежест са купюрите от 100 и 50 лева.

Към 31 декември 2011 г. разменните монети достигнаха 2.0% от общата стойност на парите в обращение. В края на 2011 г. в обращение бяха 1369.6 млн. броя разменни монети на обща стойност 174.4 млн. лв. За едногодишен период броят им нарасна със 114.0 млн., или с 9.08%, а стойността – съответно с

11.2 млн. лв., или с 6.86%. По-голямото нарастване на броя на монетите се дължеше главно на продължаващото силно търсене на монети с нисък номинал. Промените в структурата по брой на монетите в обращение са сходни с тенденциите от предходните няколко години към увеличаване дяловете на монетите от 1 и 2 стотинки за сметка на намаление в дяловете на останалите монети. Делът на монетите с ниска номинална стойност (1, 2 и 5 стотинки) в общия брой на монетите в обращение е 66.13%.

Дял на различните номинали в съвкупния брой на разменните монети в обращение

(дял от общия брой)

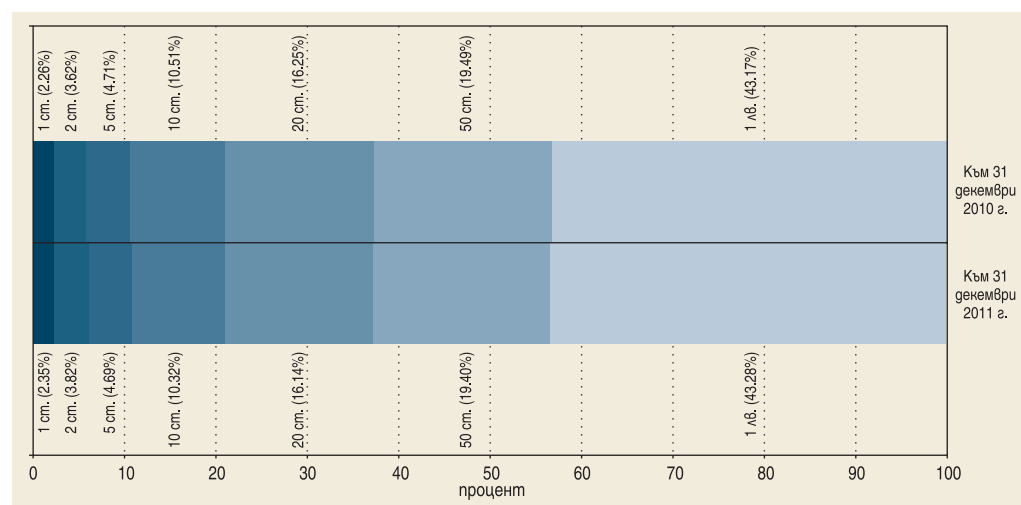
Източник: БНБ.

За едногодишен период делът на монетите от 1 и 2 стотинки в общия брой монети в обращение нарасна съответно с 0.50 и 0.81 процентни пункта, а делът на монетите от 5, 10, 20 и 50 стотинки и от 1 лев намаля спрямо края на декември 2010 г. съответно с 0.30, 0.51, 0.28, 0.13 и 0.10 процентни пункта.

Монетата от 1 лев има най-голям дял (43.28%) в съвкупната стойност на монетите в обращение в края на 2011 г., следвана от тези от 50 и 20 стотинки съответно с дялове от 19.40% и 16.14%.

Дял на различните номинали в съвкупната стойност на разменните монети в обращение

(дял от общата стойност)

Източник: БНБ.

Независимо от постоянното нарастване на броя на монетите от 1 и 2 стотинки в паричното обращение, ниската им номинална стойност е причина това да не влияе върху стойността на средната разменна монета в обращение. От края на 2009 г. тя остава 0.13 лв.

Възпоменателните монети запазиха дела си от 0.06% в съвкупната стойност на парите в обращение и в края на 2011 г.

Неистински банкноти и разменни монети

В Националния център за анализ (НЦА) на БНБ през 2011 г. са задържани общо 2860 броя неистински български банкноти, от които 2596 са циркулирали в паричното обращение. Задържаните неистински банкноти през годината са по-малко със 7469 броя спрямо задържаните през предходната година. В сравнение с броя на банкнотите в обращение в края на 2011 г. относителният дял на задържаните неистински български банкноти остава много нисък – 0.0009%, при ниво от 0.0033%, достигнато в края на 2010 г. Незначителният брой на неистинските банкноти е показател, че сигурността на паричното обращение остава висока.

От всички задържани през годината неистински банкноти най-голям дял имат купюрите от 20 лева (62.80%), следвани от тези от 50 лева (28.53%). Неистинските купюри от 2, 5, 10 и 100 лева са общо 248 бр. с общ дял от 8.67% от всички задържани през годината неистински банкноти.

БНБ продължи да провежда активна политика в областта на запознаване на гражданите със защитните елементи на българските банкноти и на евробанкнотите. На лицата, работещи с пари в брой на професионална основа, се предлага непрекъснато обучение и се подготвят и актуализират информационни материали в помощ на борбата срещу фалшифицирането на българския лев.

През 2011 г. в резултат от извършването на експертни оценки са задържани 1080 броя неистински разменни монети, в т.ч. 231 броя от 1 лв., 843 броя от 50 стотинки и 6 броя от 20 стотинки. Относителният дял на задържаните неистински български разменни монети в броя на разменните монети в обращение към края на 2011 г. е много нисък – 0.00008%.

В изпълнение на функциите по извършване на експертна оценка на чуждестранни банкноти и монети, задържани на територията на България, през 2011 г. в БНБ са задържани неистински чуждестранни банкноти, както следва: 7126 броя евро, 4197 броя щатски долари и 392 броя банкноти от други чуждестранни валути.

БНБ продължава последователната си политика по предприемане на мерки за предотвратяване разпространението на неистински банкноти и монети в паричното обращение на страната. С промените в Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение, приети от УС на БНБ в края на 2011 г., се разширява обхватът на преценките за истинност от страна на банките, финансовите институции, обменните бюра и доставчиците на услуги, които се задължават, считано от 1 януари 2012 г., да извършват такава преценка на всички постъпващи български и чуждестранни банкноти и монети, както и на всички български и чуждестранни банкноти и монети, които възнамеряват да върнат за последваща употреба в наличнопаричното обращение, като задържат паричните знаци, които породжат съмнения, че са неистински или преправени. Преценката за истинност следва да се извършва от обучени служители или посредством машини за сортиране и за самообслужване.

Емисионно- касова дейност на БНБ

БНБ осъществява своите емисионни и касови функции, като осигурява отпечатването на нови банкноти, извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и годност на постъпващите в БНБ банкноти и монети и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, както и унищожаване на негодни български банкноти и монети.

През 2011 г. по договори с производители бяха доставени 60.0 млн. броя новопроизведени банкноти и 95 млн. броя новопроизведени разменни монети със съвкупна номинална стойност 121.8 млн. лв. В изпълнение на монетната си програма и на основание на чл. 25, ал. 1 от ЗБНБ през 2011 г. БНБ емитира пет нови възпоменателни монети³.

Общата стойност на банкнотите и разменните монети, пуснати във и изтеглени от обращение от БНБ през 2011 г., възлиза на 22 928.3 млн. лв. Внесените в БНБ български банкноти и разменни монети достигнаха обща стойност 11 251.1 млн. лв., което е с 603.8 млн. лв., или с 5.67% повече в сравнение с 2010 г. За същия период от БНБ бяха изтеглени български банкноти и разменни монети на обща стойност 11 677.2 млн. лв., което е със 776.9 млн. лв., или със 7.13% повече спрямо предходната година.

Средната обращаемост на банкнотите през касите на БНБ за 2011 г. беше 2.15 пъти. При банкнотите с висок номинал честотата на връщане е по-ниска, съответно 0.45 пъти при купюрите от 100 лева и 1.05 пъти при купюрите от 50 лева. За банкнотите от 10 и 20 лв. обращаемостта през касите на БНБ е по-голяма, съответно 2.78 и 3.34 пъти, тъй като те са най-често използваните купюри от търговските банки за терминалните устройства (АТМ).

През 2011 г. чрез сортиращи машини в БНБ и в „Дружество за касови услуги“ АД⁴ бяха обработени и проверени 642.6 млн. броя банкноти и 142.8 млн. броя разменни монети. В сравнение с 2010 г. броят на обработените през годината банкноти е по-голям с 2.80%, а на обработените разменни монети – с 26.91%. В структурата по номинална стойност на обработените банкноти и монети най-висок дял имаха купюрите от 10 и 20 лева и монетите от 10 и 20 стотинки и от 1 лев.

При машинната обработка на банкнотите бяха отделени като негодни общо 76.7 млн. броя, или с 18.9 млн. броя (19.73%) по-малко в сравнение с 2010 г. Делът на негодните в общо обработените банкноти през 2011 г. е 11.94%. За едногодишен период в резултат на машинна обработка бяха отделени като негодни 0.6 млн. броя монети, или със 161.75% повече от предходната година. Делът на негодните в общо обработените разменни монети през 2011 г. е 0.41%.

Закупената през 2011 г. от БНБ налична резервна валута бе на обща стойност 1.1 млн. евро, в т.ч. 0.7 млн. евро от бюджетни организации и 0.4 млн. евро от граждани. За същия период БНБ е продала резервна валута в размер на 12.2 млн. евро, в т.ч. 7.2 млн. евро на бюджетни организации и 5.0 млн. евро на граждани.

БНБ осъществява и контрол по прилагането на регулациите за качеството на банкнотите и монетите, предназначени за последваща употреба в обращение, като за тази цел през 2011 г. бяха извършени 6 пълни и 38 тематични проверки в кредитни институции и професионални дружества за обработка на пари за спазване изискванията на Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение и тестове на машините за сортиране при обработката на пари. В съответствие с изискванията БНБ поддържа на интернет страницата си актуален списък на всички машини за сортиране и за самообслужване, които са минали успешен тест на производителя и стандартите на БНБ за разпознаване и годност.

С приетите в края на 2011 г. изменения и допълнения на Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение се цели по-детайлно регламентиране на действията, които следва да бъдат извършени при предявяване на български банкноти за отложена замяна. Съгласно Закона за мерките срещу изпирането на пари е въведено изискване за предоставяне на декларация за произход на средствата от страна на пре-

³ Информация за пуснатите в обращение нови емисии банкноти, разменни и възпоменателни монети е публикувана на интернет страницата на БНБ.

⁴ „Дружество за касови услуги“ АД е акционерно дружество за обработка на банкноти и монети, доставчик на услуги по смисъла на Наредба № 18 на БНБ, в което собственици на капитала са БНБ и четири търговски банки.

дгавителя на банкноти, за които се иска отложена замяна. С промените в Наредба № 18 се дават ново определение и нова класификация за обучени служители и за машините за самообслужване с банкноти и монети, като се установява и нова класификация на машините, използвани за сортиране на банкноти и монети. С измененията в Наредбата се въведоха нови изисквания към банкните и доставчиците на услуги, свързани със замяната на български банкноти, повредени в резултат на активирани средства против кражба.

VI. Поддържане стабилността на банковата система

1. Оценка на състоянието на банковата система

Основните финансови показатели на кредитните институции и на банковата система останаха стабилни. През 2011 г. бяха увеличени капиталовата база и ликвидните активи и беше реализирана печалба в размер на 474 млн. лв. Нарастване беше отчетено в привлечените средства, в кредитите и активите на банковия сектор. Увеличаването на необслужваните експозиции в условията на слаб растеж на кредитите ограничи възможностите на институциите да генерират допълнителни приходи от основна дейност. През 2011 г. основен фактор за по-ниската възвръщаемост от дейността бяха отчетените по-малки приходи от лихви по кредити и от финансови инструменти, докато през предходните две години определящи бяха направените високи разходи за обезценка. Банковата система продължи да поддържа нива на обща капиталова адекватност над 17% и разполагаше с капиталов буфер за покриване на кредитния риск. Стремешът на банките към осигуряване на стабилно равнище на капитала доведе до допълнително засилване на регулаторния капитал през 2011 г. В резултат общата капиталова адекватност на банковия сектор достигна 17.55%, а адекватността на първичния капитал – 15.73%. По този начин средните величини на капиталовите показатели останаха значително по-благоприятни в сравнение с тези на банковата система в ЕС като цяло. През годината се подобри и ликвидната позиция на системата, като над половината от нарастването на привлечените средства беше инвестирано в ликвидни активи.

Структурни промени в баланса на банките

В края на годината активите на банковата система достигнаха 76.7 млрд. лв. През 2011 г. те нараснаха с 3.0 млрд. лв. (4.1%), като темпът им на растеж е сходен с този на привлечения ресурс.

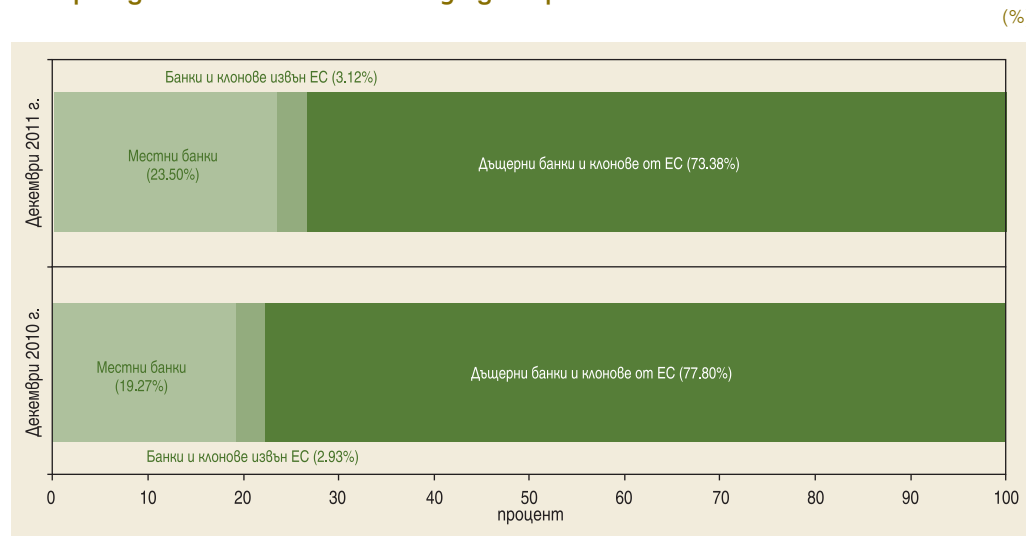
Годишната динамика на балансовите показатели на банковата система беше повлияна от ниската кредитна активност и засилената роля на ресурса от вътрешни източници. През периода дялът на *кредитите и авансите* в структурата на активите леко намаля и в края на 2011 г. е 78.6%. Дялът на вземанията от кредитни институции (пласментите) се повиши до 10.8% в общата сума на активите. Нарастването на *паричните средства* (с 281 млн. лв.) осигури допълнителна ликвидност и доведе до запазването на техния дял в активите на системата (9.9%). За една година портфейлите с *ценни книжа* нараснаха с 9.1% (с 492 млн. лв.), като преобладаващият обем беше придобит под формата на финансови активи, държани за търгуване.

Привлечените средства от местни източници осигуриха стабилна база за финансиране на банковите операции, като изцяло покриваха намалението на ресурса от нерезиденти. Основна предпоставка за увеличението на общата сума на привлечените средства беше нарастването на депозитите от *граждани и домакинства*. Дялът на средствата от нерезиденти беше намален с 4.4 процентни пункта поради настъпил падеж на средства от компании-майки. Дялът на привлечените средства от резиденти в общия привлечен ресурс достигна 80.8%.

Активите на петте най-големи кредитни институции в края на 2011 г. представляваха 51.8% от балансовото число на банковата система. В годишен разрез дялът на *дъщерните банки от ЕС* беше намален до 69.6%. В същото време *местните банки* продължиха да бъдат по-активните пазарни участници, като в рамките на годината увеличиха пазарните си позиции с 4.2 процентни пункта до 23.5% от активите на системата. Дяловете на останалите институции –

банки извън ЕС и клонове на чуждестранни банки от и извън ЕС, не претърпяха съществени промени. През 2011 г. броят на кредитните институции в страната беше увеличен от 30 на 31.

Пазарен дял на местните и на чуждестранните банки

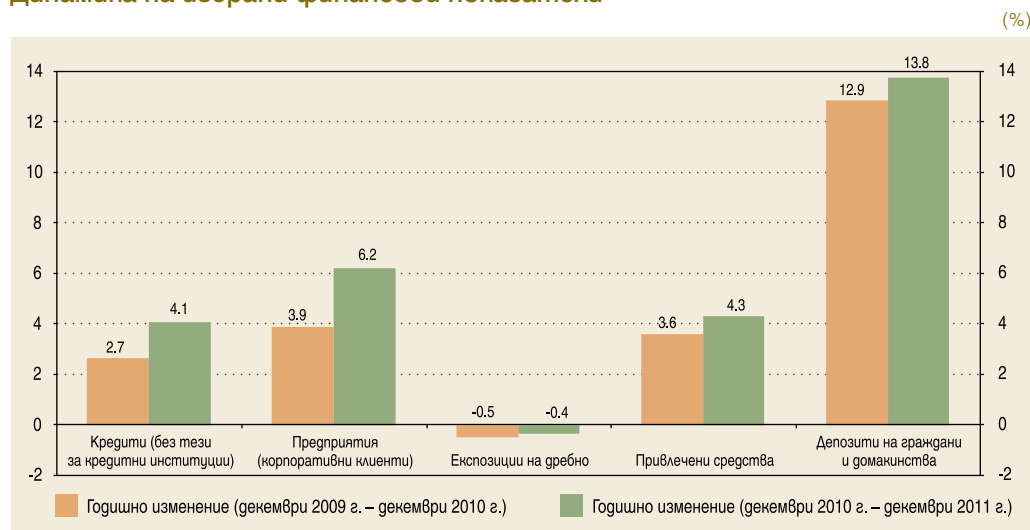

Източник: БНБ.

Кредитна дейност

Въпреки слабото търсене на кредити brutните кредити (без тези за кредитни институции) нараснаха през годината с по-висок темп спрямо 2010 г. В рамките на 2011 г. те бяха увеличени с 2201 млн. лв. (4.1%). Основен принос имаха местните банки, които отчетоха по-висок растеж предимно в корпоративния сегмент. На ниво банкова система кредитите на предприятия нараснаха с 6.2% (2113 млн. лв.), като темпът беше по-висок спрямо отчетения за 2010 г. (3.9%). Експозициите на дребно намаляха (с 0.4%, 65 млн. лв.) поради свиването при потребителските кредити (с 1.8%) и слабото увеличение при жилищните ипотечни кредити (с 1.1%). При централните правителства беше отчетено нарастване с 18.1% (с 91 млн. лв.), а при некредитните институции – с 8.1% (с 62 млн. лв.). Вземанията от кредитни институции се увеличиха с 8.5% (653 млн. лв.), като средствата бяха вложени предимно в чуждестранните компании-майки. През 2011 г. продължи тенденцията към нарастване дела на кредитите в евро. В края на годината brutните кредити в евро представляваха 61.2%, тези в левове – 34.0%, а в други валути – 4.8%.

Динамика на избрани финансови показатели

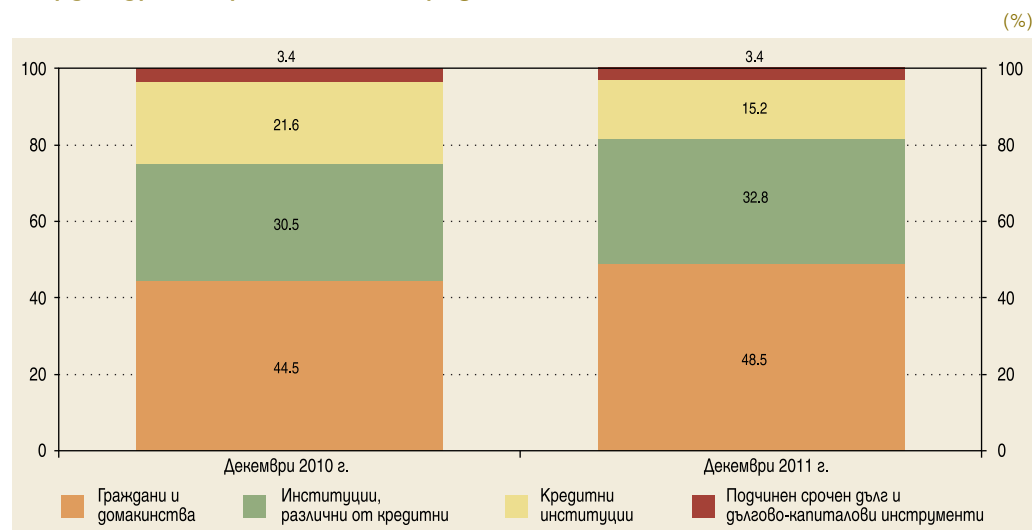

Източник: БНБ.

Привлечени средства

През 2011 г. привлечените средства се увеличиха с 4.3% и достигнаха 65.7 млрд. лв. Финансовата стабилност на банковата система и запазеното доверие в кредитните институции бяха основни фактори за устойчивото нарастване на депозитите от граждани и домакинства. Нарастването им с 3.9 млрд. лв. (с 13.8%) засили тяхната водеща роля в общите привлечени средства до 48.5% в края на 2011 г. Същевременно се увеличи и дялът на ресурса от институции, различни от кредитни – 32.8%. Нарастването на депозитите доведе до повишение на общия размер на средствата, които са защитени по схемата на Фонда за гарантиране на влоговете в банките¹.

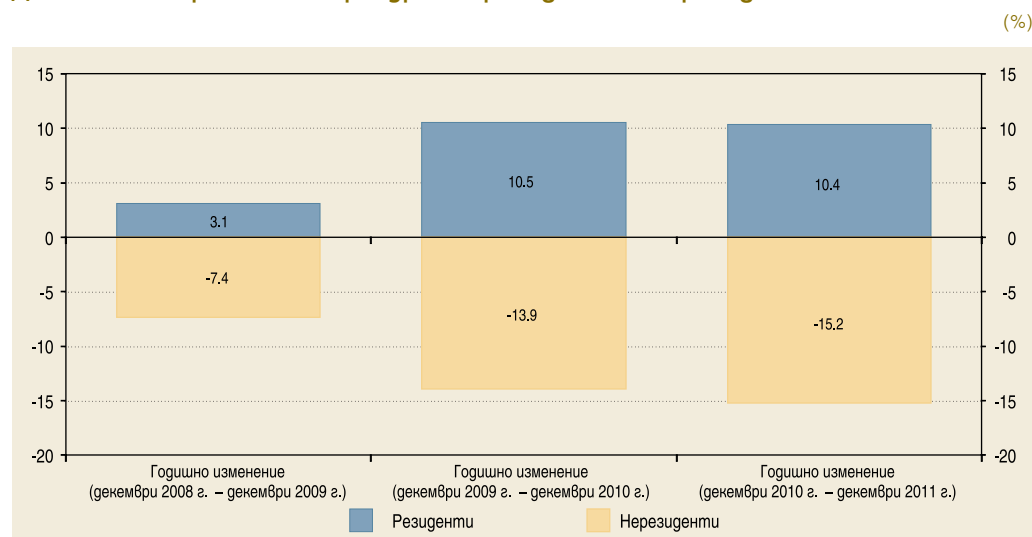
Структура на привлечените средства

Забележка: Сборът на числата не се равнява на 100% поради закръгляване.

Източник: БНБ.

Динамика на привлечения ресурс от резиденти и нерезиденти

Източник: БНБ.

Увеличеният местен ресурс изцяло компенсира продължаващото през годината намаление на средствата от *кредитни институции*, като техният дял спадна до 15.2% в общите фондове за финансиране. В резултат от намалението на задълженията към чуждестранни компании-майки отслабна ролята

¹ Гарантираният размер на влоговете с включените (начислени) лихви, който би следвало да се плати на вложителите към крайната дата на съответния отчетен период.

на ресурса от нерезиденти. В края на периода той е 19.2% от общата сума на привлечените средства. В същото време увеличението на средствата от вътрешни източници доведе до поредно нарастване на относителното тегло на левовия ресурс и на дела на ресурса с фиксиран лихвен процент. В края на 2011 г. 80.8% от общите привлечени средства са с фиксиран лихвен процент. Във валутната структура на привлечените средства левовият компонент се повиши до 45.1%, а ресурсът в евро намалю с 3.9 процентни пункта до 48.1% в края на годината. Делът на другите валути остана почти непроменен – 6.8%.

Балансов капитал

Балансовият капитал на банковата система през годината се увеличи с 321 млн. лв. (с 3.2%) и достигна 10.3 млрд. лв. Най-съществен принос за прираста на балансовия капитал имаха емитираният капитал (287 млн. лв.) и резервите, включително неразпределените печалби (187 млн. лв.). Известен намаляващ ефект оказа по-малкият размер на премийния резерв, на преоценъчните резерви, както и по-ниският доход за текущата година.

Въпреки свиващите се приходи от основна дейност и все още високите разходи за обезценка банковият сектор приключи 2011 г. с печалба в размер на 474 млн. лв. Финансовият резултат на системата е със 126 млн. лв. по-нисък спрямо постигнатия през 2010 г., но отразява капацитета на кредитните институции да генерират приемлива доходност независимо от влошената икономическа среда.

Рисков профил на системата

Кредитният риск остана главно предизвикателство за отделните институции и системата, които бяха повлияни от влошаването на кредитното качество и недостатъчното по обем кредитиране. Нивото на обезценка на активите, поддържаните консервативни кредитни стандарти и стеснените възможности за нов бизнес оказаха натиск върху доходността на банките. За част от институциите доходите от основна дейност се доближиха до разходите за обезценка и издръжка на дейността. Активните действия на кредитните институции и надзорните мерки на БНБ способстваха за подобряване на капиталовите показатели. Така беше запазена капиталовата позиция на банковата система. Ликвидността беше управлявана добре, като значителна част от растежа на привлечените средства беше вложена в ликвидни инструменти.

Качество на активите

Процесът на влошаване на качеството на активите през 2011 г. продължи със значително по-ниски темпове на прираст спрямо отчетените през 2010 г. Годишният растеж на класифицираните експозиции беше сведен до 13.7%, като класифицираната част на корпоративните кредити беше увеличена с 13.0%. Икономическата конюнктура се отрази и върху качеството на експозициите на домакинствата. През 2011 г. кредитите, необслужвани над 90 дни, нараснаха с 30.2%, а относителното им тегло в брутния портфейл от кредити на системата (без тези за кредитни институции) достигна 14.97%². Съотношението *нетни необслужвани (над 90 дни) кредити / нетни кредити*³ се повиши до 9.6%. То е изчислено, като брутният размер на тези кредити е намален с направените разходи за обезценка.

Анализът на динамиката на класифицираните и на необслужваните кредити по отрасли показва най-големи затруднения в обслужването на заемите при от-

² При международни сравнения следва да се избягва механичното съпоставяне на показателя „относително тегло на кредитите, необслужвани над 90 дни, в брутния портфейл от кредити на банковата система“. Той следва да се разглежда в контекста на структурата на балансите на отделните банкови системи. Например в структурата на баланса на българската банкова система не са налице значими портфейли от инструменти „за търгуване“, чувствителни към пазарни обезценки, вкл. и породени от дълговата криза. За разлика от някои европейски банкови групи и системи банките в България не реализираха загуби от тези портфейли. В същото време водещи банки в ЕС, поддържащи нисък дял на необслужваните кредити, реализираха загуби от дългови книжа, които доведоха до необходимостта от рекапитализацията им.

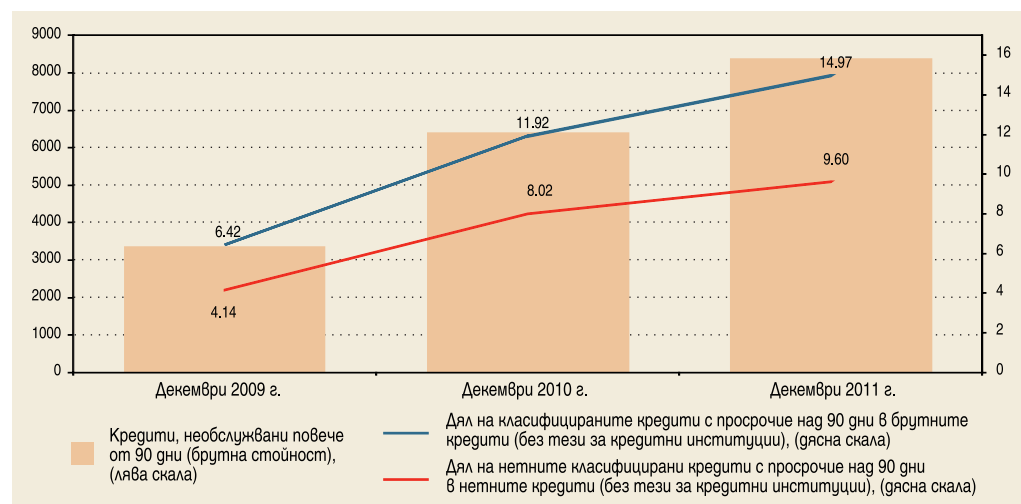
³ Съотношението *кредити, необслужвани над 90 дни / кредитен портфейл* отчита брутната стойност на кредитите, т.е. в него е включен риск, който вече е отразен в отчета за доходите посредством извършените разходи за обезценка.

раслите *строителство, операции с недвижими имоти и хотелиерство и ресторантьорство*. При отраслите *производство на основни метали и метални изделия, селско, горско и рибно стопанство; рекламна и ветеринарномедицинска дейност* нивата на класифицираните кредити бяха по-ниски спрямо отчетените преди година.

Класифицирани кредити с просрочие над 90 дни

(млн. лв.)

(%)

Източник: БНБ.

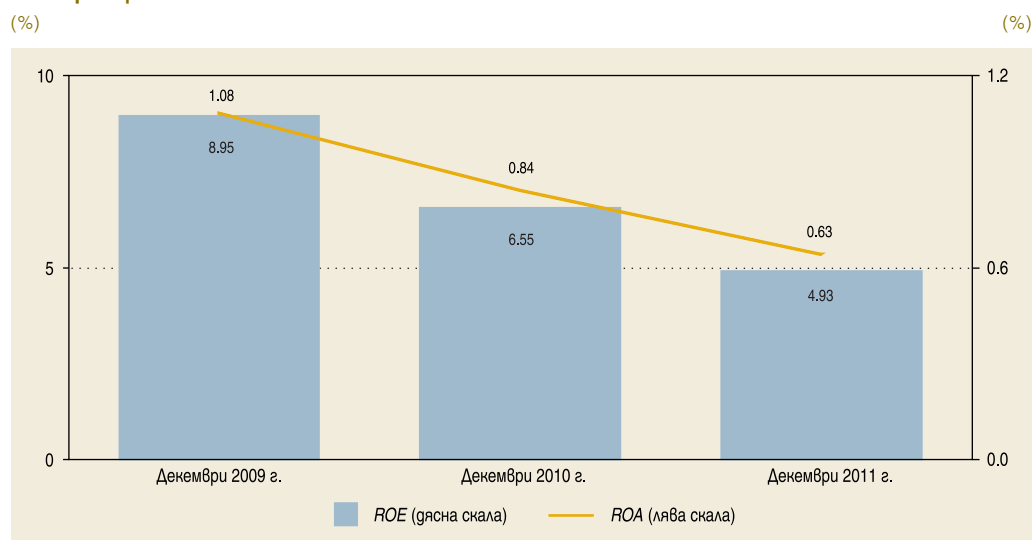
В края на 2011 г. нивото на акумулираните в системата провизии под формата на разходи за обезценка и специфични провизии за кредитен риск беше добро. Сумата от обезценките на кредитите по Международните счетоводни стандарти, специфичните провизии за кредитен риск и капиталовия излишък (т.е. капитала в системата над изискуемия регулаторен минимум) възлиза на 103.5% от брутната стойност на необслужваните над 90 дни кредити. При оценката на размера на провизиите и нивото на покритие следва да се има предвид, че системата и отделните кредитни институции поддържат високо ниво и качество на обезпеченията по отпуснатите кредити, което оказва влияние и върху размера на разходите за обезценка, и върху специфичните провизии за кредитен риск. Например степента на покритие на корпоративните кредити с приемливи обезпечения се запази на нивата от предходните години – 38%. Стойността на обезпеченост на ипотечните кредити (*Loan-to-Value*) от 62.4% гарантира 160.4% покритие на размера на кредитите със стойността на ипотеките. По този начин банките са изградили допълнителни „защитни стени“ пред риска от евентуално влошаване на качеството на кредитите чрез значителни по обем и качество приемливи обезпечения⁴.

Качеството на останалите активи (извън кредитите) остана добро. Тенденцията към увеличаване на инвестициите в ДЦК е предпоставка за повишаване през годината на дела на тези книжа в портфейла с дългови инструменти до 71%. Делът на облигациите на емитентите, получаващи 0% тегло за кредитен риск, в края на 2011 г. намалю до 13%.

⁴ Като част от политиката си в областта на кредитните стандарти при отпускането на кредити не само за граждани, но и за предприятия, банките изискват предоставянето на достатъчни по размер обезпечения. За целите на надзорните регулации само част от тях се третира като приемливи. Това влияе директно върху определянето както на размера на обезценките и специфичните провизии за кредитен риск, така и на размера на капиталовото покритие. От друга страна, по-големият размер на обезпеченията дава възможност на кредитните институции да реализират парични потоци от продажба както на кредити, класифицирани като необслужвани, така и на техните обезпечения. Тази практика е специфична за българската банкова система в сравнение с други банкови системи от ЕС и позволява натрупването на допълнителен буфер при дейността на банките.

Доходност

През 2011 г. доходността на банките остана под влияние на кредитния риск. В края на 2011 г. банковият сектор отчете одитирана печалба в размер на 474 млн. лв., или със 126 млн. лв. (21.0%) по-ниска спрямо 31 декември 2010 г. Постигнатата на нейна база *възвръщаемост на активите (ROA)* също е по-ниска – съответно 0.63%. *Възвръщаемостта на балансовия капитал и резервите (ROE)* следваше сходна динамика, като в края на 2011 г. възлезе на 4.93%. Резултатите за 2011 г. отразяват по-ниското ниво на отчетения *нетен лихвен доход* (с 46 млн. лв., или с 1.6% по-нисък спрямо предходната година) главно поради по-малките *приходи от лихви* по проблемни и по новоотпуснати кредити. От друга страна, реализираните през годината по-високи приходи от лихви по отделните портфейли от финансови инструменти не успяха да компенсират намалението при приходите от лихви от основна дейност на банките. *Разходите за лихви* останаха близки по размер до отчетените в края на 2010 г. – 2.2 млрд. лв. В същото време независимо от намалението на броя на персонала банките не ограничиха съществено административните си разходи. Намалението на тези разходи би допринесло за подобряване на финансовите им резултати.

Възвръщаемост на активите и капитала

Източник: БНБ.

Капитал

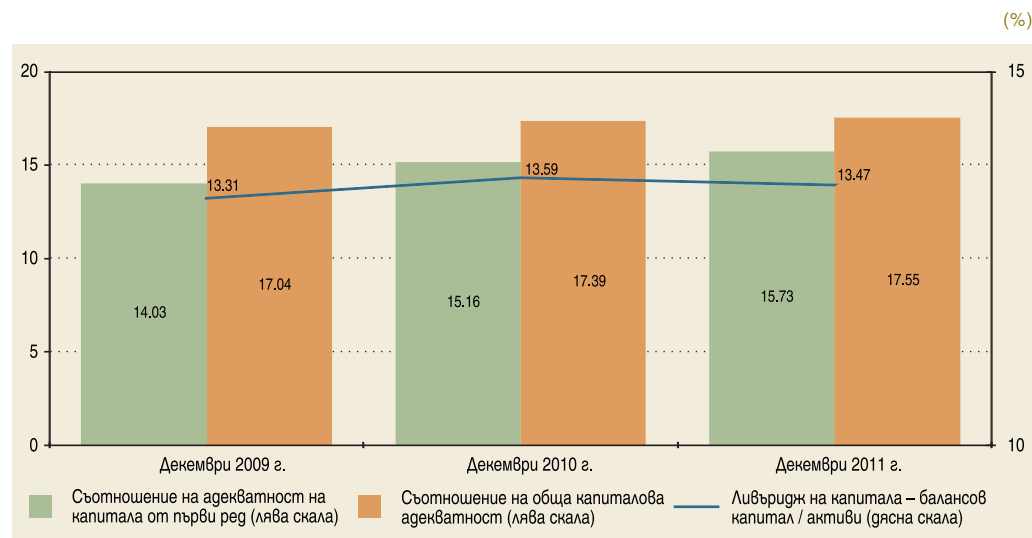
Размерът и качеството на капиталовата позиция останаха на нива, даващи възможност за разширяване на банковото посредничество. *Общата капиталова адекватност* на банковия сектор в края на декември достигна 17.55%, като стойността е по-благоприятна от отчетената преди година. Засили се най-качествената част от собствените средства – *първичният капитал*, и в края на 2011 г. съотношението му към капиталовите изисквания достигна най-високото ниво от началото на кризата (15.73%). Увеличеният капитал е резултат от действието на две групи фактори – запазилия се стремеж на кредитните институции да поддържат по-високо минимално равнище на първичния капитал и придържането им към по-консервативна политика при разпределянето на печалбата (под формата на дивиденди), както и на продължаващите проактивни надзорни изисквания. Тези фактори бяха предпоставка за увеличението на капиталовия излишък на системата.

Величината на коефициента на ливъридж (балансов капитал / брутни активи) беше по-ниска (13.47%) от предходната година.

Нарастването на регулаторния капитал беше резултат от действието на няколко фактора. От една страна, намалението на някои инструменти при капитала от втори ред, както и допълнително заделените специфични провизии за кредитен риск понижиха размера на собствения капитал. В същото време

благоприятно се отрази засилването на регистрирания и внесен капитал и на резервите на банковия сектор.

Избрани капиталови показатели

Източник: БНБ.

Структурният анализ на капиталовите изисквания за различните видове риск (кредитен, пазарен и операционен) не показва през годината значителни промени. В края на 2011 г. кредитният риск заемаше 58.2% от общите капиталови изисквания. На базата на стандартизиран подход бяха оценени 88.7% от капиталовите изисквания за този риск, а по вътрешнорейтингов подход – 11.3%. И при двата метода за оценка на риска основен и увеличаващ се дял в капиталовите изисквания за кредитен риск имаха предприятията. С по-съществена тежест бяха и експозициите на дребно, както и тези, обезпечени с недвижимо имущество. Операционният риск ангажираше 7.9% от капиталовите изисквания, а позиционният, валутният и стоковият риск – 0.5%.

Ликвидност

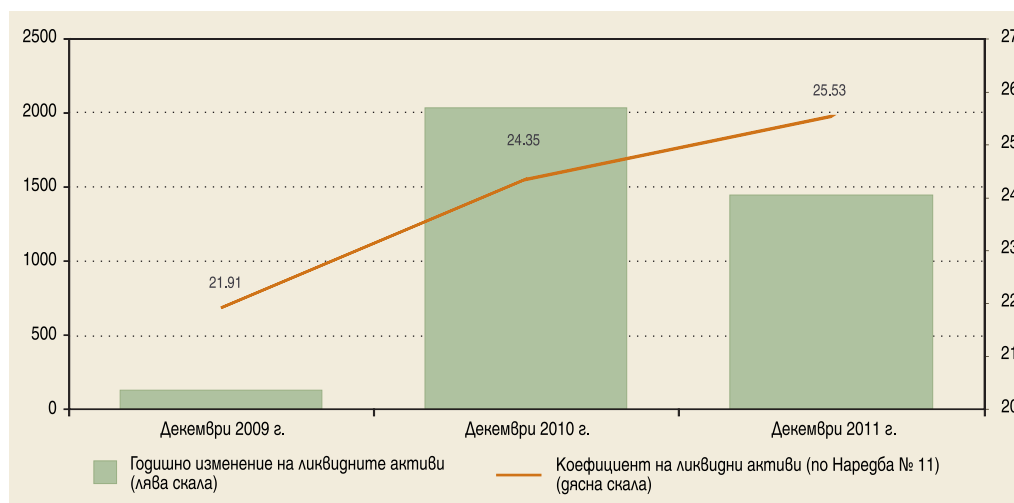
Структурата на активите и пасивите на банковия сектор гарантираше поддържането на ликвидната позиция на нива, осигуряващи стабилност през цялата година. В рамките на 2011 г. нивото на коефициента на ликвидни активи се движеше в диапазона 24 – 26%, като сред факторите за поддържането на добра ликвидност беше и слабият прираст на кредитирането. Годишният темп на растеж на ликвидните активи надхвърли този на пасивите и в края на периода коефициентът на ликвидни активи се повиши до 25.53%. През периода ликвидните активи нараснаха с 1.4 млрд. лв. (с 9.4%) до 16.8 млрд. лв. Определящо беше увеличението при средствата по разплащателни сметки в банки и междубанкови депозити до 7 дни (с 1.1 млрд. лв.). Паричните средства също отбелязаха прираст под влияние и на продължаващото нарастване на вътрешния ресурс и на свързания с него по-висок размер на ЗМР.

В структурата на ликвидните активи най-висок беше дялът на паричните средства (45.2%) и на средствата по разплащателни сметки в банки и междубанкови депозити до 7 дни (39.8%), като ролята на втория компонент се засили. Сумата на пасивите (изходящ поток) нарасна с 2.7 млрд. лв. (с 4.3%). Депозитната база се увеличи независимо от продължаващите негативни сигнали, свързани с по-големия държавен риск в страни, които имат дъщерни банки и клонове у нас. Поддържането на достатъчна ликвидност остана основен приоритет на БНБ. Във връзка с необходимостта от прилагането на по-консервативен макропруденциален подход към анализа на ликвидността през есента на 2011 г. беше променена и разширена отчетността по Наредба № 11 за управлението и надзора върху ликвидността на банките.

Избрани показатели за ликвидност

(млн. лв.)

(%)

Източник: БНБ.

2. Спазване на изискванията за разумна банкова дейност

Наблюдението върху дейността на кредитните институции през 2011 г. беше насочено към изготвянето на оценка на рисковия им профил и към поддържането на тяхната финансова стабилност и капацитет за абсорбиране на шокове. Основен приоритет в дейността на банковия надзор беше и осъществяването на контрол за придържането на институциите към регулаторните изисквания за благоразумна банкова дейност. При извършването през годината на надзорния преглед на банките, основан на редовния анализ на текущата отчетност и на резултатите от инспекциите на място, бяха констатирани случаи на нарушения и отклонения от надзорните изисквания. Предприети бяха и съответните надзорни мерки. С цел изграждане на допълнителни „линии на защита“ пред неблагоприятни външни въздействия бяха предприети и активни макропруденциални действия.

Адекватност на капитала

Извършван беше анализ на стабилността и чувствителността на капиталовата позиция на банките и коректността на изготвяните от тях отчети за капиталова адекватност. В нито една банка не беше регистриран спад под нормативния минимум (12%) в съотношението на обща капиталова адекватност. Спрямо една банка бяха предприети мерки за увеличаване на капиталовата база.

Големи експозиции

Провеждано беше непрекъснато наблюдение на състоянието и динамиката при рисковите концентрации, чийто основен носител бяха големите експозиции. В хода на пълните надзорни инспекции бяха установени случаи на близки до регулаторните концентрации на експозиции към отделни клиенти или икономически свързани лица. Вследствие на това тези експозиции бяха обект на засилен и непрекъснат контрол по реда на надзора.

3. Оценка на финансовото състояние на финансовите институции, регистрирани по чл. 3, ал. 2 от Закона за кредитните институции

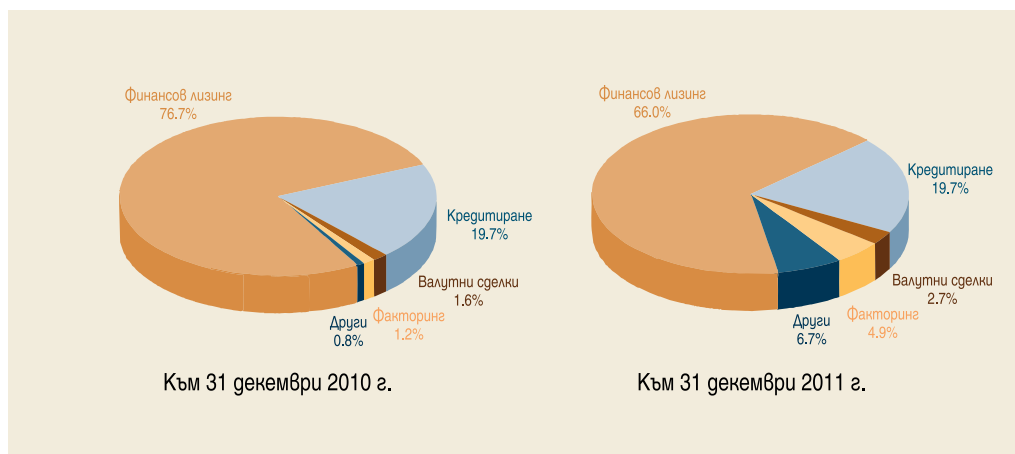
В края на годината бяха регистрирани 267 финансови институции, извършващи дейност предимно в секторите „финансов лизинг“ и „кредитиране със собствени средства“. През периода бяха заличени девет дружества. Общата сума на активите в края на 2011 г. достигна 6.9 млрд. лв., като беше отчетен годишен растеж от 3.6%. В края на 2011 г. относителният дял на активите на финансови институции възлезе на 9.0% от активите на банковата система. Балансовото число на 20-те най-големи финансови институции (предимно лизингови дружества) беше 4.8 млрд. лв. – 69.6% от активите на всички финансови институции. Въпреки свиването на пазарните им позиции (от 76.7% на 66.0%) лизинговите дружества продължиха да заемат най-голям дял в сектора на финансовите институции. Дружествата, извършващи кредитиране, съумяха да запазят пазарния си дял от 19.7%. През 2011 г. значително нарасна относителният дял на дружествата за факторинг услуги – до 4.9%, главно поради регистриране на нови институции през последното тримесечие. Беше увеличен и относителният дял на дружествата за консултации и за гаранционни сделки (от 0.8% до 6.7%). В структурата на активите на финансовите институции доминираше позицията *кредити и вземания (в т.ч. финансов лизинг)* – 73.3%. Валутният разрез на позицията показва водещ дял на вземанията в евро – 61.4%. В края на 2011 г. вземанията по финансов лизинг бяха 66.3% от кредитния портфейл, бизнес кредитите заемаха 19.8%, а потребителските кредити – 13.5%. През годината значително нараснаха паричните средства (с 30.6%), като 3/4 от тях бяха средства на 20-те най-големи финансови институции.

И през 2011 г. беше отчетена тенденция към влошаване качеството на активите на финансовите институции, като брутният размер на обезценените кредити (в т.ч. финансов лизинг) се запази – 2.6 млрд. лв. В структурата на обезценените активи беше отчетена промяна – увеличение на дела на обезценените потребителски кредити и бизнес кредитите и същевременно намаление (от 80% на 72.6%) на този на вземанията по финансов лизинг. Към края на годината размерът на заделената обезценка (822 млн. лв.) беше с 10.1% по-висок от този през 2010 г. (746 млн. лв.).

Дружествата продължиха да финансират дейността си посредством привлечени средства от банки (4.3 млрд. лв.), които представляваха малко повече от 3/4 от общия привлечен ресурс (5.5 млрд. лв.). Въпреки че привлечените средства в евро намаляха спрямо 2010 г. за сметка на нарастването на тези в левове, те запазиха високия си дял (72.4%).

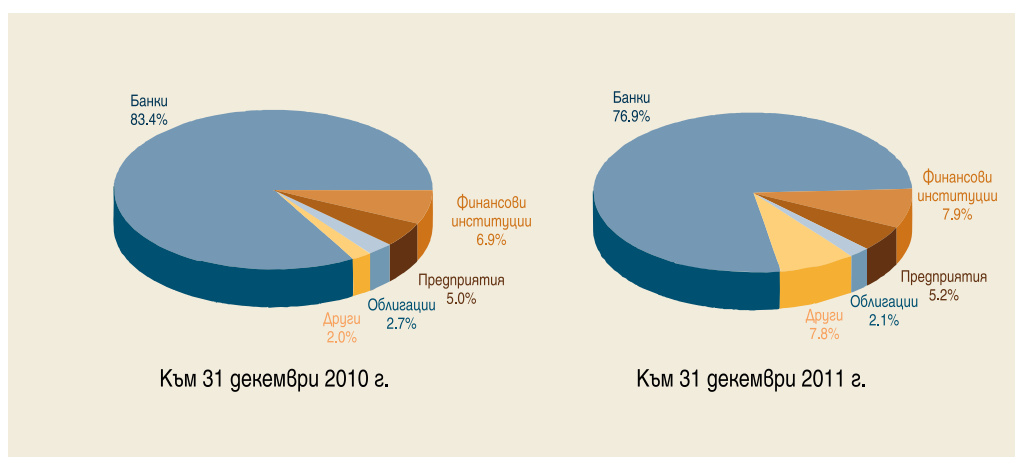
Собственият капитал на регистрираните финансови институции беше 1.1 млрд. лв., като спрямо края на предходната година нарасна с 31% (с 254 млн. лв.). Растежът се дължеше на ефективното увеличение на капитала от някои дружества, както и на новорегистрирани дружества. Двайсетте най-големи финансови институции имаха собствен капитал в размер на 652 млн. лв., или 60.7% от общия за сектора. Относителният дял на чуждестранното участие в структурата на регистрирания капитал беше 59.7%, а участието на български инвеститори възлизаше на 40.3%.

Дял на активите на групите финансови институции по чл. 3, ал. 2 от ЗКИ

Източник: БНБ.

Източници на привлечени средства на финансовите институции по чл. 3, ал. 2 от ЗКИ

Източник: БНБ.

За 2011 г. беше постигнат финансов резултат от 147 млн. лв. (при 5.9 млн. лв. в края на 2010 г.). През 2011 г. лизинговите дружества успяха да преодолеят загубата си. Дружествата за сделки с чуждестранна валута реализираха по-висока печалба от кредитиращите финансови институции. Постигнатите за годината нива на основните показатели за възвръщаемост на активите (*ROA*) и възвръщаемост на капитала (*ROE*) бяха съответно 2.13% (0.1% за 2010 г.) и 13.7% (0.7% за 2010 г.). Общата текуща ликвидност на сектора – 16.9%, изчислена на база текущи активи към текущи пасиви, беше по-висока спрямо края на 2010 г. (13.0%).

Надзорна политика**4. Дейност на банковия надзор**

В своята дейност през 2011 г. банковият надзор използва ефективно целия си потенциал и възможности за въздействие с цел поддържане стабилността на банковата система.

През 2011 г. надзорната политика на БНБ продължи да следва линията на хармонизиране на националната нормативна рамка с промените в европейските изисквания и на сближаване на практиките по надзора върху банките. Наред с това бяха подкрепени усилията на ЕС и на европейските надзорни органи за разработване на антициклични мерки, насочени към поддържане на устойчив и гъвкав банков сектор, основан на надеждни кредитни институции и банкови групи.

В началото на годината бяха приети изменения и допълнения в *Наредба № 9 на БНБ за оценка и класификация на рисковите експозиции и за установяване на специфични провизии за кредитен риск*. Промяната беше насочена към облекчаване на натиска върху капиталовата позиция на банките, без това да повлияе отрицателно върху натрупаните до момента и необходимите в бъдеще капиталови буфери. През втората половина на 2011 г. приключи подготовката и беше въведен пакет с нормативни промени, произтичащи от Директивата на ЕС за капиталовата адекватност на банките (т.нар. пакет *CRD III*), задължителни за прилагане от края на 2011 г. Измененията засягат *Наредба № 8 на БНБ за капиталовата адекватност на кредитните институции*. Във връзка с тях бяха извършени и съответни промени в надзорната отчетност (*COREP*) на кредитните институции.

По отношение изпълнението на техническите стандарти, съпътстващи рамката за капиталова адекватност, през годината бяха адаптирани и съответните указания на БНБ. Те отразиха препоръките на Европейския банков орган (ЕБО). Чрез тези указания кредитните институции биват подпомагани при практическото прилагане на основните принципи и изисквания към политиката за възнагражденията в банките. В същото време те дават и насоки за изграждане на ефективни механизми и банкови практики за разпределение на разходите и ползите, свързани с ликвидността и управлението на ликвидния риск. Наред с това бяха публикувани ревизирани указания за извършване на стрес тестове в рамките на процеса на надзорен преглед, както и указания за управление на риска от концентрация, третиращи установяване на икономическа свързаност и експозиции в базисни активи. Посредством тях се доразвива надзорната рамка и се дават допълнителни насоки на банките да прилагат усъвършенствани принципи и изисквания за подобряване на вътрешното управление на рисковете.

Публикуваният през годината проект на регулаторен пакет (*CRD IV*), въвеждащ нова капиталова рамка (*Базел III*) за банките в ЕС, постави началото на поредица от дискусии на европейско ниво, които изискваха активното участие на БНБ, както и размяната на експертни становища с цел защита на националните интереси на страната.

В изпълнение на препоръките на ЕБО и на Европейския съвет за системен риск (ЕССР) в края на годината бяха изготвени и изпратени до банките разяснения относно тяхното приложение, които отчитат икономическите и финансовите условия в страната. Препоръките са насочени към подобряване управлението на ликвидността и кредитирането в чуждестранна валута в банките от ЕС, особено по отношение на незащитени / нехеджирани кредитополучатели⁵.

През годината бяха извършени промени в съществуващата надзорна финансова отчетност, целящи получаване на по-детайлна финансова информа-

⁵ За позицията на БНБ по тази препоръка на ЕССР вж. също глава IX.

ция за състоянието на банките. Измененията в надзорната отчетност са породени от необходимостта от хармонизиране на финансовата информация за надзорни цели на ниво ЕС, както и с оглед отчитане на процесите, проявяващи се в периода след началото на глобалната финансова и икономическа криза.

Надзорно наблюдение върху кредитните институции

През годината надзорът върху дейността на банките продължи да бъде интензивен и с висока ефективност. На база редовната отчетност и инспекциите на място беше изготвян анализ на кредитните институции, който формираше картината на рисковия профил и финансовото състояние на всяка от тях. Ежемесечният анализ на редовната отчетност, основан на финансови коефициенти и показатели, осигуряваше нужната информация за адекватна оценка и служеше като индикатор за промените във финансовото състояние, рисковия профил и платежоспособността на банките. Резултатите от надзорния преглед и оценка, извършвани със средствата на текущия контрол, бяха и предпоставка за предприемане на инспекции на място, чрез които освен че се установяваха нивото и качеството на управление на риска, се подаваше и сигнал за недооценени рискове и за наличие на повишен риск за платежоспособността.

Инспекциите на място бяха фокусирани върху състоянието и управлението на кредитния и ликвидния риск, както и върху оценката на нивото на капиталова адекватност. Осъществяваха се предимно пълни надзорни инспекции, включващи оценка на пазарния и операционния риск, както и оценка на някои рискове по втория стълб на Базел II, като през годината бяха проведени 16 надзорни инспекции. Резултатите от цялостния надзорен преглед показаха, че банките имат приемливо управление на кредитния риск, достатъчни нива на ликвидност и по-високо от регулаторните изисквания ниво на платежоспособност. Чрез непрекъснатия надзорен преглед бяха констатирани около 170 формални нарушения на нормативната рамка и бяха отправени близо 150 препоръки към органите за управление и контрол върху кредитните институции. На базата на констатираните нарушения и отправените препоръки бяха издадени две заповеди за принудителни административни мерки и няколко писма, обръщащи внимание на органите за управление на банките за необходимостта от корективни мерки. През периода бяха извършени и четири надзорни инспекции, фокусирани върху оценката на вътрешния анализ на адекватността на капитала в банките. Резултатите от прегледа се оценяват като задоволителни.

Надзорни макроанализи и стратегии

Основен приоритет в областта на надзорните макроанализи и стратегии беше оценката за устойчивостта на банковия сектор. За тази цел се извършваха постоянно наблюдение и анализ на финансовите параметри на системата като цяло и на отделните кредитни институции. Водеща насока при надзорните макроанализи и стратегии продължи да бъде ранното идентифициране на симптоми за наличие на различни видове риск. Вследствие на фискални проблеми в страни от региона, чиито банки имат дъщерни дружества в България, беше увеличена интензивността на проучванията на финансовото състояние на банките-майки.

Засилването на влиянието на външни фактори върху процесите в системата повиши чувствителността към риск на банките и банковия сектор. Във връзка с това непрекъснато се разширяваше обхватът на прилаганите методики за провеждане на стрес тестове по отделни видове риск – кредитен, ликвиден и пазарен. Същевременно се оптимизираше наборът от данни и инструменти за проучване и оценка на системния риск. Активно се прилагаше инструментариумът за проверка устойчивостта на банките при различни въздействия.

През годината въз основа на общата рамка на ЕБО за устойчивост на банките спрямо шокове беше проведен национален стрес тест (април – юни 2011 г.). Независимо че кредитните институции в страната не попаднаха в об-

хвата на общоевропейския стрес тест, устойчивостта на системата и банките на кредитен риск беше проверена по метода „отгоре надолу“ (*top-down approach*). Оценката на чувствителността се фокусира върху лихвения и пазарния риск чрез подхода „отдолу нагоре“ (*bottom-up approach*). Съвместното им прилагане комбинира специфичните предимства на двата подхода и улесни диалога с кредитните институции по ключовия за стабилността на банковата система кредитен риск.

През годината редовно се провеждаха и стрес тестове за ликвидността на кредитните институции. Резултатите и аналитичните изводи бяха използвани не само в надзорен аспект – за предприемането на конкретни надзорни действия, но и за прилагането на цялостната антициклична политика на БНБ.

На базата на редовната отчетна информация, получавана от кредитните институции, бяха изготвяни аналитични текстове, резултатите от които бяха публикувани в различни издания на БНБ.

Специален надзор

В дейността на специалния надзор беше отделено съществено внимание на неутрализирането на рисковете, произтичащи от нестабилната международна конюнктура. Устойчивото развитие на кредитните институции е в пряка зависимост от доброто финансово състояние на акционерите. Във връзка с това продължи текущото наблюдение върху акционерната структура на банките с цел актуална преценка на възможностите на акционерите при необходимост да подкрепят капитала. Не бяха установени отклонения от добрата банкова практика за стабилна, прозрачна и ясна акционерна структура и доказан про-изход на средствата.

Провеждаха се системни действия по мерките срещу изпирането на пари, финансирането на тероризма и финансовите престъпления. Поради въведените допълнителни изисквания към банковия сектор се засили наблюдението върху разплащанията в брой. Общата констатация е, че от гледна точка недопускане използването на банковата система за изпиране на пари и финансови измами банките спазват международните стандарти и прилагат ефективни процедури и политики, които минимизират рисковете за преминаване през банковата система на средства с неясен и/или криминален характер.

В съответствие с насоките, отразени в докладите на Европейската комисия и други международни институции, продължи активният диалог с институциите, ангажирани в борбата с финансовите престъпления и изпирането на пари. Бяха предприети конкретни действия, дискусии и обмен на информация относно презграничните финансови престъпления. Активното партньорство между компетентните институции осигури по-висока ефективност в борбата срещу преминаването през банковата система на криминални средства.

По линия на междуинституционалното сътрудничество се работи активно за изграждането на Национална стратегия за противодействие на изпирането на пари в Република България, 2011 – 2015 г., както и по мащабен проект за засилване на аналитичния капацитет на администрацията по отношение на свързаните с еврофондовете корупционни рискове.

В рамките на европейското надзорно сътрудничество бяха предприети стъпки за сближаване на надзорните практики за предотвратяване изпирането на пари, финансирането на тероризма и финансовите измами. С цел подобряване ефективността на превантивните мерки през годината се работеше в следните насоки: изготвяне на документ за надзорно сътрудничество за наблюдение на ниво банкова група в областта на мерките срещу изпирането на пари; обучение на банки и финансови институции; промяна на текстове от Директива 2005/60/ЕО за предотвратяване използването на финансовата система за изпиране на пари и финансиране на тероризма.

По отношение правилното определяне на влоговата база в банките бяха извършени конкретни действия. Въз основа на констатациите към проверените

банки бяха отправени препоръки. Поради важността на проблема бяха предприети и действия за установяване на единна практика и синхронизиране дейността на БНБ и на Фонда за гарантиране на влоговете в банките.

В съответствие със законовите изисквания и тенденциите в съвременното корпоративно управление бяха усъвършенствани и сближени използваните практики. Обект на надзорно внимание през годината бяха и оценките на банките в качеството им на банки-попечители. Съвместно с Комисията за финансов надзор бяха оценени организацията и процедурите, които банките прилагат при попечителската си дейност. Във връзка с установени несъответствия с нормативните изисквания са отправени препоръки към ръководствата на търговски банки по отношение на контролните функции на банката-попечител и за спазване на законовите ограничения при инвестиране активите на дружествата.

Продължи работата по регистрация на лицата, извършващи дейност като финансова институция. Най-многобройна е групата на дружествата, извършващи кредитиране и финансов лизинг. Бяха проведени тематични прегледи на условията и характеристиките на продуктите и услугите, които финансовите институции предлагат на потребителите. Предвид факта, че дейността им е адресирана към широката общественост, целта е на потребителите да се осигури ясна, подходяща и точна информация, включително за всички съпътстващи разходи по продуктите и услугите.

Лицензионна дейност, разрешения и одобрения

През 2011 г. не бяха открити нови процедури за лицензиране на кредитна институция. След приключена техническа подготовка започна да предоставя банкови услуги клонът на „ИШБАНК ГмбХ – клон София“, Германия. „Централна кооперативна банка“ АД продължи своята политика на придобиване на банки в Източна Европа.

Настъпна съществени промени в акционерната структура на няколко банки. Предприетата от Ирландия през 2010 г. оздравителна процедура чрез капитализация на „Алайд Айриш Банкс“ доведе до придобиване от държавата в лицето на министъра на финансите на Ирландия на косвено акционерно участие в българската „Българо-американска кредитна банка“ АД. Впоследствие „СИЕСАЙЕФ“ АД, София, придоби 49.99% от акциите на банката въз основа на постигнато споразумение за продажбата на това участие. Другият голям акционер в тази банка – групата „Грамърси“, реструктурира акционерното си участие, без да променя съществено неговия размер. „НЛБ Банка София“ стана еднолична собственост на „Ти Би Ай Еф Файненшъл Сървисиз Би Ви“, Нидерландия, и промени наименованието си на „Ти Би Ай Банк“ ЕАД. „Интернешънъл Асет банк“ АД има нов миноритарен акционер (между 10 и 20% от акциите).

Значителни промени настъпна и в управителните органи на кредитните институции. Бяха издадени 83 одобрения за избор на нови членове, като 21 местни банки и един клон на банка от трета страна изцяло или в голямата си част промениха управителните си органи. През годината четири банки реструктурираха капитала си.

Седемнадесет кредитни институции от държави-членки нотифицираха чрез своите надзорни органи БНБ за намерението си да предоставят презгранични услуги в България, с което броят на тези институции достигна 196 (след изключване от този регистър на дружествата за електронни пари, които бяха прехвърлени към регистъра на платежните институции).

Със заповед от 10 ноември 2011 г. бяха лишени от право на глас за срок от шест месеца няколко миноритарни акционери в „Общинска банка“ АД. Заповедта беше изпълнена незабавно, като на проведеното след издаването ѝ Общо събрание на акционерите бяха извършени планираните от основния акционер промени в устава и надзорния съвет на банката. Тъй като тези действия постигнаха необходимия резултат, със заповед от 20 декември 2011 г. беше възстановено правото на глас на съответните акционери. Заповедта за отне-

мането на правото на глас е обжалвана пред Върховния административен съд. Обект на надзорно въздействие беше и кредитна институция, която не беше изпълнила надзорни разпореждания от 2010 г., за което ѝ беше наложена имуществена санкция. Освен задължението да ги изпълни, на банката беше разпорежено значително увеличение на акционерния ѝ капитал, представяне в БНБ на план за реструктуриране на кредитния портфейл и бяха отправени препоръки за подобряване на корпоративното управление. Други девет банки и един клон на чуждестранна банка станаха обект на по-леко надзорно въздействие. Във връзка със задълбочаващата се криза в Гърция на ръководствата на банките, които са част от базирани в Гърция банкови групи, беше препоръчано да се въздържат от инвестиции в гръцки държавен дълг или в дълг, емитиран от гръцките банкови групи, а при решение за такава инвестиция да уведомяват управление „Банков надзор“ на БНБ.

През годината бяха наложени имуществени санкции на обща стойност 70 хил. лв.

Независимо че надзорните правомощия на БНБ, възложени ѝ съгласно ЗБНБ, са насочени към поддържане стабилността на банковата система и защита интересите на вложителите и не обхващат въпросите, свързани със защита на потребителите на финансови услуги, през 2011 г. централната банка продължи да наблюдава отношенията между банките и финансовите институции – от една страна, и техните клиенти – от друга, като установява и анализира повтарящите се проблеми на база постъпилите жалби, сигнали и предложения. Основните проблеми, засегнати в жалбите, бяха: едностранно повишаване на разноските по кредити (лихви, такси и др.); проблеми при предсрочното погасяване на задължения по кредити; усложнения във връзка със застрахователни правоотношения, възникнали по повод кредитиране; недоволство от активността и методите на кредиторите при събиране на просрочени вземания; проблеми във връзка със запорирани сметки по изпълнителни дела и др. В резултат от активната кореспонденция между надзорната институция и банките вече се забелязва повишаване на степента на прозрачност при работата на банките с техните клиенти и предоставяне на по-ясна и достъпна информация на клиентите.

VII. Централен кредитен регистър

Централният кредитен регистър (ЦКР) е информационна система, организирана и поддържана от БНБ, за кредитната задължнялост на клиентите към банките и финансовите институции, които извършват дейност на територията на България. С *Наредба № 22 на БНБ от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър* се урежда функционирането, подаването и получаването на информация от него. Регистърът осигурява централизиране на информацията за кредитната задължнялост на клиенти към и от банки и финансови институции, обобщаването и ползването ѝ за нуждите на БНБ. В ЦКР информация за кредитната задължнялост на клиентите си подават и получават банки и финансови институции по чл. 4 от Наредба № 22.

В ЦКР подлежат на отчитане кредити на клиенти към банки и/или финансови институции независимо от размера им. Не подлежат на отчитане заеми на правителството, кредити на БНБ и кредити, при които е договорено допустимо надвишение на плащанията над остатъка по платежни сметки (овърграфт) в размер под 1000 лв., когато са класифицирани като редовна експозиция по смисъла на *Наредба № 9 на БНБ за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и за установяване на специфични провизии за кредитен риск*.

След регистриране в публичния регистър по реда на *Наредба № 26 на БНБ за финансовите институции* тези от тях, които отговарят на критериите по чл. 56 от Закона за кредитните институции (ЗКИ), подават заявления за включване в информационната система на ЦКР.

Към 31 декември 2011 г. по реда на чл. 6 от Наредба № 22 от близо 180 финансови институции в ЦКР са включени 160, които участват в публичния регистър на управление „Банков надзор“ и отговарят на критериите по чл. 56 от ЗКИ за включване в ЦКР. Процесът на включване на финансови институции в ЦКР, както и в регистъра на финансовите институции по чл. 3, ал. 2 от ЗКИ, продължава. През 2011 г. от информационната система на ЦКР са изключени само две финансови институции по реда на чл. 8 от Наредба № 22 във връзка с чл. 9, ал. 1, т. 1 от Наредба № 26 на БНБ.

Към 31 декември 2011 г. броят на регистрираните в системата на ЦКР кредити е 4 044 976 при 3 979 775 към 31 декември 2010 г., а балансовата им експозиция е 61 044 млн. лв. при 57 524 млн. лв. към 31 декември 2010 г. Броят на подадените от банки и финансови институции кредитополучатели към 31 декември 2011 г. е 2 091 889 и е разпределен, както следва: 1 981 784 физически лица; 98 979 юридически лица; 3086 чуждестранни лица; 8040 лица, упражняващи свободни професии или занаятчийска дейност.

С увеличаване обхвата на участниците данните от ЦКР са предпоставка за извършване на по-прецизен анализ и оценка на кредитния риск, което улеснява значително дейността на банките и финансовите институции и допринася за подобряване на управлението на кредитния риск.

Информацията за кредитната задължнялост на клиентите се осигурява в реално време и включва данни както за текущото състояние на кредитите, така и за просрочията по активни и погасени кредити за 5-годишен период назад. Системата може да предоставя информация за кредитите по отделни класификационни групи, с което се създаде допълнителна възможност за своевременно анализ и превантивни мерки от страна на отчетните единици за предоставяне на кредити на надеждни клиенти с добра кредитна история.

През 2011 г. банките и финансовите институции са извършили от информационната система на ЦКР 4323 хил. проверки с цифрови сертификати (в т.ч.

3197 хил. проверки на физически лица и 1126 хил. на юридически). Това е със 735 хиляди повече от направените през същия период на 2010 г. (3588 хил. проверки). Средномесечният брой на извършените проверки през 2011 г. е около 360 хиляди.

Освен за банки и финансови институции Наредба № 22 на БНБ регламентира предоставянето на информация и на физически и юридически лица. В тарифата за таксите на ЦКР е предоставена възможност физическите лица да получават безплатно веднъж на 12 месеца информация от ЦКР.

Към 31 декември 2011 г. постъпилите в БНБ заявления за издаване на справка за кредитополучател от информационната система на ЦКР са 5709 броя, като от тях 5493 броя са подадени от физически, а 216 броя – от юридически лица. През 2010 г. подадените в БНБ заявления са 4957 (4800 от физически и 157 от юридически лица).

За улесняване обслужването на гражданите от 1 август 2011 г. бе въведена експресна услуга за получаване на информация за кредитна задлъжнялост от ЦКР и се създаде възможност таксата да се заплаща в БНБ.

По реда на глава осма – „Банкова и професионална тайна“, от ЗКИ БНБ предоставя справки на трети лица – съдебни и държавни органи.

Съгласно чл. 56 на Закона за изменение и допълнение на ЗКИ, публикуван в бр. 105 на Държавен вестник от 29 декември 2011 г., към информационната система на ЦКР се включват нови отчетни единици – платежни институции и дружества за електронни пари, отпускащи кредити по реда на чл. 19 от ЗПУПС.

VIII. Фискален агент и депозитар на държавата

В съответствие със ЗБНБ централната банка действа като фискален агент и депозитар на държавата. Въз основа на сключени договори с МФ и при пазарни условия и цени на услугите БНБ периодично събира и предоставя на МФ информация за сметките на бюджетните предприятия в банките в страната и действа като агент по държавните дългове.

За изпълнение на поетите ангажименти БНБ поддържа и непрекъснато съвършенства изградения набор от системи: Система за провеждане на аукциони за ДЦК (АДЦК); Електронна система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК (ЕСРОТ); Система за сетълмент на ДЦК (СДЦК); Регистър на особените залози (РОЗ); Автоматизирана система за обслужване на плащанията по външния дълг (АС РОУД) и Система за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв (ИОБФР).

През 2011 г. приходите от такси и комисиони, свързани с изпълнението на агентските функции, възлизат на 1627.2 хил. лв., което е с 9% по-малко спрямо предходната година. Основна причина за това са по-ниските постъпления от такси и комисиони за обработка на документи за участие в аукциони, за регистрация и сетълмент на ДЦК на първичния пазар и при падеж на емисии, които са в размер на 817.2 хил. лв. (946.4 хил. лв. за 2010 г.).

Информационно обслужване

В изпълнение на своите задължения по сключения с МФ Договор за услугите, свързани с информационното обслужване на държавния бюджет, централната банка чрез системата ИОБФР събира, обработва, съхранява и предоставя на МФ ежедневна и друга периодична информация за операциите и наличностите по всички сметки (бюджетни, извънбюджетни, депозитни, сметки за чужди средства и акредитивни сметки) в левове и валута на бюджетните предприятия (вкл. общините) в БНБ и в други банки в страната. Освен това тя ежедневно наблюдава от името на МФ размера на обезпечението, осигурено от банките в съответствие със ЗДБРБ за текущата година, и го сравнява с отчетените от тях наличности.

По данни от обобщената информация размерът на наличностите по всички сметки на бюджетните предприятия в обслужващите банки (общо 21, вкл. БНБ) към 31 декември 2011 г. е 6042.5 млн. лв.¹, при 6906.2 млн. лв. към 31 декември 2010 г. От тях 1683.4 млн. лв., или 28%, са в банките в страната, което е с 11.7% повече спрямо края на предходната година. Основна причина за това е увеличението на наличностите по сметките на общините, които представляват 56% от наличностите в банките. В края на 2011 г., както и в края на предходната година, около 60%² от наличностите по сметки на бюджетни предприятия се обслужват от 5 банки.

Преобладаващата част (над 80%) от средствата на бюджета са по банковите сметки³, които се включват в обхвата на фискалния резерв. По данни на МФ към 31 декември 2011 г. общата сума на фискалния резерв е 4998.8 млн. лв. (6011.8 млн. лв. към 31 декември 2010 г.). По данни на БНБ към 31 декември 2011 г. 3458.2 млн. лв. от фискалния резерв (3272.6 млн. лв. към 31 декември 2010 г.) са

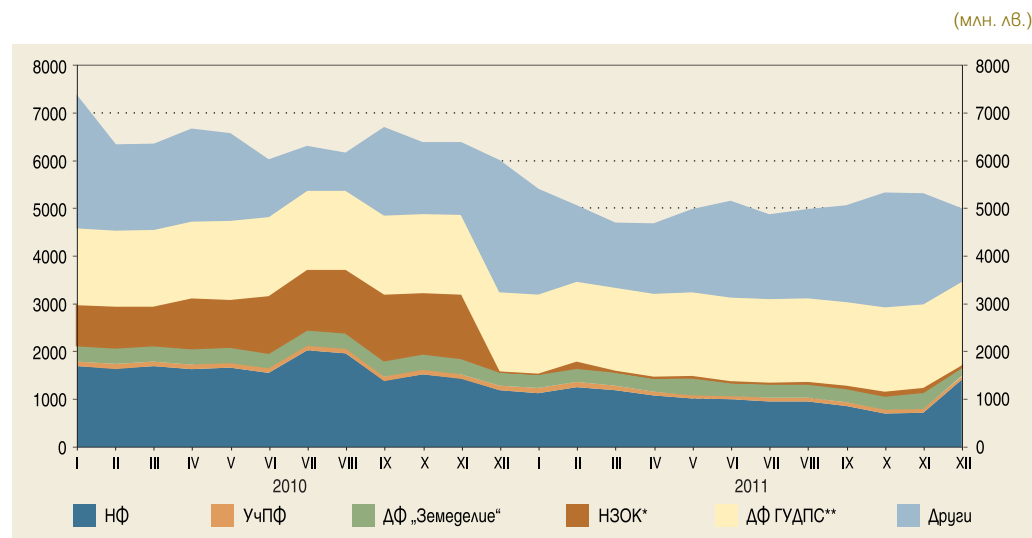
¹ Наличностите по валутните сметки са преизчислени в левове по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2011 г.

² При определянето на този дял не са включени наличностите по сметките на бюджетните предприятия, обслужвани от Българската банка за развитие, предвид изпълняваните от нея специфични функции.

³ Обхватът на банковите сметки, чиито салда към 31 декември 2011 г. се включват във фискалния резерв, е определен с ПМС № 334/2010 г. за изпълнението на държавния бюджет на Република България за 2011 г.

по сметки на Сребърния фонд, Националния фонд към МФ, ДФ „Земеделие“⁴ и Учителския пенсионен фонд.

Структура на фискалния резерв

* Национална здравноосигурителна каса.

** Държавен фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (Сребърен фонд).

Източник: МФ, БНБ.

В съответствие с поетите към МФ ангажименти и действащите съвместни указания на министъра на финансите и управителя на БНБ през 2011 г. са изготвени общо 862 броя обобщени типови форми за бюджета (в т.ч. 304 за фискалния резерв), което е с 3% повече в сравнение със същия период на 2010 г. Нарастването се дължи главно на въведеното от МФ в началото на годината изискване за събиране от БНБ на информация за салдата по сметки на общините през определени периоди на всяко тримесечие. Успоредно с това през 2011 г. са заверени общо 196 обобщени тримесечни отчета на първостепенните и приравнените към тях разпоредители с бюджетни кредити.

Въз основа на получено от МФ уведомление през 2011 г. в АС РОУД е регистрирано ново кредитно споразумение между правителството на Република България и Европейската инвестиционна банка, по което е получен първият транш в размер на 52.4 млн. евро. В същото време на база поддържаната в системата актуална информация за външни финансови задължения на българското правителство, по които БНБ е агент по изчисленията и плащанията, след съгласуване с МФ са извършени 31 броя редовни плащания с общ размер 197.6 млн. евро⁵, в т.ч. 52.5 млн. евро погашения по главници и 145.1 млн. евро по лихви. В резултат от извършените вписвания общият размер на водените в АС РОУД задължения към 31 декември 2011 г. възлиза на 2438.4 млн. евро⁶ при 2414.5 млн. евро към 31 декември 2010 г. В структурно отношение с най-голям относителен дял, както и през предходната година, е дългът, деноминиран в евро (64.4%), следван от дълга, деноминиран в щатски долари (34.5%), и дълга, деноминиран в японски йени (1.1%).

Обслужване на търговията с ДЦК

През 2011 г. чрез АДЦК бяха проведени общо 31 аукциона (с 5 повече от 2010 г.). За разлика от предходната година, през която всички аукциони бяха за продажба на ДЦК срещу заплащане, през 2011 г. освен този вид аукциони

⁴ Общият размер на наличностите по сметките на ДФ „Земеделие“ към 31 декември 2011 г. е 193.4 млн. лв. при 301.9 млн. лв. към 31 декември 2010 г.

⁵ Общият размер на плащанията е преизчислен в евро по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2011 г.

⁶ Общият размер на дълга е преизчислен в евро по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за 31 декември 2011 г.

(25 броя) имаше и един аукцион за продажба на ДЦК чрез заплащане и/или чрез замяна с ДЦК от друга емисия, три аукциона за обратно изкупуване на ДЦК преди падежа чрез заплащане и два аукциона за обратно изкупуване на ДЦК от една емисия чрез замяна с ДЦК от друга емисия. Шест от аукционите (съответно трите аукциона за обратно изкупуване чрез заплащане, един от аукционите за обратно изкупуване чрез замяна и два за продажба на ДЦК) бяха извън публикуваните емисионни календари (индикативни 3-месечни календари, конкретизирани с месечни), а други три (всеки от които за продажба на ДЦК, деноминирани в евро), включени в тези календари, бяха отменени по решение на емитента.

На аукционите за продажба на ДЦК бяха предложени 8 емисии, различаващи се по своя матурирест и валутна деноминация. Половината от тях бяха от отворен тип с фиксиран лихвен процент, а останалите 4 – скontoви. Средният остатъчен срок до падежа на реализираните емисии беше 5 години, 9 месеца и 10 дни. С най-голям брой (7) отваряния беше емитираната в началото на годината нова референтна емисия с първоначален матурирест 10 години и 6 месеца, използвана като база за изчисляване на дългосрочния лихвен процент за оценка на степента на конвергенция. При всеки аукцион по решение на министъра на финансите с условията за неговото провеждане беше завишаван посоченият в Наредба № 5 на МФ и БНБ лимит за несъстезателните поръчки (20% от общото предложено количество), като при близо 2/3 от тях той беше 30%, а при останалите – 50%.

Съвкупната номинална стойност на предложеното от МФ за продажба през годината количество ДЦК възлезе на 1225.5 млн. лв., което е с 277.1 млн. лв. повече спрямо предходната година. От тях около една трета бяха ДЦК, деноминирани в евро. Обемът на заявените поръчки обаче беше с 276.7 млн. лв. по-малък от този през 2010 г., което е резултат главно от по-слабото търсене от страна на банки (първични и непървични дилъри), чиито поръчки съставляваха близо 3/4 от обема на всички постъпили поръчки. При заявени поръчки за тяхна сметка през 2010 г. в размер на 2291 млн. лв. обемът им през 2011 г. спадна на 2037 млн. лв., или с 254 млн. лв. В резултат на това средният коефициент на покритие общо за годината (2.33) беше по-нисък от този за предходната година (3.31). Известно намаление беше отчетено и в средния брой на заявените от първичните дилъри поръчки за участие в един аукцион – 82 при 91 за 2010 г.

Най-активни участници в аукционите за продажба измежду небанковите институции бяха пенсионните фондове, Фондът за гарантиране на влоговете в банките, застрахователните дружества, Фонд „Гарантирани вземания на работниците и служителите“ към НОИ, както и самият НОИ и др., които имаха ясно изразени предпочитания към по-дългосрочните емисии.

Вследствие на промени в условията на някои от аукционите за продажба на ДЦК, извършени от МФ при одобряване на резултатите от тях (общо 7 броя в рамките на годината), съвкупната номинална стойност на одобрените поръчки възлезе на 1067.8 млн. лв. (в т.ч. левовата равностойност на 144 млн. евро) – със 157.7 млн. лв. по-малка от предложеното количество. За сравнение общата стойност на реализираните през 2010 г. ДЦК беше 1508.1 млн. лв. Над половината от одобрените през 2011 г. поръчки бяха за сметка на банки, но като абсолютен размер те са с 296 млн. лв. по-малко спрямо 2010 г.

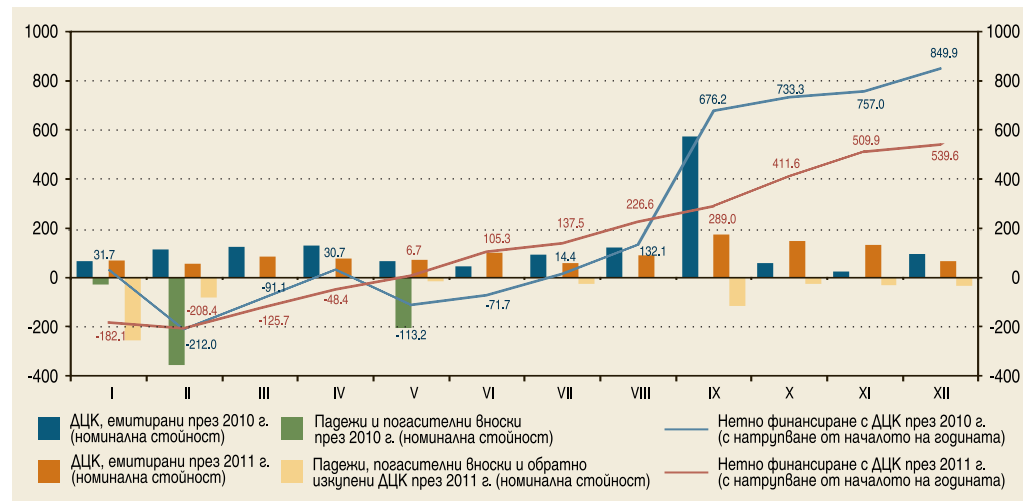
При аукционите за обратно изкупуване на ДЦК чрез замяна всички постъпили поръчки бяха одобрени от министъра на финансите. В резултат на това бяха изкупени ДЦК за 58.6 млн. лв., в т.ч. 56.3 млн. лв. чрез замяна с ДЦК от други емисии.

Фактическите постъпления в бюджета от реализираните през 2011 г. ДЦК възлязоха на 1115.2 млн. лв. В същото време от бюджета бяха извършени разходи за погашения по ДЦК, в т.ч. за обратно изкупуване на ДЦК преди падежа им, в размер на 575.7 млн. лв. Така към 31 декември 2011 г. се формира положи-

телно нетно финансиране с ДЦК в размер на 539.6 млн. лв. при положително нетно финансиране с ДЦК към 31 декември 2010 г. от 849.9 млн. лв.

Финансиране на държавния бюджет с ДЦК, емитирани на вътрешния пазар през 2010 г. и 2011 г.

(млн. лв.)

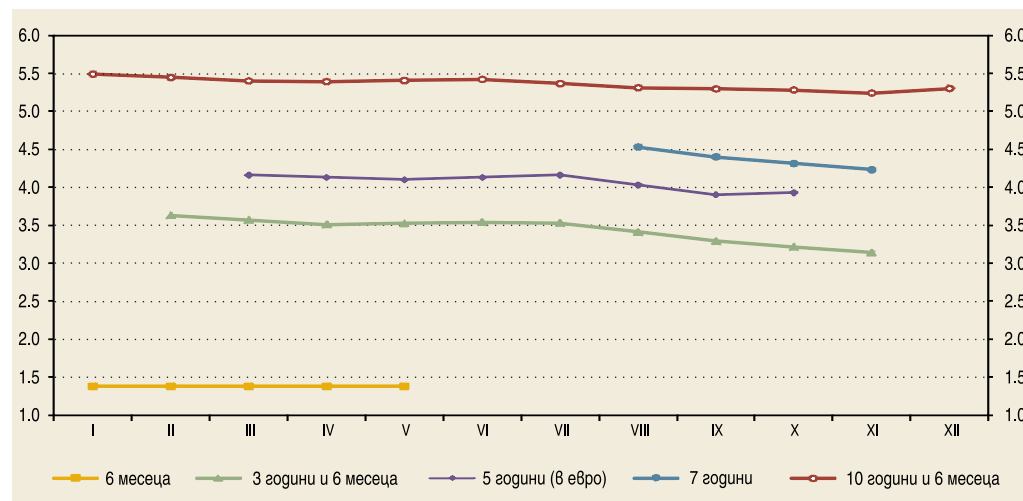

Източник: БНБ.

Средната годишна доходност, постигната на аукционите, беше съответно 0.85% за 3-месечните; 1.38% за 6-месечните; 3.43% за 3.5-годишните; 4.03% за 5-годишните; 4.38% за 7-годишните; 5.36% за 10.5-годишните, т.е. наблюдава се намаление на средната годишна доходност в сравнение с предходната година при всички матуритетни сектори.

Достигната средна годишна доходност на аукционите за продажба на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар

(%)

Забележки: 1. През годината са проведени 2 аукциона (на 7 февруари 2011 г. и 18 април 2011 г.) за продажба на 3-месечни ДЦК, като на втория аукцион МФ отхвърли всички поръчки. По тази причина в графиката не са включени данни за емисията с този матуритет. 2. На аукциона, проведен на 5 декември 2011 г. за 5-годишни ДЦК, деноминирани в евро, МФ отхвърли всички поръчки, поради което в графиката не са включени данни за средната годишна доходност, постигната на този аукцион.

Източник: БНБ.

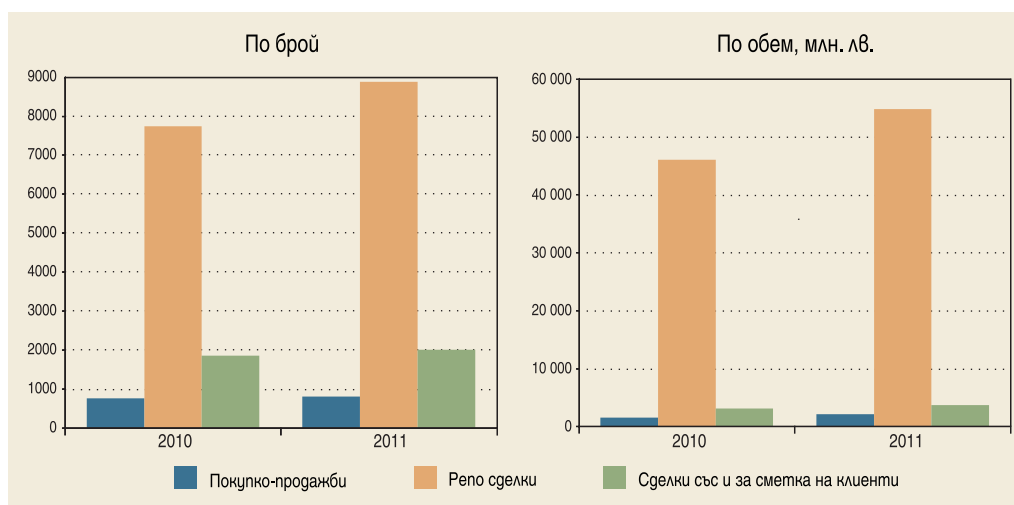
Над 90% от поръчките за участие в проведените през 2011 г. аукциони бяха получавани чрез Системата за приемане на заявки (интернет базиран интерфейс) при прилагане на универсален електронен подпис, а останалите – чрез

СУИФТ. При провеждането на аукционите няма регистрирани прекъсвания на работата на АДЦК и коефициентът на наличност беше 100%⁷.

Общият размер на регистрираните в ЕСРОТ операции по първоначално придобиване, обратно изкупуване и обслужване на плащания по ДЦК с настъпил падеж възлиза на 1882.4 млн. лв.⁸, което е с 18.6% по-малко спрямо предходната година и се дължи основно на по-малкия обем новоемитирани ДЦК. Извършените плащания на главници и лихви по ДЦК с настъпил падеж са в размер на 699.6 млн. лв., в т.ч. 529.2 млн. лв. главници и 170.4 млн. лв. лихви. Към края на 2011 г. в обращение са 25 емисии с матуриретна структура, както следва: 6 средносрочни (от 1 до 5 години) и 19 дългосрочни (над 5 години). Общият размер по номинална стойност на ДЦК от тези емисии е 4473 млн. лв.⁹, от които 2993.1 млн. лв. са деноминирани в левове с плащане в левове, 1231.5 млн. лв. – деноминирани в евро с плащане в евро, и 248.4 млн. лв. – деноминирани в евро и щатски долари с плащане в левове. Делът на ДЦК, деноминирани в евро с плащане в евро, представлява 27.53% от общия размер на дълга в обращение (24.14% към 31 декември 2010 г.).

През годината общият обем на регистрираните в ЕСРОТ сделки и операции с ДЦК по номинална стойност на вторичния пазар възлиза на 77 557.9 млн. лв. Най-голям е делът на репо сделките (70.7%), следвани от операциите по блокиране / деблокиране на ДЦК (21.7%), сделките със и между клиенти на участниците в ЕСРОТ (4.8%) и окончателните покупко-продажби (2.8%). В сравнение с предходната година обемът на сделките с ДЦК на вторичния пазар нарасна с 20% и достигна 60 732.6 млн. лв. Обемът на операциите по блокиране и деблокиране намалява значително до 16 825.4 млн. лв. при 25 401.3 млн. лв. за 2010 г.

Видове сделки с емитирани на вътрешния пазар търгуеми ДЦК през 2010 г. и 2011 г.

Източник: БНБ.

Преобладават репо сделките с движение по разплащателните сметки (82.1% от общия им обем), като най-предпочитани (56.5%) са тези, сключени за един ден. Среднопретеглената годишна доходност по тях е съответно: 0.20% за сделки, сключени за 1 ден; 0.23% за сделки от 2 до 3 дни; 0.32% за сделки от 4 до 7 дни; 0.47% за сделки от 8 до 30 дни и 1.46% за сделки за период над 30 дни. През годината най-големи колебания (от 1.01% до 2.83%) се наблюдават в

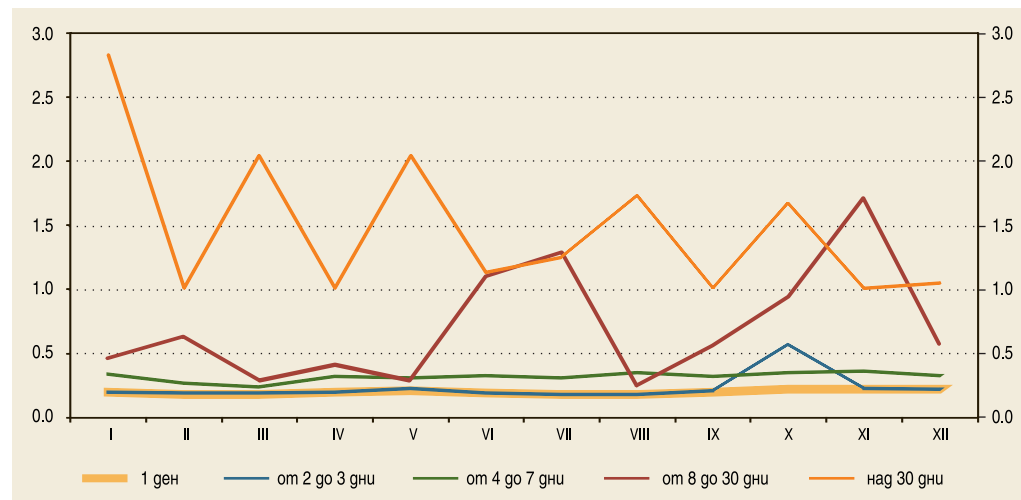
⁷ Вж. бел. 1 на с. 42.

⁸ Левовата равностойност на плащанията по ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за деня на плащането.

⁹ Общият размер на дълга е преизчислен в левове по официалния курс на БНБ за съответните валути, валиден за 31 декември 2011 г.

доходността на сделките, сключени за период над 30 дни. Делът на сключените без заплащане (*free of payment, FOP*) репо сделки намалява спрямо 2010 г., като по-голямата част от тях са с ДЦК, деноминирани и платими в евро.

Среднопретеглена годишна доходност по репо сделки с ДЦК, емитирани на вътрешния пазар през 2011 г.

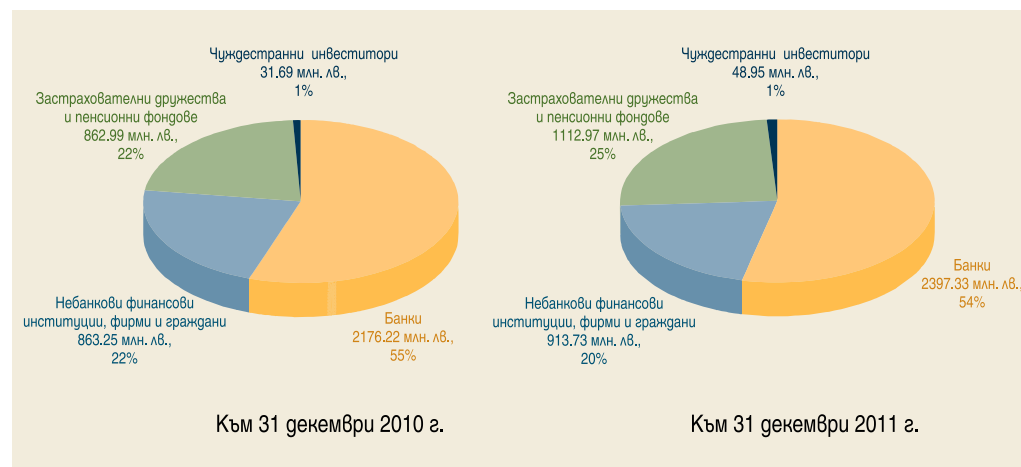

Източник: БНБ.

Обемът на окончателните покупко-продажби и на сделките със и между клиенти на участниците в ЕСРОТ нарасна съответно с 40.3% и с 19.0% спрямо 2010 г. Търгуваха се ДЦК по цялата крива на доходност, с подчертан превес на дългосрочните емисии. Средната годишна доходност на дългосрочната референтна емисия (10 години и 6 месеца) на вторичния пазар плавно намаляваше през цялата 2011 г. от 5.56% до ниво от 5.23%. Коефициентът на ликвидност¹⁰ на вторичния пазар на ДЦК за 2011 г. достигна 13.6% при 12.9% за 2010 г.

По нареждане на емитента са канцелирани ДЦК в размер на 400 хил. щ.д., емитирани по ЗУНК¹¹, които са приети от МФ за погасяване на задължения към държавата, възникнали по реда на същия закон.

Държатели на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар

Източник: БНБ.

¹⁰ Съотношението между обема на сключените сделки с ДЦК на вторичния пазар за 2011 г. и размера на ДЦК в обращение към края на годината.

¹¹ Закон за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.

Общият брой на постъпилите искания/уведомления за регистриране на сделки с ДЦК при използване на международния стандарт *ISO 15022* е 17 345, което представлява нарастване с 1.4% спрямо 2010 г. По-голямата част от тях (92%) са постъпили чрез веб-базирания интерфейс на ЕСПОТ с прилагане на универсален електронен подпис, а само 8% чрез СУИФТ. При тяхното изпълнение няма направени откази поради недостиг на средства по разплащателните сметки на участниците.

Към 31 декември 2011 г. разпределението по държатели на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар, е, както следва: 54% в портфейла на банките; 25% в застрахователни дружества и пенсионни фондове; 20% в небанкови финансови институции, фирми и граждани и 1% в чуждестранни инвеститори. ДЦК в портфейлите на пенсионните и застрахователните дружества достигат до 1113.0 млн. лв., което представлява увеличение с 29% спрямо 31 декември 2010 г., като преобладаващата част от тези вложения са с дългосрочен матуритет (85%).

Основната част от операциите по блокиране и деблокиране на ДЦК, емитирани за вътрешния пазар, са свързани с изпълнение на изискванията за обезпечаване на наличните парични средства по сметки на бюджетни предприятия в банките съгласно § 23¹² от ПЗР на ЗДБРБ за 2011 г. Чрез тези операции банките ежедневно и в реално време регулират обезпечението. Липсата на ежедневни резки колебания в размера на бюджетните наличности в банките, което да налага съответното блокиране / деблокиране на ДЦК, доведе до значителен спад в обема им (с 34%) спрямо 2010 г. От своя страна среднодневният размер по номинална стойност на блокираните за целта в ЕСПОТ ДЦК нарасна и е съответно 985.8 млн. лв., 145.0 млн. евро и 30.6 млн. щ.д. (при 817.7 млн. лв., 99.9 млн. евро и 32.4 млн. щ.д. за предходната година). За обезпечаване на бюджетни наличности обслужващите банки блокират и ДЦК, които не са регистрирани в ЕСПОТ (ДЦК по външния дълг), чрез прехвърлянето им по специално открити техни сметки в БНБ. През 2011 г. среднодневният размер по номинална стойност на блокираните по този ред ДЦК е 73.7 млн. лв., 77.3 млн. евро и 215.0 млн. щ.д., като спрямо предходната година се отчита намаление на носителния дял на блокираните ДЦК, деноминирани в левове и евро.

Към 31 декември 2011 г. размерът на блокираните в ЕСПОТ ДЦК по реда на Закона за особените залози възлиза на 69.2 млн. лв., което представлява намаление с 15.6% спрямо декември 2010 г. (82.0 млн. лв.)¹³.

Коефициентът на наличност на ЕСПОТ през годината е 99.6%, като за разрешаване на възникналите проблеми са прилагани мерките, предвидени в действащите правила за взаимодействие на системите, чийто оператор е БНБ, при извънредни ситуации. След включването на два нови участника в Депозитара на ДЦК на БНБ („Емпорикс Банк – България“ ЕАД и „Алфа Банк АД – клон България“) общият брой на участниците в системата достигна 30, от които 25 банки, 3 инвестиционни посредника, които не са банки, Резервният обезпечителен фонд и МФ. Всички банки – участници в ЕСПОТ, изпълняват под-депозитарни функции.

В края на 2011 г. в съответствие с разпоредбите на *Наредба № 31 на БНБ за сетълмент на ДЦК* в СДЦК са открити общо 1336 броя сметки, от които 25 сметки за ДЦК на емитента (МФ), 530 сметки, отчитащи собствения портфейл от ДЦК на участниците, 424 сметки за собственост общо на клиенти на участниците и 357 сметки за ДЦК с наложена тежест. Общият размер по номинална стойност на ДЦК, регистрирани по тези сметки, е 4473 млн. лв.

¹² Съгласно § 23, ал. 2 и ал. 5 от ПЗР на ЗДБРБ за 2011 г. наличните парични средства по всички сметки, депозити и акредитиви в левове и валута на бюджетните предприятия, вкл. общините, в банките могат да се обезпечават от обслужващите банки в полза на МФ чрез блокиране на ДЦК по външния и вътрешния дълг на България. Блокирането на ДЦК се извършва при БНБ и има действие на законен особен залог върху тях в полза на МФ. Блокират се ДЦК, свободни от всякакви тежести и обезпечения.

¹³ Левовата равностойност на блокираните/деблокираните ДЦК, деноминирани във валута, е изчислена по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден в деня на сделката.

Развитие на системите

През 2011 г. продължи работата по проекта за изграждане на модул „Фискален резерв“ към ИОБФР, като след приключване на вътрешните тестове в края на годината бяха проведени и тестове с участието на обслужващите бюджета банки. С неговата реализация ще се създаде техническа възможност за директно зареждане от банките на информация за наличностите по обслужваните от тях сметки, включени във фискалния резерв, с което значително ще се минимизират оперативните рискове.

Бяха реализирани доработки на АДЦК, осигуряващи възможност за предаване на необходимата информация към ЕСРОТ за извършване на регистрацията и сетълмента на придобитото количество ДЦК и при аукционите за продажба на ДЦК чрез заплащане и/или замяна с ДЦК от друга емисия, както и при обратното изкупуване на ДЦК от една емисия чрез замяна с ДЦК от друга емисия.

В съответствие с приетото от УС на БНБ решение за разработване и внедряване на проект за участие на системата за регистрацията и сетълмента на ДЦК в БНБ като спомагателна система в TARGET2-БНБ започна работата по неговата техническа и бизнес реализация. С внедряването на проекта ще се осигури прилагане на принципа „доставка срещу плащане“ (*DvP*) за операциите с ДЦК, геноминирани в евро с плащане в евро на първичния и вторичния пазар, чрез използване сметките на банките в TARGET2.

През 2011 г. Депозитарът на ДЦК взе участие в общественото допитване по предложението на Европейската комисия за изготвяне на регламент за централните депозитари на ценни книжа (*CSDs Regulation*). Тази инициатива, както и проектът на Директива за ценните книжа (*Securities Law Directive*), ще регламентират въпросите, свързани с съхраняването и разпореждането с ценни книжа и правата на инвеститорите.

С цел подобряване информираността на участниците в системата по отделните европейски проекти и инициативи в областта на системите за сетълмент на ценни книжа и насърчаването им да се включват по-активно в обществените допитвания по отношение развитието на тези проекти беше изготвен документът „Развитие на системата за сетълмент на ДЦК в БНБ“. В него се прави кратък преглед на създаването и развитието на системата за сетълмент на ДЦК в БНБ, разгледани са по-подробно отделните европейски проекти и инициативи с акцент върху проекта на ЕЦБ за изграждане на единна европейска платформа за сетълмент на ценни книжа TARGET2 – ценни книжа. Документът е на разположение на пазарните участници чрез системата за регистрацията и сетълмента на ДЦК, чийто оператор е АДЦК, и е поет ангажимент за текущото му актуализиране съобразно промените в регулациите относно пазара на ценни книжа.

Във връзка с изискването да осигурява прозрачност относно дейността на депозитарните и сетълмент системи за ценни книжа БНБ участва в регулярните международни проекти за събиране и оповестяване на информация. За целта бяха попълнени въпросници на Асоциацията на глобалните попечители (*Association of Global Custodians*) и „Томас Мъри“ (*Thomas Murray*). Чрез периодично актуализиране на въпросниците се представя приложимата правна рамка, описват се основните характеристики и параметри на функциониране на системите за регистрацията и сетълмента на ДЦК, както и предприетите стъпки за тяхното развитие и усъвършенстване в съответствие с международните стандарти и препоръки в сферата на т.нар. посттърговски (разчетно-клирингови и платежни) услуги, свързани с ценните книжа.

IX. Участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите на ЕС

През 2011 г. бяха приети редица важни политически и нормативни документи, свързани с голяма част от новите инициативи в областите, в които глобалната икономическа и финансова криза откри слаботи във функционирането на икономиката на ЕС. Бе постигната договореност по Пакта „Евро плюс“, който целъ установяване на по-тясна координация между икономическите политики и повишаване на конкурентоспособността. В края на годината беше приет и пакетът от документи, насочени към подобряване на икономическото управление на ЕС и еврозоната. През 2011 г. започна да функционира новата Европейска надзорна рамка, включваща Европейския съвет за системен риск и трите нови европейски надзорни органа (ЕНО) – Европейския банков орган (ЕБО), Европейския орган за ценни книжа и пазари (ЕОЦКП) и Европейския орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване (ЕОЗППО), които заедно с националните органи за финансов надзор формират Европейската система за финансов надзор (ЕСФН). Чрез своите представители, участващи активно в комитетите и работните групи към ЕСЦБ, Европейската комисия и Съвета на ЕС, в Европейския съвет за системен риск, както и в националния Съвет по европейските въпроси¹, БНБ допринася за формирането и защитата на позициите на Република България в ключовите области на управление на икономиката и финансовия сектор.

Европейска система на централните банки

Управителят на БНБ е член на Генералния съвет на ЕЦБ, включващ председателя и заместник-председателя на ЕЦБ, както и управителите на националните централни банки на всички държави – членки на ЕС. Представители на БНБ участват в работата на 12 комитета към ЕСЦБ и в 34 работни групи към тях², както и в Конференцията за човешките ресурси и в Изследователската мрежа на ЕСЦБ за макропруденциални анализи. БНБ определи свои представители и в създадения към ЕСЦБ в началото на 2011 г. Комитет за финансова стабилност.

Чрез представителите си в органите, комитетите и работните групи на ЕСЦБ³ Банката допринася за изготвянето на правни актове на ЕЦБ, за формирането и развитието на паричната и банковата инфраструктура, платежните и сетълмент системи, развитието на статистическата отчетност и други въпроси в сферата на компетентност на централните банки. БНБ взе активно участие в изработването на позиции на ЕЦБ, свързани с предложението за директиви на ЕС относно схеми за гарантиране на депозитите и схеми за обезщетяване на инвеститорите, законодателни предложения за подобряване координираността на икономическите политики и икономическото управление на ЕС; възможна рамка на ЕС за оздравяване и преобразуване на

¹ Съветът по европейските въпроси (СЕВ) е консултативен междуправителствен орган към Министерския съвет, който се председателства от министъра на външните работи или определен от него заместник-министър, а негови членове съобразно своята компетентност по европейските политики са заместник-министрите и ръководителите на работни групи. Предвид независимостта на централната банка подуправител на БНБ е член на СЕВ и участва в заседанията му винаги когато се разглеждат въпроси от компетентността на централната банка. Той е и съръководител на Работна група 11 „Икономически и паричен съюз“.

² Комитетите на ЕСЦБ са консултативни органи, създадени в изпълнение на чл. 9 от Процедурния правилник на ЕЦБ, и имат за цел да подпомагат работата на органите за вземане на решения на ЕЦБ. Мандатите на комитетите се определят от Управителния съвет на ЕЦБ. В тях участват експерти от националните централни банки.

³ Комитет за счетоводство и парични приходи (AMICO), Комитет за финансова стабилност (FSC), Комитет за банковите (BANCO), Комитет за комуникации на Евросистемата/ЕСЦБ (ECCO), Комитет за информационни технологии (ITC), Комитет на вътрешните одитори (IAC), Комитет по международни отношения (IRC), Правен комитет (LEGCO), Комитет за пазарни операции (MOC), Комитет по парична политика (MPC), Комитет за платежни и сетълмент системи (PSSC), Комитет по статистика (STC), Конференция за човешките ресурси на банките от Евросистемата/ЕСЦБ (HRC).

банки, предложението за Директива на Европейския парламент и на Съвета относно договорите за жилищни кредити и законопроекти на други държави-членки във финансовия сектор.

Държавите – членки на ЕС, са задължени да провеждат писмени консултации с ЕЦБ по всеки проект на нормативен акт в областите от нейна компетентност. Във връзка с това Министерството на финансите на Република България проведе две консултации с ЕЦБ относно Законопроект за изменение и допълнение на Закона за публичното предлагане на ценни книжа и Законопроект за дейността на колективните инвестиционни схеми и на други предприятия за колективно инвестиране.

В изпълнение на съгласуваната комуникационна политика на ЕСЦБ Банката продължи да извършва превода и да съдейства за публикуването и разпространението на основните издания на ЕЦБ на български език. Беше преведен и публикуван на български език *Годишен доклад на ЕЦБ за 2010 г.*, а от броевете на *Месечен бюлетин на ЕЦБ* за всяко тримесечие се превежда и публикува извадка с резюметата по глави.

В периода септември – ноември БНБ бе домакин на изложбата „Евро“, организирана за първи път в България от ЕЦБ и БНБ. Изложбата бе посетена от над 10 000 души, а в обявените конкурси за есе и рисунка се включиха 973-ма участници с над 1000 творби.

През 2011 г. БНБ беше домакин на три срещи в рамките на ЕСЦБ. На 26 – 27 май беше проведено заседание на Работната група по статистика на правителствените финанси към Комитета по статистика на ЕСЦБ. В периода 29 юни – 1 юли се състоя среща на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ, а в периода 10 – 13 септември се проведе заседание на Правния комитет към ЕСЦБ.

**Европейски
съвет за
системен
риск, Евро-
пейски бан-
ков орган,
надзорни
колегии**

От началото на 2011 г. започна да функционира Европейският съвет за системен риск (ЕССР), който осъществява надзор на макроравнище върху финансовата система на ЕС. Целта на ЕССР е предотвратяване и противодействие на системните рискове за финансовата система с оглед избягването на системни финансови кризи. В изпълнение на тази цел при наличието на системни рискове ЕССР отправя предупреждения и дава препоръки за предприемането на мерки за предотвратяването им.

БНБ взе активно участие във всички заседания на Генералния съвет на ЕССР през 2011 г. В допълнение към редовния обмен на мнения относно рисковете за стабилността на финансовата система в ЕС и опасността от тяхното реализиране през изтеклата година членовете на Генералния съвет обсъдиха макроикономическите аспекти на пруденциалния надзор, свързани с предстоящото законодателно регулиране на ниво ЕС, взаимодействието между ЕССР и европейските институции в съответствие с изискванията за отчетност, залегнали в законодателството, както и набора от макропруденциални инструменти, с които следва да разполагат както компетентните органи на национално ниво, така и ЕССР. Посредством участниците си в Консултативния технически комитет към ЕССР БНБ редовно участваше в дискусиите и предоставяше необходимата информация за идентифициране и наблюдение на системните рискове.⁴

През 2011 г. ЕССР прие три препоръки, свързани с предоставянето на кредити в чуждестранна валута, деноминирания в щатски долари финансиране на кредитните институции и макропруденциалните правомощия на националните органи.

Първата препоръка по отношение предоставянето на кредити в чуждестранна валута включва мерки, които могат да се предприемат за ограничаване на рисковете, произтичащи от кредитирането (предимно на домакин-

⁴ Към Консултативния технически комитет на ЕССР бяха създадени шест работни групи, в три от които участват представители на БНБ.

ства) в чуждестранна валута. БНБ последователно поддържа позицията, че тези рискове зависят от съществуващия режим на парична политика и от цялостната макроикономическа рамка в отделните държави. За държави извън еврозоната, особено тези с паричен съвет и фиксиран към еврото валутен курс, при оценката на рисковете за финансовата стабилност еврото не следва да се третира като чуждестранна валута. Основен принцип на паричната политика в България е принципът на равно третиране на лева и еврото. Ето защо позицията на БНБ е, че за България кредитирането в евро не представлява риск за финансовата стабилност.

Втората препоръка на ЕССР е насочена към предприемане на мерки за ограничаване на системните рискове, произтичащи от деноминирания в щатски долари финансиране на кредитните институции. БНБ споделя мнението, че зависимостта от финансиране в щатски долари на кредитните институции от ЕС може да породи както краткосрочни ликвидни рискове, така и средносрочен риск от въздействие върху реалната икономика. В същото време БНБ подчертава, че тези рискове се отнасят преди всичко за големите европейски банкови групи поради техния специфичен бизнес модел. Ето защо не се налага предприемането на допълнителни мерки спрямо банките в България с цел ограничаване на тези рискове.

Препоръката относно макропруденциалния мандат на националните органи предлага набор от ръководни принципи, които да залегнат в националните макропруденциални рамки на държавите – членки на ЕС, като гарантиране на независимост и предоставяне на достатъчно правомощия на националния макропруденциален орган. В препоръката се подчертава, че централните банки трябва да имат водеща роля при макропруденциалната политика. БНБ подкрепя ръководните принципи за основните елементи на националните макропруденциални правомощия и споделя мнението, че тези принципи могат да служат като пример при формиране на институционалната рамка за макропруденциална политика на национално ниво.

През изтеклата година ЕССР направи преглед на макропруденциалните аспекти и на влиянието на законодателните предложения на ЕК за директива и регламент за капиталовите изисквания. В позицията на ЕССР бе подчертана необходимостта да се осигури възможност компетентните национални органи да предприемат по своя преценка действия на национално ниво с цел предотвратяване натрупването на системни рискове. Становището на ЕССР, което БНБ подкрепя, е, че в основата на макропруденциалната рамка следва да бъдат поставени следните три принципа: гъвкавост, която дава възможност за предприемане на широк кръг от действия; възможност за ранна и ефикасна намеса от страна на националните надзорни органи; ефективно координиране на действията между държавите-членки. За БНБ възможността компетентните органи да налагат на национално ниво по-строги изисквания, както и да допълват инструментариума на общеевропейския надзорен режим, е от първостепенно значение с цел запазване на финансово стабилна и адекватно капитализирана национална банкова система.

БНБ поддържа активни контакти и извършва обмен на информация в областта на банковия надзор и финансовата стабилност както с ЕССР, така и с ЕБО и Европейския банков комитет. Целта е чрез новите структури да бъде укрепен механизмът за финансова стабилност на ЕС. Представители на Банката участваха в международни форуми, посветени на развитието на банковата система в ЕС и на усъвършенстването на европейските надзорни регулации. Сред основните теми бяха промените в Директивата за капиталовите изисквания. Във връзка с участието в различни работни групи на ЕССР, ЕБО и Европейския банков комитет към ЕК бяха подготвени аналитични текстове и статистически данни за българската банкова система.

Представители на БНБ участват в четирите изпълнителни комитета към ЕБО и в 16 нови групи и подгрупи към тях. Продължи участието в работата

**Европейски
съвет, Съ-
вет Екофин
и Иконо-
мически и
финансов
комитет**

на надзорните колегии за презграничните банкови групи, действащи на територията на страната. Обменът с тях на надзорна информация бе редовен и съответстваше на подписаните меморандуми за разбирателство и сътрудничество. На базата на интензивна дейност с консолидиращите надзорни органи бяха извършени съвместни оценки на риска за банките, чиито дъщерни дружества оперират в страната, и бяха подписани съвместни решения за адекватността на собствения капитал на ниво група.

През 2011 г. в рамките на ЕС бяха предприети редица мерки за подобряване на икономическото управление и преодоляване на последиците от икономическата и финансовата криза. Важно събитие през първата половина на годината бе присъединяването на България към Пакта „Евро плюс“, който бе договорен от държавните и правителствените ръководители на държавите-членки от еврозоната, а страните-членки извън еврозоната бяха поканени да се присъединят към него. Освен България към Пакта се присъединиха още Дания, Латвия, Литва, Полша и Румъния. Основните цели на Пакта са укрепването на икономическия стълб на паричния съюз, постигането на ново качество при координирането на икономическите политики и повишаване на конкурентоспособността за постигане на по-висока степен на конвергенция. Целите на Пакта напълно съответстват на следваните от години в България принципи за поддържане на икономически растеж в условия на строга макроикономическа, фискална и финансова дисциплина. Принципно подкрепяйки Пакта, БНБ последователно отстояваше споделяното и от правителството становище, че България ще следва стратегическите си цели и приоритети и ще продължи да защитава позицията си, че новите инициативи и регулации в областта на икономическото управление на ЕС трябва да осигуряват по-голяма гъвкавост на националните политики, като отчитат националните особености в развитието, включително ефектите на протичащия в страни като България процес на конвергенция. Процесът на конвергенция може да доведе до отклонение на дадени макроикономически показатели от средните за развитите страни от еврозоната, което не трябва да се тълкува като възникване и натрупване на макроикономически дисбаланси или загуба на конкурентоспособност и следователно не трябва непременно да води до предприемане на ограничителни мерки на икономическата политика.⁵ По отношение на хармонизирането на данъчната основа за предприятията – въпрос, засегнат в Пакта „Евро плюс“, по който ЕК вече разполага с проект на директива – позицията на БНБ е, че трябва да се съхрани националната независимост при определянето на данъчната политика, за да се запази ниското равнище на данъчно облагане в страната.⁶

На заседанието си на 24 – 25 март 2011 г. Европейският съвет одобри принципите на бъдещия постоянен Европейски механизъм за стабилност (ЕМС)⁷, а през декември държавните и правителствените ръководители на държавите-членки от еврозоната постигнаха съгласие да ускорят влизането в сила на договора за Европейския механизъм за стабилност, което ще стане веднага след ратифицирането му от държавите-членки, поели 90% от капиталовите ангажименти, като целта е това да стане до юли 2012 г. В хода на дискусиите българската страна се обяви против първоначалното предложение алгоритъмът за участие в капитала на ЕЦБ да служи за изчисляване на вноските, дължими от държавите-членки в капитала на ЕМС, тъй като този вариант бе оценен като неизгоден за страната. В резултат от съвместните усилия на няколко държави-членки, в т.ч. и България, алгоритъмът за изчисляване на вноските в ЕМС бе променен, като държавите-членки с БВП на глава от населението, по-

⁵ Вж. също *Икономически преглед*, 2011, бр. 3, с. 12 – 15 и бр. 4, с. 68 – 76.

⁶ Вж. *Икономически преглед*, 2011, бр. 1, с. 13 – 15.

⁷ За повече информация вж. *Икономически преглед*, 2011, бр. 1, с. 11 – 14.

малък от 75% от средния за ЕС, ще се ползват от временна корекция за период от 12 години след влизането им в еврозоната⁸.

БНБ участва на най-високо ниво в неформалните заседания на министрите на икономиката и финансите (Съвета Екофин). На заседанията беше направен анализ на текущото състояние на икономиката на ЕС и на пазарите на държавен дълг в ЕС, на предприетите мерки за справяне с дълговата криза на европейско и национално ниво, както и на основните рискове за стабилността на финансовата система и необходимите мерки за укрепването и стабилизирането на финансовия сектор. Предмет на дискусия бяха и резултатите от проведените през годината стрес тестове на банките. БНБ последователно отстоява позицията, че надеждни механизми за подкрепа на финансовите институции следва да бъдат разработвани само след като на европейско ниво бъде взето решение относно рамката за преодоляване на кризи, създаването на фондове за преобразуване на проблемни банки и решаването на въпроса с разпределението на финансовите разходи.

На проведеното през септември заседание на Съвета Екофин бе постигнато споразумение относно всички нерешени въпроси по шестте законодателни предложения за засилване на икономическото управление на ЕС, което даде възможност за финализиране на законодателния пакет през октомври и влизането му в сила през декември 2011 г. Приетите мерки дават възможност за много по-висока степен на наблюдение и координация, необходима за гарантирането на устойчивост на публичните финанси и за избягване натрупването на прекомерни дисбаланси. В процеса на преговори българската страна имаше известни възражения по предложените текстове, но като цяло разпоредбите на законодателния пакет отразяват в голяма степен позицията на БНБ и на българското правителство. Едно от възраженията беше свързано с предлагания от ЕК механизъм за ранно предупреждение с цел предотвратяване на прекомерни макроикономически неравновесия⁹. Последователно бе отстоявана позицията, че подобен автоматичен механизъм, основан на използването на таблица с ограничен набор от икономически и финансови показатели, не отчита различната степен на икономическа конвергенция на държавите, в резултат на което може да бъдат дадени подвеждащи сигнали за състоянието на конкретната икономика и дадена държава неоснователно да бъде определена като страна с макроикономически неравновесия¹⁰. Тези аргументи бяха частично отчетени в съответен текст, включен в Регламента за предотвратяване и коригиране на макроикономическите неравновесия.

БНБ участва активно в работата на Икономическия и финансов комитет (ИФК)¹¹. През 2011 г. дискусиите в ИФК бяха фокусирани върху анализа на икономическата ситуация и финансовите пазари, създаването на надеждна рамка за управление и разрешаване на кризи, координирането на позицията на ЕС в Г-20, МВФ и Съвета за финансова стабилност, както и формулирането на мерки за възстановяване на доверието в банковия сектор. Разискванията бяха съсредоточени и върху функционирането и взаимодействието на европейските институции с новите надзорни органи. Представители на БНБ взеха участие в дейността на Работната група за управление на кризи към ИФК. В рамките на ИФК БНБ участва активно и в обсъждането на Препоръката на Съвета относно националната програма за реформи на България от 2011 г. и актуализираната конвергентна програма на страната за периода 2011 – 2014 г.

⁸ Вж. пак там.

⁹ Първият доклад по механизма за ранно предупреждение беше представен от ЕК на 14 февруари 2012 г.

¹⁰ Вж. също тук бел. 5 на с. 84.

¹¹ Комитетът е създаден в изпълнение на чл. 134 от Договора за функционирането на ЕС с цел насърчаване на координацията между политиките на държавите-членки, необходима за функционирането на единния пазар. ИФК включва представители на високо ниво от министерствата на финансите и централните банки на държавите – членки на ЕС, Европейската комисия и ЕЦБ. В изпълнение на своя мандат Комитетът проследява и анализира икономическата и финансовата ситуация в държавите-членки, разработва необходимите насоки на общоевропейската политика, допринася за подготовката на работата на Съвета Екофин и задава рамката за провеждане на диалога между Съвета и ЕЦБ.

В изпълнение на процедурите, включени в Европейския семестър – новия инструмент за предварителна координация на икономическите политики в ЕС, до средата на април бяха подготвени, одобрени и изпратени на ЕК *Конвергентната програма на Република България (2011 – 2014 г.)* и *Националната програма за реформи на Република България (2011 – 2015 г.)*. БНБ участва в процеса на подготовка и съгласуване на програмите в рамките на своите компетенции. Въз основа на представените от държавите-членки програми ЕК подготви и на 7 юни 2011 г. публикува техническа оценка, като предложи на Съвета Екофин препоръки за всяка страна-членка. На 20 юни Съветът Екофин одобри препоръките, утвърдени на 23 – 24 юни от Европейския съвет, с което приключи първият Европейски семестър. Към България бяха отправени седем препоръки, две от които са насочени към продължаване на мерките за коригиране на прекомерния дефицит и подобряване на фискалното управление, а останалите пет са в областта на пенсионната реформа, запазване на конкурентоспособността в процеса на конвергенция чрез нарастване на заплатите в зависимост от производителността на труда, социално включване и защита на най-уязвимите групи от обществото, подобряване на бизнес средата и capacitatea на администрацията. През ноември 2011 г. с публикуването на Годишния преглед на растежа, изготвен от ЕК, се постави началото на втория Европейски семестър.

През 2011 г. ЕК в изпълнение на своята програма публикува *Зелена книга за корпоративното управление* и *Предложение за директива на Европейския парламент и на Съвета относно договорите за кредити за жилищни имоти*¹². БНБ участва за първи път в две обществени допитвания на Европейската комисия¹³ – относно възможна рамка на ЕС за оздравяване и преобразуване на банки и относно инициативата на ЕС за въвеждане на нови данъци и такси във финансовия сектор. БНБ изрази становището си по въпросите, подлагани на обсъждане в двата документа. В рамките на допитването относно възможната рамка на ЕС за оздравяване и преобразуване на банки БНБ изрази своята подкрепа за разширяване и хармонизиране на правомощията на надзорните органи на държавите-членки. В същото време тя ясно заяви позицията си, че следва да се търси т.нар. „минимална степен на хармонизация“ с оглед държавите-членки да имат възможност да запазят правомощията, които са доказали своята ефективност. БНБ настоя за независимост на държавите-членки по отношение определянето на органа за оздравяване и преобразуване на банки, както и за предоставяне на правомощия на надзорния орган или на отделен специализиран орган за блокиране на презгранични трансфери на активи, в случай че могат да застрашат финансовата стабилност.

През септември ЕК публикува *Предложение за директива относно обща система на данък върху финансовите сделки*. БНБ и българското правителство не подкрепят въвеждането на нови данъци във финансовия сектор, включително върху финансовите сделки, тъй като те биха се отразили негативно върху държавите-членки с по-слабо развит финансов сектор. Очакваните приходи от данъка върху финансовите сделки ще бъдат незначителни, няма да могат да компенсират спада на инвестициите в сектора, намаляването на ресурсите за финансиране на икономическия растеж и повишаването на цената на финансов ресурс. Имайки предвид, че секторът на финансовите услуги е изключително мобилен, въвеждането на този данък на ниво ЕС, без да е постигнато съгласие за въвеждането му на глобално ниво, би могло да застраши конкурентоспособността на финансовия сектор в ЕС, предизвиквайки отлив на финан-

¹² През юли 2011 г. ЕК прие *Препоръка за достъпа до основна разплащателна сметка* и *Предложение за директива и регламент за капиталовите изисквания* (т.нар. *CRD IV*).

¹³ Обществените допитвания на ЕК са насочени към широк кръг заинтересовани лица – както граждани, така и пазарни участници, инвеститори, консултантски фирми, национални правителства и агенции, регулаторни органи, научната общност и др. Целта е възможно най-широк кръг заинтересовани страни да предоставят информация за отношението си по даден въпрос, който да подпомогне ЕК при изготвянето на предложения за регулации на европейско ниво в конкретна сфера на дейност.

сови услуги от Европа и съответно намаляване на приходите от корпоративен данък. Мотивите за въвеждането на данъка са неоправдани за страни като България, където по време на кризата финансовият (в т.ч. банковият) сектор не само че не е получавал финансова подкрепа от правителството, но и остана ключов фактор за поддържане на общата икономическа стабилност и за възстановяване след кризата.

БНБ редовно обменя информация с представителите на България в Европейския парламент във връзка с обсъжданията на законодателни инициативи в областите от компетентност на централната банка.

Х. Международни отношения

Международни финансови институции

В съответствие със ЗБНБ Българската народна банка може организационно и финансово да участва от свое име в международни организации, които имат за цел развитието на международното сътрудничество в областта на валутната, паричната и кредитната политика. В случаите, когато държавата участва в международни финансови институции, БНБ изпълнява ролята на агент и депозитар във взаимоотношенията ѝ с тях.

БНБ е акционер в Банката за международни разплащания (БМР). Управителят на БНБ участва в редовните двумесечни срещи на управителите на централните банки, членуващи в БМР. Тези срещи представляват основен механизъм за международно сътрудничество на централните банки – акционери, и за дискусия по икономическото развитие и перспективите пред световната икономика и международните финансови пазари. Управителят на БНБ представлява Банката в Общото събрание на акционерите на БМР. На проведеното в края на юни 2011 г. Годишно общо събрание на акционерите бе взето решение за разпределението на нетната печалба на институцията и в съответствие с него дивидентът, който БНБ получи, възлиза на 2.4 млн. СПТ (2.6 млн. евро).

Управителят на БНБ е гуверньор за България в МВФ и в това си качество ръководи българската делегация на Годишните срещи на МВФ и на Групата на Световната банка през септември 2011 г. В края на 2010 г. Съветът на гуверньорите на МВФ прие Резолюция № 66-2 за Четиринадесетия общ преглед на квотите и за изменение на Устава на МВФ във връзка с реформата на Съвета на изпълнителните директори на Фонда. Решението за квотата предвижда увеличение със 100% за всички страни. В номинално изражение увеличението ще възлезе общо на 238.4 млрд. СПТ, а за България ще бъде съответно около 256.1 млн. СПТ. Реформата на Съвета на изпълнителните директори е в следните насоки – избираемост на всички изпълнителни директори чрез премахване статута на назначавани директори от най-големите държави-членки, въвеждане на нов ред за определяне броя на изпълнителните директори, избор на втори алтернативен изпълнителен директор за големите групи за представителство и гласуване, както и отстъпване от високоразвитите европейски държави на две места в Съвета на изпълнителните директори в полза на развиващите се страни.

Със свое Решение № 860 от 2 декември 2010 г. Министерският съвет на Република България подкрепи реформите в МВФ, като даде мандат на управителя на БНБ да гласува в подкрепа на Резолюция № 66-2. България последователно е подкрепяла позицията и ангажимента на ЕС за цялостно изпълнение на реформата в квотите и в Устава на МВФ. Съгласно Резолюция № 66-2 държавите-членки следва да положат усилия и да приключат процедурите, необходими за приемане на промените съгласно националното законодателство, не по-късно от Годишните срещи на Съвета на гуверньорите през 2012 г. (октомври). Във връзка с това съгласно националното законодателство на България Парламентът следва да ратифицира предложеното увеличение на квотата на страната в МВФ и измененията в Устава на Фонда във връзка с реформата на Съвета на изпълнителните директори.

Подуправител на БНБ е алтернативен гуверньор за България в институциите от Групата на Световната банка. През март беше представена Стратегията за партньорство с България на Международната банка за възстановяване и развитие и Международната финансова корпорация. Основна цел на Стратегията, която се основава на Националната програма за реформи, е подкрепа за страната в укрепването на институциите и политиките за

постигане на устойчив икономически растеж. БНБ участва в процеса на съгласуване на Стратегията в рамките на компетенциите си.

Подуправител на БНБ е алтернативен гуверньор за България в Европейската банка за възстановяване и развитие (ЕБВР) и ръководи българската делегация на Годишната среща на ЕБВР, проведена през май 2011 г. През май приключи прегледът на Стратегията на ЕБВР за България за периода 2011 – 2014 г. През следващите три години основни приоритети на ЕБВР ще бъдат съдействие на правителството в осъществяването на реформите и повишаване ролята на частния сектор в икономиката. БНБ се включи в процеса на съгласуване на Стратегията в рамките на своите компетенции.

През 2011 г. БНБ направи годишната си вноска в размер на 8500 щ.д. за подпомагане дейността на Фондацията на Комитета по международни счетоводни стандарти.

Сътрудничество с централни банки и техническа помощ

С цел укрепване на финансовата стабилност и европейската перспектива пред балканските страни БНБ провежда активна политика на разширяване на сътрудничеството с централните банки от региона. Едни от основните инструменти за това са предоставянето на техническа помощ чрез участие в проекти, финансирани от ЕС, двустранни споразумения, обучение и семинари. БНБ предоставя специализирана техническа помощ, отчитайки националните особености и конкретните задачи.

БНБ допринася за укрепването на регионалното сътрудничество и чрез активното участие в Клуба на управителите на централните банки на страните от Централна Азия, Черноморския и Балканския регион и в Клуба на надзорниците от страните от Югоизточна Европа. На 9 април 2011 г. Народната банка на Китай се присъедини към Клуба на управителите на централните банки на страните от Централна Азия, Черноморския и Балканския регион. Клубът е основан през 1998 г. и понастоящем в него членуват 20 централни банки. Основната му цел е подобряване на отношенията между страните в сферата на финансовите въпроси, регионалното сътрудничество между централните банки по парични и банкови въпроси и превръщането на региона в зона на стабилност и мир.

През ноември 2011 г. успешно приключи изпълнението на двегодишния партньорски проект за Черна гора, ръководен от БНБ. Той допринесе за хармонизиране на законодателството на Черна гора с постиженията на правото на ЕС в областта на банковото дело, ценните книжа, пенсионното дело, застрахователното дело, предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма, както и за укрепване на финансовата стабилност, сътрудничеството между институциите-бенефициенти и за повишаването на техния административен капацитет. Резултатите от проекта са важна стъпка в подготовката на Черна гора за преговорния процес за присъединяване към ЕС.

Участието на БНБ в тригодишната програма за техническо сътрудничество с централната банка на Египет беше съсредоточено върху количественото изследване на последиците от въвеждането на новата капиталова рамка. Проведени бяха две проучвателни посещения в БНБ, които имаха за цел да обобщат основните проблеми при прилагането на проекторамката за надзорните изисквания за капитала и предстоящите промени в капиталовата рамка, въвеждани с *Базел III*.

През отчетния период бяха осъществени две проучвателни посещения в БНБ на експерти от Сърбия и Албания. Първото беше в рамките на програмата за техническо сътрудничество с централната банка на Сърбия. Започналата през февруари 2011 г. и управлявана от ЕЦБ в партньорство с 21 други европейски централни банки програма е насочена към обмяна на опит в процеса на присъединяване към ЕС, хармонизация с европейското законодателство, вътрешна координация и организация, техническо сътрудничество и др. с цел последващо изготвяне на план за действия по присъединяване към ЕС и ЕЦБ.

Експерти от БНБ се включиха и в партньорски проект за централната банка на Албания по хармонизация на законодателството, комуникациите, свързани с процеса на европейска интеграция, преговорния процес, координацията във връзка с членството в ЕСЦБ, участието в проекти за техническа помощ и др.

Предоставена беше техническа помощ и на централната банка на Босна и Херцеговина по прилагането на Договора за функционирането на ЕС в държава с режим на паричен съвет и се проведеха консултации по закона за централната банка на страната.

Експерти от БНБ предоставят техническа помощ и чрез инструмента *TAIEX* главно в областта на борбата срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма, в сферата на статистиката и др.

XI. Статистическа дейност

БНБ събира, съставя и разпространява статистическа информация в съответствие с чл. 42 от ЗБНБ и като член на ЕСЦБ в изпълнение на ангажиментите по чл. 5 от Устава на ЕСЦБ и ЕЦБ. Паралелно с работата по изпълнението на допълнителните изискванията на изменения през 2009 г. *Регламент (ЕО) № 2533/98 на Съвета от 23 ноември 1998 г. относно събирането на статистическа информация от ЕЦБ* БНБ чрез ЕЦБ започна работа по осигуряването на Европейския съвет за системен риск със статистическа информация.

В областта на паричната и лихвената статистика продължи работата по въвеждане и прилагане на новите методологически указания, разработени в съответствие с изискванията на *Регламент (ЕО) № 25/2009 на ЕЦБ от 19 декември 2008 г. относно баланса на сектор „парично-финансови институции“* (преработен), (ЕЦБ/2008/32) и *Регламент (ЕО) № 290/2009 на ЕЦБ от 31 март 2009 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 63/2002 (ЕЦБ/2001/18) относно статистиката на лихвените проценти, прилагани от парично-финансовите институции по депозити и кредити на домакинства и нефинансови предприятия* (ЕЦБ/2009/7). Съгласно тях обхватът на информацията, предоставяна от парично-финансовите институции, се разширява и се въвеждат изисквания за допълнителна детайлизация на контрагентите според извършваните от тях финансови операции. Това позволява да се предостави по-детайлна информация за целите на икономическия анализ.

Започна подготвителна работа по прилагането на методологическите изисквания, произтичащи от въвеждането през 2014 г. на новата *Европейска система от сметки (ЕСС '2010)*. С този проект в областта на паричната статистика се предвижда по-детайлно представяне на икономическите сектори и на финансовите инструменти.

През 2011 г. започна отчитането на статистиката на платежния баланс и международната инвестиционна позиция с използването на информация, събрана пряко от местни лица. Тази информация се събира от БНБ от началото на 2010 г. чрез провеждането на редовно тримесечно проучване на постъпленията и плащанията между местни и чуждестранни лица във връзка с получаването и предоставянето на услуги, възнаграждения, осигуровки и безвъзмездни постъпления и плащания, които се включват в текущата сметка на платежния баланс. Промяната в методологията за събиране на данни за износа и вноса на услуги и някои други операции в текущата сметка се наложи поради изпълнението от БНБ на *Регламент (ЕО) № 924/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно презграничните плащания в рамките на Общността*. С регламента се повишава на 100 000 лв. прагът, под който отпада задължението доставчиците на платежни услуги да се отчитат (на база сетълмент) за целите на статистиката на платежния баланс.

В контекста на нарастващите нужди от статистическа информация в изпълнение на нормативната база в областта на външната статистика се усложняват както процесите на съставяне и предаване на статистическа информация от страна на отчетните единици, така и процесите на обработка и верификация на постъпващата информация в БНБ. През годината продължи работата по внедряването на нова Интегрирана статистическа информационна система за целите на платежния баланс, международната инвестиционна позиция и статистиката на небанковите финансови институции. Основната цел на новата система е да се автоматизират в максимална степен дейностите по получаване, контрол, обработка и разпространение на статистическа информация.

В края на 2011 г. бяха приети изменения и допълнения в текстове на *Валутния закон*, отнасящи се до статистиката на платежния баланс и международната инвестиционна позиция. Най-съществени от тях са привеждането на юридическите дефиниции в съответствие с европейското право, както и избягване на дублирането при водене на регистри от министерствата и държавните агенции, Централния депозитар, инвестиционните посредници и нотариусите, които по занятие и на основание специални закони и подзаконови нормативни актове за дейността им са задължени да водят регистри. В кръга от правомощия на БНБ бе включено и правото на проверка и принудително събиране на статистическа информация съгласно разпоредбата на чл. 6 от *Регламент (ЕО) №2533/98 на Съвета от 23 ноември 1998 г. относно събирането на статистическа информация от Европейската централна банка*.

Продължи работата по подготовката за преминаване от петото към шестото издание на *Ръководство по платежен баланс* (МВФ, 2008), което ще се извърши през 2014 г. Значителният обем подготвителна работа произтича и от необходимостта промените в методологията на статистиката на платежния баланс да се извършат хармонизирано с промените в Европейската система от сметки (ЕСС '2010) и с четвъртото издание на *Ръководни дефиниции за преки чуждестранни инвестиции* (ОИСР, 2008). С преминаването към шестото издание на *Ръководство по платежен баланс* ще бъдат възприети съществени изменения както в дефинициите, така и в начина на представяне на статиите от платежния баланс и международната инвестиционна позиция.

В рамките на ЕСЦБ продължи също работата по проекта Централизирана база данни за ценни книжа и по статистиката на притежаваните ценни книжа, както и за създаването на база данни на българските ценни книжа. През годината БНБ като част от ЕСЦБ проведе проучване за оценка на разходите и ползите от статистиката на притежаваните ценни книжа. Целта на проучването е оптимизиране на статистическата отчетност и намаляване на бремето върху отчетните единици.

През 2011 г. продължи редовното съставяне на данните за тримесечните финансови сметки на сектор „държавно управление“ в съответствие с *Регламент (ЕО) № 501/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 10 март 2004 г.*, както и изпращането на данните за правителствената финансова статистика в съответствие с изискванията на ЕЦБ. Паралелно с работата по редовното съставяне и предаване на данните за статистиката на тримесечните финансови сметки за всички икономически сектори (данни за салдата) в съответствие с *Насоки ЕЦБ/2002/7 (изменени) относно изискванията за статистическа отчетност на ЕЦБ по отношение на тримесечните финансови сметки* завърши дейността по разработването на методологията и съставянето на данни за потоците.

Със съдействието на НСИ продължи предоставянето на информация на ЕЦБ и на БМР относно показатели от общоикономическата статистика. Със съдействието на НСИ и МФ редовно се извършваше и актуализирането на данните и сертифицирането на метаданните, включени в *Специалния стандарт за разпространение на данни* в съответствие с методологическите изисквания на МВФ и с предварителния календар за разпространение на данни. През годината като част от мерките за засилено макроикономическо наблюдение в ЕС във връзка с приложението на таблицата с индикатори за ранно предупреждение на Европейската комисия БНБ предостави на Евростат динамичните редове с данни за индикаторите, които банката съставя.

XII. Изследователска дейност

Икономическите изследвания, анализът на процесите в българската икономика и макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ, подпомагат ръководството на банката при вземането на решения, както и при формирането на позиции по въпросите на икономическата политика. Изследователската дейност през 2011 г. продължи да обслужва приоритета на БНБ за успешно участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите на ЕС. Работата бе фокусирана върху изследване поведението на икономическите агенти на базата на микроданни, моделиране на финансовия сектор и на фискалната политика и развитие на прогностичните макроикономически модели.

Специализираните изследвания, провеждани в съответствие с *Плана за изследователската дейност на БНБ за 2011 – 2012 г.*, подпомагат функционирането на Банката, като предлагат анализи на конкретни икономически процеси и проблеми и допринасят за усъвършенстване на наличния инструментариум за прогнозиране и моделиране. В изпълнение на Плана за изследователската дейност през 2011 г. се работеше по теми, свързани с краткосрочното прогнозиране на икономически показатели, разработване на динамичен стохастичен модел на общо равновесие с финансов сектор, макрофинансови модели, обвързващи финансовата стабилност със състоянието на икономиката, моделиране на кредитните процеси, изследване на фискалните мултипликатори и моделиране на връзките между парични агрегати и инфлация. Продължи усъвършенстването на базисния макроиконометричен прогностичен модел, разработен с цел подобряване на макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ. Завършените изследвания по Плана за изследователската дейност се описват в технически доклади и се представят на семинари, организирани от БНБ, в които участват експерти в съответната област от други институции, научни и неправителствени организации.

Чрез своята изследователска поредица *Дискусионни материали* през 2011 г. БНБ продължи да подпомага развитието на изследователския потенциал на българската икономическа наука и практика в областите макроикономика, финанси и стопанска история. През годината Редакционният съвет разгледа седем разработки, пет от които бяха публикувани в направление *Макроикономика и финанси* на поредицата.

На месечна и тримесечна база БНБ продължи да публикува своите периодични издания – *Информационен бюлетин*, *Икономически преглед*, *Банките в България* и *Пазар на ДЦК*, в които редовно осведомява обществеността за развитието на икономиката на страната и за резултатите на българската банкова система и финансовия сектор.

XIII. Информационна инфраструктура

Развитието на информационната инфраструктура на БНБ се осъществява чрез изпълнението на редица проекти, насочени към осигуряване на технологично обновление, безотказно и надеждно функциониране на информационните системи и интегриране на информационните и комуникационните системи на БНБ с тези на ЕЦБ. През 2011 г. работата в тази сфера беше концентрирана върху: дейности, свързани с проектите на ЕЦБ/ЕСЦБ; поетапно преместване на сървъри и изграждане на дублиращата информационна структура на резервния сайт в Касовия център на БНБ; подготовка на системи за съхранение на данни *DS8100* и *DS8700* и изграждане на работеща схема за съхранение на информацията в две локации; осъвременяване на комуникационната и информационната инфраструктура; разработване на политики и процедури, свързани със сигурността на информационните системи.

Базите данни и приложните системи в БНБ се развиваха в няколко основни направления – разширяване на обхвата и подобряване функционалността на съществуващите приложения, разработка на нови системи и подготовка на бизнес изисквания и проектна документация. Съществени са доработките по проектите „Единно хранилище на данни – отчети за банков надзор“; „Досие на кредитните институции“ и „Досие на финансовите институции“; както и по системите ЕСРОТ и „Аукциони на ДЦК“ (АДЦК).

В съответствие с разработването и внедряването на проект за включване на Системата за регистрация и сетълмент на ДЦК в БНБ като спомагателна система в ТАРГЕТ2-БНБ бяха приключени следните етапи: анализ на функционалностите и техническа спецификация на промените; създаване на прототип на потребителски интерфейс; функционалност за непрекъсваемост на бизнес процесите и гарантиране завършването на обработката на сделките при липсваща или нарушена връзка между системите.

Започна постепенното преминаване на *SAP* системите върху нов хардуер и продължава работата по разширяване на функционалностите. Осигурява се безпроблемното функциониране на системата РИНГС, на националния компонент в система ТАРГЕТ2 – ТАРГЕТ2-БНБ за плащания в евро, и на свързаните с тези системи *SWIFT Alliance* услуги и продукти, както и актуализацията на приложението за зареждане и обработка на файловете с всички извършени плащания през системния компонент ТАРГЕТ2-БНБ във връзка с промените, влезли в сила през ноември 2011 г. Планиран, успешно завършен и безпроблемно пуснат в реална експлоатация е проектът за преминаване на нови сървъри за *SWIFT Alliance*.

Качествено и в срок се поддържаха информационните системи при крайните потребители чрез предоставянето на услуга по регистрация и следене на заявките за помощ във връзка с ИТ оборудването. Бяха актуализирани версиите на правно-информационните системи; администраторите на деловодната и правно-информационните системи внедриха новите версии на АПИС и СИЕЛА 5. Премина се към нови сървъри. Финансово-информационните системи („Ройтерс“, „Блумбърг“ и др.) бяха поддържани на необходимото ниво.

През 2011 г. бяха доставени редица специализирани програмни продукти и хардуерни устройства. При провеждането на процедурите по доставките съгласно Закона за обществените поръчки като консултанти при съставянето на изисквания, спецификации и друга документация бяха привлечени експерти от съответните структурни звена, за които е предназначена конкретната доставка.

XIV. Управление на човешките ресурси

През 2011 г. продължи изпълнението на основните дейности, свързани с политиката на управление на човешките ресурси за изграждане и устойчиво поддържане на адекватен административен и аналитичен капацитет, който да отговаря на предизвикателствата, произтичащи от задачите и отговорностите на БНБ. Основните приоритети бяха свързани с подобряване на процесите на подбор с цел оптимизиране на възрастовата, професионалната и квалификационната структура на персонала, обвързване на възнаграждението с постигнатите резултати, обучение и професионално развитие на служителите, усъвършенстване на вътрешната нормативна база и осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

През 2011 г. бяха извършени редица промени във вътрешните правила и процедурите по управление на човешките ресурси. В съответствие с обновения Национален класификатор на професиите и длъжностите бе актуализиран класификаторът на длъжностите в Банката. Процедурите по атестиране на служителите бяха допълнени и доразвити с цел постигане на по-пълно съответствие със съвременните изисквания за качество и ефективност при изпълнението на задачите.

В резултат от приетите изменения и допълнения на Кодекса на труда платеният годишен отпуск се ползва съгласно утвърден от работодателя график, като за по-голяма оперативност беше разработен и въведен в експлоатация допълнителен електронен модул. По изключение през 2011 г. бяха изготвени два графика – през март (за ползване на платения годишен отпуск за 2011 г.) и през декември (за ползване на платения годишен отпуск за 2012 г.).

Продължи усъвършенстването на процесите на подбор на персонала, ориентирано към поддържането на адекватна професионална и квалификационна структура. Наблюдава се намаление на текучеството, което се дължи, от една страна, на създадените добри условия за работа, и от друга, на общите промени на пазара на труда.

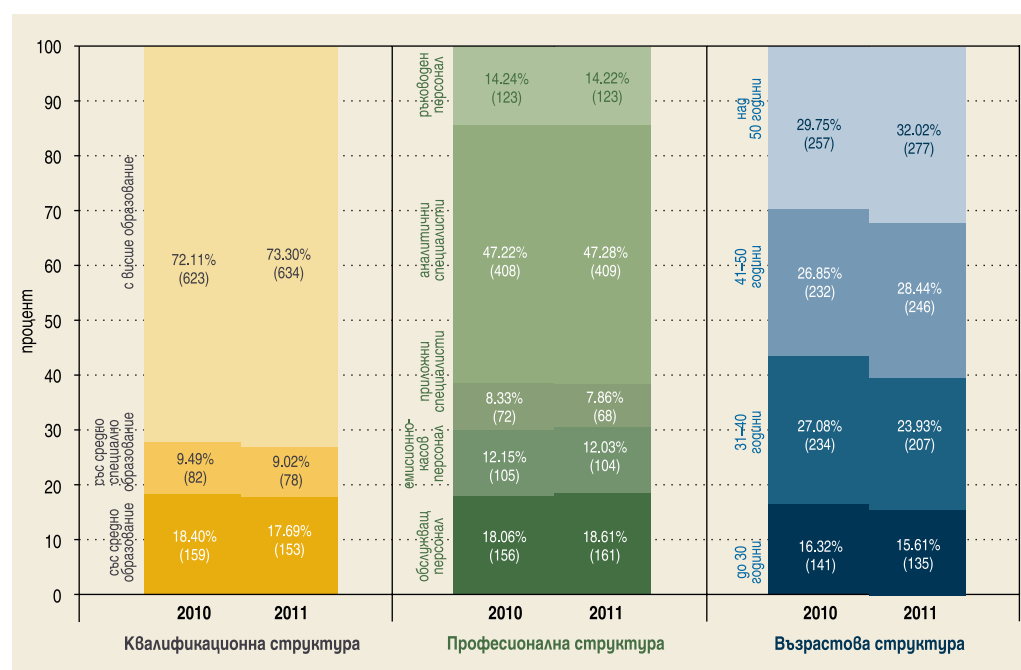
През 2011 г. Банката запази броя на своя персонал – 865 души. През годината бяха назначени общо 47 служители (при 67 за 2010 г.). С 47 служители бяха прекратени трудовите правоотношения, в т.ч. 18 поради придобиване право на пенсия (за 2010 г. напусналите служители бяха 49, от които 23 поради пенсиониране).

През последните години в БНБ се установи трайна тенденция да се привличат кадри във възрастовата група до 30 г. и с подходящо висше образование. От новоназначените през годината служители 25 са до 30-годишна възраст (53%), което съответства на водената от БНБ в областта на човешките ресурси политика да се наемат и задържат на работа млади, квалифицирани и мотивирани служители. Увеличаването на броя на служителите с висше образование е продиктувано от необходимостта от повече аналитични специалисти.

Като елемент от условията за професионално развитие и израстване в кариерата през 2011 г. продължи осигуряването на възможности за мобилност – вътрешна и външна. Общо 6 служители преминаха на работа от едно структурно звено в друго. По краткосрочни трудови договори в ЕЦБ работиха 5 служители. Освен за персонално развитие и израстване мобилността допринася и за засилване обмена на знания и опит както между различните звена в БНБ, така и между партньорите от ЕСЦБ.

Структура на персонала

(процент, брой)

Източник: БНБ.

Продължи да се прилага политиката на БНБ възнагражденията да се определят на база постигнатите резултати, като се отчита приносът на всеки служител за изпълнението на целите и задачите на Банката.

Значителна част от дейностите по изпълнение на основните приоритети при управлението на човешките ресурси беше насочена към обучението и квалификацията на персонала, които се утвърдиха като един от водещите мотивационни фактори за професионално израстване и кариерно развитие на служителите. В съответствие с годишната програма служители на БНБ участваха във всички форми на обучение и квалификация – както в добре познати и утвърдени програми, така и в нови, като специализирани обучения в рамките на ЕСЦБ и европейските надзорни органи, курсове и семинари на централни банки от ЕСЦБ и международни финансови институции, в професионални международно признати сертификационни програми и др.

Продължи да се усъвършенства програмата за обучение на новопостъпили служители като средство за запознаването им с корпоративната култура на БНБ, с актуалните задачи пред Банката, с вътрешните правила и общите административни процедури. В рамките на тази програма бяха проведени три сесии за 33-ма нови служители.

През учебната 2010/2011 г. в университетски програми за повишаване на образователното равнище без откъсване от работа участваха общо 26 служители спрямо 24 през предходния период. Седем от тях се дипломираха, а деветнадесет продължават обучението си за получаване на съответната образователна степен.

Запази се интересът към участие в различни дистанционни програми за обучение, предимно международни. През 2011 г. общо 30 служители на БНБ участваха в шест дистанционни програми. За първи път служители участваха в програмата за сертифициране на мениджъри за управление на финансовите рискове и в програмата за сертифициране по управление и контрол на риска в информационните системи.

БНБ продължи сътрудничеството си с централните банки на редица европейски страни, както и с международни институти, предлагащи специализи-

рана подготовка в различни области, важни за съвременните централни банки. Бяха реализирани повече от 230 участия в курсове, семинари и конференции в чужбина. Продължи активното участие на представители на БНБ в семинари, обучения и работни срещи, свързани с работата на комитетите и работните групи към ЕСЦБ. Служители на Банката участваха в редица регионални проекти за изграждане и развитие на административния капацитет на приемащите страни и институции.

И през изминалата година значително внимание беше отделено на чуждоезиковата подготовка. Основните цели бяха свързани с достигане на утвърдените минимални езикови нива съгласно изискванията на длъжностните характеристики, както и специализирана езикова подготовка на представителите на БНБ, участващи пряко в дейността на институциите на ЕС. През 2011 г. над 100 души участваха в курсове по чуждоезиково обучение.

Проведено беше специализирано обучение за овладяване на нови и усъвършенстване на техническите умения за обслужване на специализирани програмни продукти и информационни системи, чиято основна цел беше изграждането на базови умения и оптимизирането на разходите за външни услуги. В съответствие с нормативните изисквания, произтичащи от националното законодателство и нормативната рамка на ЕС, се проведе професионално обучение по използването, обслужването и поддържането на машини и други технически съоръжения, за които се изисква правоспособност за работа.

С цел опазване здравето на работещите и осигуряване на тяхната безопасност при работа през 2011 г. бяха предприети действия за подобряване на организацията за непрекъснато идентифициране, контрол и отстраняване на рисковете на работното място, включително управление на професионалните рискове, инструктажи и обучение по безопасност при работа.

БНБ продължи да развива стажантската си програма. Подготовката за изпълнението ѝ започна в средата на март, когато за четвърта поредна година Банката участва в изложението „Национални дни на кариерата“. През 2011 г. постъпиха 143 кандидатури за стаж в различни управления и дирекции, а 62 от тях бяха одобрени. Най-голям интерес сред студентите предизвикват дейностите, свързани с международните финансови пазари, паричната политика и паричните инструменти, анализа на риска при управлението на резервите, макроикономическата политика и международните отношения. В рамките на едноседмичен летен стаж беше дадена възможност на 20 ученици да се запознаят с основните функции и дейности на БНБ.

Продължи отпускането на стипендии за магистри и докторанти, като в резултат от проведен конкурс за 2011 г. бяха присъдени три магистърски стипендии.

XV. Управление на собствеността

БНБ осъществява дейността си в собствени сгради и имоти, което осигурява необходимата степен на независимост, сигурност и защита, изискващи се от институция като националната банка. Разходите по управление на собствеността на БНБ са съгласно изпълнението на бюджета на Банката за 2011 г. и се отнасят до ново строителство, реконструкция, модернизация, доставки и обзавеждане, текущи ремонти, поддържане в техническа изправност на съоръженията, автотранспорт, организация на снабдяването с дълготрайни и краткотрайни материални активи и основни консумативи за емисионно-касовата дейност, оптимално разходване на електроенергия, топлинна енергия и вода в обектите на БНБ.

Съгласно стратегията за развитие на автотранспорта в БНБ през годината бяха дарени два автомобила на две бюджетни организации, а след проведена процедура и при спазване изискванията на Закона за обществените поръчки бяха закупени четири нови леки автомобила.

През първото шестмесечие на 2011 г. предвид отпадане на необходимостта от ползване на имот и с цел оптимизиране на разходите по поддръжка на собствеността БНБ прехвърли безвъзмездно на държавата чрез Областната администрация – Бургас, недвижим имот в гр. Обзор, община Несебър.

XVI. Вътрешен одит

През 2011 г. въз основа на утвърдената от УС Годишна програма за одит в БНБ бяха извършени четири одита и три одитни ангажимента за проследяване на препоръки. Бяха реализирани и три одитни ангажимента в съответствие с програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ.

По функцията „Банкноти и монети“ бяха приключени два одитни ангажимента за проследяване изпълнението на препоръките от проведени през 2010 г. два одита: на системата за управление и контрол при производството на монети, ордени, медали и други изделия в „Монетен двор“ ЕАД; и на системата за управление и контрол при отпечатването на банкноти в „Печатница на БНБ“ АД. При одитните ангажименти вниманието беше съсредоточено върху оценка за изпълнението на препоръките и установяване ефикасността на предприетите от одитираните структурни звена действия за ограничаване на риска.

По функцията „Надзор и финансова стабилност“ беше проведен одит на дейността. Основни цели на одита бяха да се оцени постигането на целите и задачите на дейността и нейния принос за ефективното, надеждно и устойчиво функциониране на банковия сектор; да се оцени ефективността на организацията на работа и планирането на дейността, разпределението на отговорностите между членовете на екипа; както и надеждността и пълнотата на значимата информация.

По функцията „Информационни и комуникационни технологии“ беше извършен одит на процеса „Управление на ИТ проекти“ в БНБ. Целта беше да се оценят адекватността, ефективността и ефикасността на процеса. Вниманието беше насочено към съществуващата организация и вътрешната нормативна рамка, съответствието ѝ със съществуващите добри практики и тяхното приложение при управление на ИТ проекти.

По функцията „Банкови услуги, предоставяни на правителството и обществените организации“ беше извършен одит на дейността на управление „Фискални услуги“. Целта беше да се предостави разумна увереност относно адекватността и ефективността на системите за управление и контрол, прилагани в дейността на БНБ като фискален агент и депозитар на държавата.

По функцията „Финансово счетоводство и финансови отчети“ беше извършен одит на „Консолидирания финансов отчет на БНБ към 30 юни 2011 г.“. Той имаше за цел да се провери и оцени точността и пълнотата на информацията при формирането на позициите във финансовите отчети на БНБ, достоверността на оповестяванията в тях и съответствието им със счетоводната политика на Банката, както и адекватността на контролните системи, действащи при съставянето на финансовите отчети.

Беше извършен одитен ангажимент за проследяване изпълнението на препоръките от извършени одити в структурните звена на БНБ. Целта беше да се проследи степента на изпълнението на препоръките с настъпил срок и да се оценят адекватността, ефективността и своевременността на предприетите от ръководителите на съответните структурни звена действия по изпълнение на констатациите и препоръките.

Извършени одити по Програмата на БНБ за вътрешен одит

№	Функции на БНБ	Одити и одитни ангажименти
1	Банкноти и монети	Проследяване изпълнението на препоръките от предходни одити в „Печатница на БНБ“ АД
2	Банкноти и монети	Проследяване изпълнението на препоръките от предходни одити в „Монетен двор“ ЕАД
3	Надзор и финансова стабилност	Правно обслужване и административна дейност
4	Информационни и комуникационни технологии	Управление на ИТ проекти
5	Банкови услуги, предоставяни на правителството и обществените организации	Дейност на БНБ като фискален агент и депозитар на държавата
6	Финансово счетоводство и финансови отчети	Одит на консолидирания финансов отчет на БНБ към 30 юни 2011 г.
7	Вътрешен одит на БНБ	Проследяване изпълнението на препоръките на главния одитор и на звеното „Вътрешен одит“ на БНБ

Източник: БНБ.

В изпълнение на програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ за 2011 г. бяха извършени три одита.

По функцията „Банкноти и монети“ беше извършен одит на тема „Мерки за борба с фалшифицирането на евробанкноти“. Целта беше да се извърши проверка и да се предостави разумна увереност относно адекватността и ефективността на управлението на риска, контрола и управлението на процесите, организирани от БНБ в борбата с фалшифицирането на евробанкноти.

По функцията „Статистика“ беше извършен одит на статистиката на правителствените финанси. Основна цел на одита беше да се даде разумна увереност за адекватността и ефективността при управлението на риска и контрола в процеса на изготвяне на статистиката на сектор „държавно управление“.

По функцията „Секретариат на ръководните структури“ беше извършен одит на тема „Административно обслужване на Управителния и на Генералния съвет на ЕЦБ“. Целта беше да се даде разумна увереност за адекватността и ефективността на корпоративното управление, управлението на риска и контрола върху административното обслужване на Управителния и Генералния съвет на ЕЦБ.

Извършени одити по Програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ

№	Функции на БНБ	Одити по Програмата
1	Банкноти и монети	Мерки за борба с фалшифицирането на евробанкноти
2	Статистика	Одит на статистиката на сектор „държавно управление“
3	Секретариат на ръководните структури	Административно обслужване на Управителния и на Генералния съвет на ЕЦБ

Източник: БНБ.

През 2011 г. главният одитор на БНБ организира и координира дейността на звеното за вътрешен одит на БНБ с тази на външния одитор – КПМГ България.

През отчетния период „Вътрешен одит“ на БНБ продължи да предоставя становища по проекти на вътрешни актове, свързани с емисионно-касовата дейност и банковите операции.

Беше проведено подходящо професионално обучение в рамките на ЕСЦБ, централните банки на държавите-членки, Института на вътрешните одитори в България и др., като служителите на „Вътрешен одит“ имаха възможност своевременно да се запознават с най-новите насоки и професионални практики. Обучението беше съобразено с нуждите и изискванията за повишаване на квалификацията, знанията и уменията на одиторите.

Политиката по управление на оперативните рискове следваше одобрения от Комитета по управление на оперативните рискове план-график за 2011 г. Продължи работата по внедряване на системата за управление на оперативните рискове в БНБ в съответствие с двата основни вътрешни нормативни документа – *Политика за управление на оперативния риск в БНБ* и *Указания за прилагане на политиката за управление на оперативния риск в БНБ*. Участваха всички 33 звена, включени в системата за управление на оперативния риск, като 31 от тях преминаха през всички задължителни етапи. Цялостният процес по самооценка на риска за 2011 г. приключи в срок. Консолидираният отчет за състоянието на оперативния риск в БНБ беше представен и приет от УС на БНБ в края на ноември.

През ноември започна открит конкурс за възлагане на обществена поръчка с предмет „доставка на софтуер за автоматизация на процесите по управление на оперативния риск в БНБ“. Целта е да се автоматизират и стандартизират процесите по управление на оперативния риск в Банката, с което да се подобри ефективността при обработката на данните и да се повиши качеството на извършваните анализи. Работата по проекта се очаква да приключи в рамките на 2012 г.

През 2011 г. представители на БНБ взеха участие в Шестата конференция на ЕСЦБ по управление на оперативния риск и непрекъсваемост на бизнес процесите и в два семинара, организирани от централни банки от ЕСЦБ. Участието предостави възможност за обмяна на опит с другите централни банки и запознаване с прилаганата от ЕЦБ методология.

XVII. Изпълнение на бюджета на БНБ

Бюджетът на БНБ е приет от Управителния съвет на Банката с Решение № 106 от 4 ноември 2010 г.

Отчетът за изпълнението на бюджета е изготвен в два раздела съгласно приетите от УС на БНБ *Вътрешни правила за съставяне, изпълнение и отчитане на бюджета на БНБ* – „Разходи за издръжка на БНБ“ и „Инвестиционна програма“.

1. Разходи за издръжка на БНБ

Разходите за издръжка на БНБ за 2011 г. бяха в размер на 71 623 хил. лв., което представлява 86.4% от годишния бюджет.

През 2011 г. за издръжка на паричното обращение Банката е извършила разходи в размер на 9551 хил. лв., което представлява 89.6% от утвърдения бюджет по този показател за годината и 13.4% от всички разходи за издръжката ѝ. За производство на нови банкноти и отсичане на нови монети са изразходвани 8984 хил. лв., или 93.2% от предвидените средства. В рамките на тези разходи за производство на банкноти са изразходвани 5534 хил. лв., или 96.5% от предвидените. За отсичане на нови монети бяха изразходвани 3450 хил. лв., от които 2761 хил. лв. за разменни монети. Разходите за отсичане на възпоменателни монети бяха 689 хил. лв., или 67.5% от предвидените, и са във връзка с изпълнението на приетата от УС на БНБ програма за емитиране на възпоменателни монети. Разходите за проектиране на нови емисии банкноти и монети възлязоха на 28 хил. лв., или 46.7% от предвиденото, и включват средства за провеждане на 5 конкурса за проекти за възпоменателни монети, които ще бъдат произведени през 2012 г. За резервни части и ремонт на машините, използвани за обработка на банкнотите и монетите, бяха извършени разходи за 116 хил. лв., или 58% от утвърдения бюджет по този показател. Разходите за консумативи, свързани с обработката на банкноти и монети, бяха 261 хил. лв., или 63.7% от разчетените. Разходите за наеми на помещенията, ползвани от Банката в сградите на „Дружество за касови услуги“ АД и в „Монетен двор“ ЕАД, бяха на стойност 162 хил. лв., или 55.5% от предвидените за годината средства по показателя.

Разходите за материали, услуги и амортизация възлязоха на 36 480 хил. лв., което представлява 83.1% от годишния им бюджет. Изразходваните средства за материали бяха 938 хил. лв., или 72.7% от утвърдените средства и 1.3% от общата сума на разходите за издръжка на Банката. Най-голям дял в тази група имат разходите за горива и резервни части за специализирания автомобилен транспорт (411 хил. лв.) и разходите за канцеларски материали (283 хил. лв.). За материални запаси бяха изразходвани 94 хил. лв., което представлява 50% от утвърдения годишен бюджет по показателя.

Извършени бяха разходи за външни услуги в размер на 15 842 хил. лв., което представлява 76.1% от утвърдения годишен бюджет и 22.1% от всички разходи за издръжка на Банката през годината. Съществен дял в тази група имат разходите за абонаментни такси за поддръжка на програмните продукти на стойност 3079 хил. лв., за ползване на задължителните модули на TARGET2 за 1087 хил. лв., разходите за системите „Блумбърг“, „Ройтерс“, интернет и други в размер на 933 хил. лв. и абонаментните такси на „БОРИКА–Банксервиз“ АД, възлизащи на 489 хил. лв., като общият размер на тези такси представлява 35.3% от всички разходи за външни услуги. Таксите за абонаментно поддържане

на техника бяха 1317 хил. лв. За пощенски, телефонни и телексни услуги бяха платени 683 хил. лв., като тенденцията е за оптимизиране и модернизиране на гласовите услуги в БНБ. Банката е изплатила за данък сгради и такса за битови отпадъци 1791 хил. лв.

Разходите за електроенергия възлязоха на 674 хил. лв., а за топлинна енергия и вода – на 250 хил. лв. През 2011 г. бяха направени разходи за застраховка на сградите и имуществото в размер на 150 хил. лв.

Банката е изплатила суми за охрана и противопожарен контрол в размер на 2493 хил. лв., или 76.7% от утвърдените средства по този показател.

За ремонт на основни сгради през годината бяха изразходвани 1810 хил. лв., или 81.5% от предвидените средства за 2011 г.

Изразходвани бяха 242 хил. лв. за консултантски услуги, което е 21.8% от годишния разчет по показателя. Банката е използвала консултантски услуги във връзка с обследване и изготвяне на технически паспорти на сградите на БНБ, анализ на възможностите за безжична комуникация между отделните обекти на БНБ, правни услуги, за дейността на Програмния съвет за проучвания и публикации по история на финансите и банковото дело и др.

Разходите за амортизация за 2011 г. са в размер на 19 700 хил. лв., което е 90.4% от годишния разчет по показателя и 27.5% от общия размер на разходите за издръжка на БНБ за годината.

Разходите за персонал, социално и здравно осигуряване на служителите бяха 20 759 хил. лв., което представлява 97.4% от утвърдения бюджет по този показател и 29% от общия размер на разходите за издръжка. В тези разходи, спазвайки изискванията на МСС 19 „Доходи на наети лица“, Банката отрази по бюджета си настоящата стойност на задълженията си към персонала за пенсиониране и неизползван платен годишен отпуск в размер на 297 хил. лв.

Разходите за социална дейност възлязоха на 1996 хил. лв., което е 91.8% от годишния бюджет по показателя.

Другите административни разходи на банката бяха 1377 хил. лв., което е 61.4% от предвидените средства и 1.9% от всички разходи за издръжка на БНБ. За командировки в страната бяха изразходвани 64 хил. лв. във връзка с логистиката на паричните средства в касовите подразделения на Банката и за извършване на проверки в тези структурни звена.

Разходите за командировки в чужбина бяха свързани предимно с участие в семинари и повишаване квалификацията на служителите. Средствата за тях възлязоха на 283 хил. лв., което е 45.9% от годишния разчет.

В изпълнение на Годишната програма за повишаване на образованието и професионалната квалификация служители на БНБ участваха в програми за дистанционно обучение, професионални курсове и семинари, организирани от чуждестранни банки и международни финансови институции. Изразходваните средства за обучение бяха 669 хил. лв.

За покриване на разходите, свързани с представителни и протоколни цели, Банката е изразходвала 349 хил. лв., което представлява 0.49% от общата сума на разходите за издръжка на Банката за 2011 г.

През годината бяха извършени разходи, свързани с участието в ЕСЦБ, в размер на 1460 хил. лв., или 56.1% от разчетените за тази цел средства и 2% от общия размер на разходите за издръжка на Банката. Представители на Банката участваха в заседанията на комитетите и работните групи на ЕСЦБ и други органи на ЕС, във връзка с което бяха изразходвани 632 хил. лв. за командировки. За ползване на телекомуникационни линии бяха платени 270 хил. лв., за обучение на служители – 50 хил. лв. Като годишна вноска в бюджета на Европейския банков орган бяха внесени 421 хил. лв. Организирани са три заседания в София, на които БНБ е била домакин (на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ, Правния комитет към ЕСЦБ и Работната група по правителствена финансова статистика към Комитета по статистика към ЕСЦБ), за които бяха изразходвани 88 хил. лв.

2. Инвестиционна програма на БНБ

Утвърденият бюджет на Банката за 2011 г. по този раздел възлиза на 15 344 хил. лв., а изпълнението му – на 7218 хил. лв., или 47.0%.

Изразходваните средства за финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация през 2011 г. бяха 100 хил. лв., или 10.6% от разчета и бяха използвани за изграждане на нов отводнителен канал и дренажна система, за изработване на архитектурен проект за реставрация и консервация на фасадата на сградата на касовото подразделение на БНБ в Пловдив. Средствата по този показател останаха неусвоени поради отлагане на реконструкцията и модернизацията до приключване на обследването на сградите и съставянето на техническите паспорти, от които се очаква да произтекат допълнителни ангажименти за БНБ като собственик на сградите. През годината при спазването на съответните процедури беше избран изпълнител за обследването на сградите и изготвянето на техническите паспорти.

За придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване през годината бяха изразходвани 811 хил. лв., което представлява 32.7% от утвърдените средства по показателя за годината.

За придобиване на машини, обслужващи паричното обращение, бяха изразходвани 339 хил. лв., в т.ч.: за етикетни принтери за банкнотообработващи системи *BPS* – 157 хил. лв., и 93 хил. лв. за сензори за защита и монтажни комплекти за банкнотообработващи машини *BPS 216*. Поради сключването на договорите за доставка в края на 2011 г. изразходването на планираните в бюджета средства по този показател беше отложено.

Банката е извършила разход за 194 хил. лв. за закупуване на четири леки автомобили, 60 хил. лв. за метални пожароустойчиви врати за касовите подразделения, 56 хил. лв. за доставка на многофункционални копирни машини и 44 хил. лв. за хидравличен асансьор за товари с колички.

Инвестициите в информационни системи през 2011 г. възлизат на 6272 хил. лв., което представлява 53.5% от предвидените средства в годишния бюджет и 86.9% от всички инвестиционни разходи за отчетния период.

Инвестиционните разходи на Банката са свързани преди всичко с развитието на информационните и комуникационните технологии в БНБ с цел осигуряване на модерна технологична инфраструктура. През 2011 г. предприетата от Банката политика на оптимизация на инвестиционните разходи доведе до промяна в приоритетите и съответно преподреждане на проектите.

Разходите за хардуер бяха в размер на 4546 хил. лв., като е закупено компютърно оборудване за 3326 хил. лв. и комуникационна техника за 1220 хил. лв.

Разходите за софтуер на стойност 1726 хил. лв. бяха за лицензи (372 хил. лв.) и за разработки във връзка с разширяване функционалността на съществуващи системи (1354 хил. лв.).

През 2011 г. са извършени разходи, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ – за лицензи за достъп и поддръжка на електронната система за управление на документи и записи „Дарвин“ в размер на 35 хил. лв.

Изпълнение на бюджета на БНБ към 31 декември 2011 г.

Показатели	Отчет 31 декември 2011 г. (хил. лв.)	Бюджет 2011 г. (хил. лв.)	Изпълнение (%)
Раздел I. Разходи за издръжка на БНБ	71 623	82 912	86.4
Разходи, свързани с издръжката на паричното обращение	9 551	10 657	89.6
Разходи за материали, услуги и амортизация*	36 480	43 917	83.1
Разходи за персонал	20 759	21 315	97.4
Разходи за социална дейност*	1 996	2 175	91.8
Други административни разходи	1 377	2 244	61.4
Разходи, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	1 460	2 604	56.1
Раздел II. Инвестиционна програма	7 218	15 344	47.0
Финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация	100	947	10.6
Придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване	811	2 481	32.7
Информационни системи на БНБ	6 272	11 720	53.5
Инвестиции, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	35	196	17.9

* В съответствие с вътрешните правила за съставяне, изпълнение и отчитане на бюджета на БНБ бяха извършени корекции на средства по показатели в рамките на утвърдения бюджет за 2011 г.

Източник: БНБ.

XVIII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2011 г.

Доклад на независимия одитор до Управителния съвет на Българската народна банка	108
Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка	110
Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2011 г.	111
Консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2011 г.	112
Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2011 г.	113
Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2011 г.	114
Приложения към консолидирания финансов отчет	115

КПМГ България ООД
бул. "България" № 45/А
София 1404
България

Телефон +359 (2) 9697 300
Факс +359 (2) 9805 340
Ел. поща bg-office@kpmg.com
Интернет www.kpmg.bg

ДОКЛАД НА НЕЗАВИСИМИЯ ОДИТОР

ДО УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА БАНКА

Доклад върху консолидирания финансов отчет

Ние извършихме одит на приложенения консолидиран финансов отчет на Българската народна банка (Банката) и дъщерните ѝ дружества, включващ консолидирания отчет за финансовото състояние към 31 декември 2011 година, консолидираните отчети за всеобхватния доход, за промените в собствения капитал и за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, и бележки, включващи обобщено оповестяване на съществени счетоводни политики и друга пояснителна информация.

Отговорност на ръководството за консолидирания финансов отчет

Ръководството е отговорно за изготвянето и достоверното представяне на този консолидиран финансов отчет в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейския Съюз, и за такава система за вътрешен контрол, каквато ръководството определи като необходима за изготвянето на финансов отчет, който да не съдържа съществени отклонения, независимо дали те се дължат на измама или грешка.

Отговорност на одитора

Нашата отговорност се свежда до изразяване на одиторско мнение върху този консолидиран финансов отчет, основаващо се на извършения от нас одит. Нашият одит бе проведен в съответствие с изискванията на Международните одиторски стандарти. Тези стандарти налагат спазване на етичните изисквания, както и одитът да бъде планиран и проведен така, че ние да се убедим в разумна степен на сигурност доколко финансовият отчет не съдържа съществени отклонения.

Одитът включва изпълнението на процедури с цел получаване на одиторски доказателства относно сумите и оповестяванията, представени в консолидирания финансов отчет. Избраните процедури зависят от преценката на одитора, включително оценката на рисковете от съществени отклонения в консолидирания финансов отчет, независимо дали те се дължат на измама или на грешка. При извършването на тези оценки на риска одиторът взема под внимание системата за вътрешен контрол, свързана с изготвянето и достоверното представяне на консолидирания финансов отчет от страна на Банката, за да разработи одиторски процедури, които са подходящи при тези обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на системата за вътрешен контрол на предприятието. Одитът също така включва оценка на уместността на прилаганите счетоводни политики и разумността на приблизителните счетоводни оценки, направени от ръководството, както и оценка на цялостното представяне в консолидирания финансов отчет.

Считаме, че получените от нас одиторски доказателства са подходящи и достатъчни за формирането на база за изразяване на нашето одиторско мнение.

Мнение

По наше мнение, консолидираният финансов отчет дава вярна и честна представа за консолидираното финансово състояние на Банката и дъщерните ѝ дружества към 31 декември 2011 година, както и за консолидираните финансови резултати от дейността и за консолидираните парични потоци за годината, завършваща на тази дата, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейския Съюз.

Доклад по други правни и надзорни изисквания

Годишен доклад за дейността на Банката изготвен съгласно изискванията на чл. 33 от Закона за счетоводството

Съгласно изискванията на Закона за счетоводството, ние докладваме, че историческата финансова информация, представена в годишния доклад за дейността на Банката, изготвен от ръководството съгласно чл. 33 от Закона за счетоводството, съответства във всички съществени аспекти на финансовата информация, която се съдържа в одитирания годишен консолидиран финансов отчет на Банката към и за годината завършваща на 31 декември 2011 година. Отговорността за изготвянето на годишния доклад за дейността, който е одобрен от Управителния съвет на 24 април 2012 г., се носи от ръководството на Банката.

KPMG България ООД

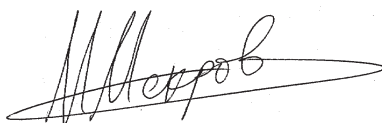
КПМГ България ООД
София, 24 април 2012 г.

Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка

Законът за Българската народна банка изисква Управителният съвет на Българската народна банка да изготвя финансов отчет, представящ финансовото състояние на Банката и резултатите от дейността ѝ за периода.

Финансовият отчет на Българската народна банка, одобрен от Управителния съвет, е изготвен в съответствие с изискванията на Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейската комисия.

Управителният съвет на Българската народна банка носи отговорност за воденето на точни регистри, които достоверно и по всяко време да отразяват финансовото състояние на Българската народна банка. Той носи обща отговорност за предприемането на мерки за опазване активите на Българската народна банка, за предотвратяването или разкриването на злоупотреби или други нередности.

Иван Искров
Управител на БНБ

Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината,
завършваща на 31 декември 2011 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2011 г.	2010 г.
Приходи от лихви	7	435 230	413 068
Разходи за лихви	7	(26 422)	(14 267)
Нетни приходи от лихви		408 808	398 801
Приходи от такси и комисиони		8 220	7 988
Разходи за такси и комисиони		(3 654)	(3 659)
Нетни приходи от такси и комисиони		4 566	4 329
Нетни печалби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	8	269 585	498 495
Други оперативни приходи	9	54 016	50 781
Общо приходи от дейността		736 975	952 406
Административни разходи	10	(107 328)	(105 760)
Печалба за периода		629 647	846 646
Други всеобхватни доходи			
Други всеобхватни доходи		(524)	(1 292)
Общо други всеобхватни доходи		(524)	(1 292)
Общо всеобхватни доходи за периода		629 123	845 354
Печалба, принадлежаща на:			
Мажоритарни акционери		629 410	846 495
Неконтролиращо участие		237	151
Печалба за периода		629 647	846 646
Общо всеобхватен доход, принадлежащ на:			
Мажоритарни акционери		628 886	845 203
Неконтролиращо участие		237	151
Общо всеобхватни доходи за периода		629 123	845 354

Приложенията, представени на страници 115 – 141, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2011 г.

(хил. лв.)

	Приложения	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
АКТИВИ			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	11	6 722 318	5 685 791
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	12	3 096 194	2 708 138
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	13	16 252 939	16 947 991
Финансови активи на разположение за продажба	14	1 541 720	1 508 629
Материални активи	15	225 219	239 723
Нематериални активи	16	7 687	11 230
Други активи	17	63 398	54 094
Общо активи		27 909 475	27 155 596
ПАСИВИ			
Банкноти и монети в обращение	18	8 728 750	8 302 428
Задължения към банки и други финансови институции	19	6 179 598	5 812 535
Задължения към държавни институции и други задължения	20	5 234 032	5 833 592
Задължения за участие в международни финансови институции	21	2 824 412	2 761 464
Други пасиви	22	164 627	94 983
Общо пасиви		23 131 419	22 805 002
КАПИТАЛ И РЕЗЕРВИ			
Капитал	23	20 000	20 000
Резерви	23	4 753 965	4 326 740
Неконтролиращо участие	24	4 091	3 854
Общо капитал и резерви		4 778 056	4 350 594
Общо пасиви, капитал и резерви		27 909 475	27 155 596

Приложенията, представени на страници 115 – 141, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за паричните потоци за годината,
завършваща на 31 декември 2011 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2011 г.	2010 г.
Оперативна дейност			
Нетна печалба		629 647	846 646
<u>Корекции</u>			
Приходи от дивиденди		(7 961)	(12 732)
Амортизация	15, 16	25 969	26 160
(Печалба)/загуба от продажба на материални активи		(689)	195
(Печалба) от пазарна преоценка на финансови активи и пасиви		(350 658)	(485 111)
(Печалба) от асоциирани предприятия		(61)	(5 387)
Други корекции		(66)	-
Нетен паричен поток от оперативна дейност преди промени в краткосрочни активи и пасиви		296 181	369 771
Промени в краткосрочни активи			
(Увеличение) на злато, инструменти в злато и други благородни метали		(485)	(56)
Намаление на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата		687 636	1 987 441
Увеличение/(намаление) на други активи		606	(2 436)
Промени в краткосрочни пасиви			
Увеличение на банкноти и монети в обращение		426 322	253 328
Увеличение на задължения към банки и други финансови институции		367 063	887 559
(Намаление) на задължения към държавни институции и други задължения		(599 560)	(1 556 628)
Увеличение на задължения към МВФ от общо разпределение на СПТ		-	-
Увеличение/(намаление) на други пасиви		69 644	(42 162)
Нетен входящ паричен поток от оперативна дейност		1 247 407	1 896 817
Инвестиционна дейност			
Парични плащания за придобиване на материални и нематериални активи		(8 217)	(9 099)
Парични постъпления от дивиденди		7 961	12 732
Други инвестиции		200	(185)
(Нетен изходящ)/нетен входящ паричен поток от инвестиционна дейност		(56)	3 448
Финансова дейност			
Плащания към правителството		(200 914)	(354 710)
(Нетен изходящ) паричен поток от финансова дейност		(200 914)	(354 710)
Нетно увеличение на паричните средства и парични еквиваленти		1 046 437	1 545 555
Парични средства и парични еквиваленти в началото на периода		5 718 030	4 172 475
Парични средства и парични еквиваленти в края на периода	11, 17	6 764 467	5 718 030

Приложенията, представени на страници 115 – 141, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2011 г.

(хил. лв.)

Източник на капиталови промени	Капитал	Преценка на немонетарни активи	Специални и други резерви	Общо капитал и резерви	Неконтролиращо участие	Общо собствен капитал
Салдо към 1 януари 2010 г.	20 000	138 381	3 697 866	3 856 247	3 703	3 859 950
Печалба за периода	-	-	846 495	846 495	151	846 646
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	(1 267)	(25)	(1 292)	-	(1 292)
Общо други всеобхватни доходи	-	(1 267)	(25)	(1 292)	-	(1 292)
Общо всеобхватни доходи за периода	-	(1 267)	846 470	845 203	151	845 354
Други изменения	-	2 930	(2 930)	-	-	-
Вноски и разпределение от/към акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	(354 710)	(354 710)	-	(354 710)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(354 710)	(354 710)	-	(354 710)
Салдо към 31 декември 2010 г.	20 000	140 044	4 186 696	4 346 740	3 854	4 350 594
Салдо към 1 януари 2011 г.	20 000	140 044	4 186 696	4 346 740	3 854	4 350 594
Печалба за периода	-	-	629 410	629 410	237	629 647
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	(524)	-	(524)	-	(524)
Общо други всеобхватни доходи	-	(524)	-	(524)	-	(524)
Общо всеобхватни доходи за периода	-	(524)	629 410	628 886	237	629 123
Други изменения	-	(747)	-	(747)	-	(747)
Вноски и разпределение от/към акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	(200 914)	(200 914)	-	(200 914)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(200 914)	(200 914)	-	(200 914)
Салдо към 31 декември 2011 г.	20 000	138 773	4 615 192	4 773 965	4 091	4 778 056

Приложенията, представени на страници 115 – 141, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Приложения към консолидирания финансов отчет

1. Организация и дейност

Българската народна банка (Банката) е 100% собственост на българската държава и е централна банка на Република България. Дейността ѝ се регулира от Закона за Българската народна банка (ЗБНБ), в сила от 10 юни 1997 г.

В съответствие с този закон основните дейности на Банката могат да се обобщят, както следва:

- поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на националната валута;
- притежава изключителното право да емитира банкноти и монети;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в страната с оглед поддържане стабилността на банковата система;
- съдейства за създаване и функциониране на ефективни платежни системи;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи, на платежните институции и на дружествата за електронни пари в страната;
- Банката не може да предоставя кредити и гаранции под каквато и да е форма, включително чрез придобиване на търгови инструменти, на Министерския съвет, на общините, както и на други държавни и общински институции, организации и предприятия;
- Банката не може да предоставя кредити на банки освен при възникване на ликвиден риск, засягащ стабилността на банковата система;
- Банката не може да търгува български държавни ценни книжа;
- Банката не може да емитира български левове над размера на левовия еквивалент на брутните международни валутни резерви;
- Банката действа като фискален агент и депозитар на държавата.

Управителният съвет на БНБ прие на 24 април 2012 г. консолидирания финансов отчет, представен на страници 107 – 141.

2. Приложими стандарти

Настоящият финансов отчет е изготвен в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейската комисия.

3. База за изготвяне

Финансовите отчети са представени в хиляди български левове (хил. лв.), които са функционалната валута на Банката. Те са изготвени на базата на историческата стойност, с изключение на дериватните финансови инструменти, финансовите активи и пасиви по справедлива стойност в печалбата или загубата, активите на разположение за продажба и имоти, които са представени по справедлива стойност.

При изготвянето на финансови отчети в съответствие с МСФО Банката прави оценки и допускания, които засягат отчетните стойности на активите и пасивите през следващата финансова година. Оценките допускат непрекъснато актуализиране и се базират на историческия опит и други фактори, включително очакване на бъдещи събития, които при определени обстоятелства се смятат за основателни.

4. База за консолидиране

Дъщерни предприятия

Дъщерни предприятия са тези, които се контролират от Банката. Контрол съществува, когато Банката притежава пряка или непряка възможност да управлява финансовата и оперативната политика на едно дружество, като по този начин получава печалби от дейността му. Финансовите отчети на дъщерните дружества се включват в консолидираните финансови отчети от датата на възникване на контрола върху предприятието до датата на прекратяването му. Всички вземания и задължения, приходи и разходи, както и вътрешногруповите печалби в резултат от извършени операции между дружества от групата се елиминират, освен в случаите, в които те са несъществени. Частта от нетните активи на дъщерните предприятия на Банката, която

отговаря на пропорционалния дял на миноритарните акционери, се представя на отделен ред в „капитал и резерви“ на реда „неконтролиращо участие“.

Асоциирани предприятия

Асоциирани предприятия са тези, в които Банката упражнява значително влияние, но те не представляват нито дъщерно, нито смесено предприятие. Инвестициите в асоциираните предприятия се представят в консолидирания финансов отчет на Банката по метода на собствения капитал като стойност, съответстваща на дела на Банката в собствения капитал на асоциираното предприятие към края на отчетния период. Частта на Банката от нетния резултат на асоциираното предприятие след придобиването се представя в „печалби и загуби“ като приход/разход от инвестиции и се прибавя към/изважда от балансовата стойност на инвестицията.

5. Основни елементи на счетоводната политика

а) Признаване на приходи

Приходите от и разходите за лихви се признават в „печалби и загуби“ чрез прилагането на метода на ефективния лихвен процент. Ефективен лихвен процент е този, който точно дисконтира очакваните бъдещи парични плащания и постъпления през срока на съществуване на финансовия актив или пасив до неговата балансова стойност. Ефективният лихвен процент се определя при първоначалното признаване на финансовия актив или пасив и впоследствие не се коригира.

Изчисляването на ефективния лихвен процент включва всички комисиони, получени или платени, както и отстъпки или премии, които са неразделна част от ефективния лихвен процент. Трансакционните разходи са вътрешноприсъщи разходи, директно отнасящи се към придобиването, емитирането или отписването на финансов актив или пасив.

Приходите от и разходите за лихви, представени в „печалби и загуби“, включват:

- лихвата върху финансовите активи и пасиви по амортизирана стойност, изчислена по метода на ефективния лихвен процент;
- лихвата върху инвестиционни ценни книжа на разположение за продажба, изчислена по метода на ефективния лихвен процент.

Приходите от дивиденди се признават в „печалби и загуби“, когато Банката получава правото на дивидент. Валутните разлики на инвестициите на разположение за продажба се признават в „печалби и загуби“.

Нетните печалби/загуби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват нетните приходи от операции с ценни книжа, нетните приходи от операции с чуждестранна валута, нетния приход от преоценка на ценни книжа, нетния приход от преоценка на злато, нетния приход от преоценка на фючърси и нетния приход от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута.

б) Финансови инструменти

1) Класификация

За целите на последващата оценка на финансовите инструменти Банката ги класифицира в четири категории:

„Финансови инструменти, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата“ са тези, които Банката държи основно с цел краткосрочна печалба. Те включват инвестиции, които не са предназначени за определена цел, ефективни хеджиращи инструменти и задължения по краткосрочни продажби на финансови инструменти. Нетни вземания по деривати за търгуване (положителни промени в справедливата стойност), както и закупените опции, ако има такива, се отчитат като активи за търгуване. Всички нетни задължения по деривати за търгуване (отрицателни промени в справедливата стойност), както и издадени опции, ако има такива, се отчитат като пасиви за търгуване. „Кредити и вземания“ са тези инструменти, издадени от Банката посредством осигуряване на пари в качеството ѝ на кредитор, които са различни от активи, държани с цел краткосрочна печалба.

„Финансови активи, държани до падеж“ са активи с фиксирана или установима доходност и фиксиран падеж, които Банката има намерението и възможността да държи до падеж.

„Финансови активи на разположение за продажба“ са всички активи, които не могат да бъдат класифицирани в друга категория, както и всеки финансов актив, който е бил предназначен за тази категория при първоначалното му признаване.

2) Признаване

Банката отчита финансовите активи за търгуване и инвестиции, свои кредити и вземания, както и финансови пасиви, отчитани по амортизирана стойност, от датата на уреждане. Всички останали финансови активи и финансови пасиви се отчитат на датата на търгуване, когато Банката стане страна по договорите за финансовите инструменти. От този момент тя отчита всички приходи и разходи, свързани с промяна на справедливата им стойност.

Финансовите инструменти се отчитат първоначално по справедлива стойност, като за тези, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата, се включват разходите по осъществяване на сделката.

3) Оценка по амортизирана стойност

Амортизираната стойност на финансов актив или пасив е сумата, по която той се оценява при първоначално признаване, минус погашенията по главница, плюс или минус кумулативната амортизация, като за разликата между първоначално признатата сума и сумата на падеж минус разходите за обезценка се използва ефективен лихвен процент.

4) Принципи за оценка и представяне по справедлива стойност

Справедлива стойност е сумата, за която може да бъде заменен даден актив или уреден даден пасив в пряка сделка между информирани съгласни страни на датата на оценяване.

Когато е възможно, Банката оценява справедливата стойност на един инструмент, използвайки борсовите цени на активния пазар за този инструмент. Пазарът се счита за активен, ако при актуални и редовно осъществявани преки пазарни сделки борсовите цени са редовно публикувани и лесно достъпни.

Ако пазарът за даден финансов инструмент не е активен, Банката установява справедливата стойност, използвайки техники за оценка. Те включват използване на скорошни преки сделки между информирани съгласни страни (ако има такива), съпоставка с текущата справедлива стойност на други инструменти, които са сходни по същество, анализи на дисконтираните парични потоци и модели за цени на опции. Избраната техника за оценка използва максимално пазарните данни, разчита възможно най-малко на специфични за Банката оценки, включва всички фактори, които участниците на пазара биха взели предвид при определянето на цена, и е съвместима с приетите икономически методи за ценообразуване на финансови инструменти.

Данните за техниките за оценка представят адекватно пазарните очаквания и измервания за факторите на риск и доходност, присъщи на финансовия инструмент. Банката проверява техниките за оценка и тества валидността им, използвайки цени от текущи пазарни трансакции, които се наблюдават на пазара на същия инструмент, или цените са основани на други налични данни, получени при наблюдение на пазара.

Най-добрият показател за справедливата стойност на един финансов инструмент при първоначално признаване е цената на сделката, т.е. справедливата стойност на даденото или полученото вложение, освен ако справедливата стойност на този инструмент се определя при сравнение с други явни текущи пазарни трансакции със същия инструмент (т.е. без изменения или регрупирания) или въз основа на техники за оценка, чиито променливи включват само данни, получени при наблюдение на пазара. Когато цената по сделката е най-добрият показател за справедливата стойност при първоначално признаване, финансовият инструмент се оценява първоначално по цена на сделката и всяка разлика между тази цена и стойността, получена първоначално от модел за оценка, се признава впоследствие в печалбата или загубата в зависимост от отделните факти и обстоятелства по сделката, но не по-късно от момента, когато оценката е изцяло подкрепена от явни пазарни данни или сделката е приключена.

Активите и дългите позиции се оценяват по цена „продава“; пасивите и късите позиции се оценяват по цена „купува“. Когато Банката има позиции с риск от компенсиране, за да се оценят те, се използват средните пазарни цени, а корекция по цена „продава“ и „купува“ се прилага съответно само за нетната открита позиция. Справедливите стойности отразяват кредитния риск на инструмента и при необходимост включват корекции за осчетоводяване на кредитния риск за Банката и за отсрещната страна. Оценките на справедливата стойност, получени от модели, се коригират според всички останали фактори, като ликвиден риск или несигурност на модела, до степента, в която според Банката трето лице, участващо на пазара, би ги взело под внимание при оценяване на сделка.

5) Отписване

Банката отписва финансов актив, когато договорните права върху паричните потоци от финансовия актив изтекат или когато прехвърли правата за получаване на договорните парични потоци от финансовия актив в трансакция, в която се прехвърлят всички съществени рискове и печалби от притежаването му. Всяко участие в прехвърлени финансови активи, което е създадено или запазено от Банката, се признава като отделен актив или пасив.

Банката отписва финансов пасив, когато нейните договорни задължения са изпълнени/отменени или изтекат.

Банката извършва трансакции, при които се прехвърлят активи, признати в отчета за финансовото състояние, но запазва всички или съществени рискове и печалби от прехвърлените активи или част от тях. Ако са запазени част или всички съществени рискове и печалби, то прехвърлените активи не се отписват от отчета за финансовото състояние. Прехвърляне на активи със запазване на част или на всички съществени рискове и печалби са например сделки със заемане на ценни книжа или с ангажимент за обратно изкупуване.

При трансакции, при които Банката нито запазва, нито прехвърля всички съществени рискове и печалби от притежаването на даден финансов актив, тя отписва актива, ако не запазва контрол върху него. Правата и задълженията, запазени при прехвърлянето, се признават отделно съответно като активи и пасиви. При сделки, при които се запазва контрол върху актива, Банката продължава да го признава до степента на своето участие в зависимост от това, доколко стойността на прехвърления актив е изложена на промени.

При определени сделки Банката запазва задължението си да обслужва прехвърления финансов актив срещу заплащане. Прехвърленият актив се отписва изцяло, ако отговаря на критериите за отписване. Активът или пасивът се признава в договора за обслужване в зависимост от това, дали таксата за обслужване е повече от достатъчна (актив), или по-малко от достатъчна (пасив) за извършване на услугата.

6) Компенсиране

Финансовите активи и пасиви се компенсират и съответно нетната стойност се отчита в отчета за финансовото състояние, когато Банката има законно право да компенсира признатите стойности и възнамерява да извърши уреждане на актива и пасива на нетна основа.

Приходи и разходи се представят нетно в случаите, позволени от счетоводните стандарти, или когато печалбите и загубите са възникнали от група сходни трансакции като тези, които са резултат от търговските операции на Банката.

7) Обезценка на активи

Към всяка дата на изготвяне на отчета за финансовото състояние се извършва преглед на финансовите активи, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата, за наличие на признаци за обезценка. Финансовите активи са обезценени, когато съществува обективно доказателство, че е възникнало събитие, което води до загуба след първоначалното признаване, и че събитието има значение за бъдещите парични потоци на актива, които могат да бъдат надеждно измерени.

Обективни доказателства за загуба от обезценка на финансовите активи, включително капиталови инструменти, са просрочие или невъзможност за погасяване на задължения на кредитополучател, реструктуриране на кредити при неблагоприятни за Банката финансови условия; индикации, че кредитополу-

чателят или емитентът на финансов инструмент ще обяви фалит; изчезването на активен пазар за ценна книга; или друга публично достъпна информация. Освен това продължителен или съществен спад в пазарната стойност на инвестиция в капиталови инструменти е обективно доказателство за наличието на обезценка.

Банката преценява необходимостта от обезценка на кредити и инвестиции до падеж на индивидуална и групова основа. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж се оценяват за специфична обезценка. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж, на които не са начислени специфични загуби от обезценка, се оценяват на портфейлна база. Кредити и инвестиции до падеж, които не са индивидуално значими, се оценяват групово за обезценка, като се създават групи от кредити и ценни книжа до падеж със сходни рискови характеристики. При обезценката на портфейлна основа Банката използва статистически модели, базирани на исторически опит за вероятността за неплащане, времето за реинтегриране на загуби от обезценка и сумата на възникналата загуба, която се коригира с преценката на ръководството дали текущите икономически и кредитни условия са такива, че реалните загуби са по-високи или по-ниски от резултатите от историческото моделиране. Процентите на просрочие, загубите и очакваният период на реинтегриране на загуби редовно се съпоставят с реалните данни, за да се валидират моделите за оценка.

При активи, отчетени по амортизирана стойност, загубите от обезценка се измерват като разлика между балансовата стойност на финансовия актив и сегашната стойност на приблизително изчислени бъдещи парични потоци, дисконтирани по първоначалния ефективен лихвен процент на актива. Загубите се признават в „печалби и загуби“ и се отразяват в корективна сметка срещу „кредити и вземания“. Лихвата върху обезценения актив продължава да се признава чрез амортизация на сконтото. Когато последващо събитие става причина за намаляването на загубата от обезценка, намалението в загубата от обезценка се сторнира в „печалби и загуби“.

При инвестиционни ценни книжа на разположение за продажба загубите от обезценка се признават, като акумулираната загуба, призната директно в собствения капитал, се прехвърля в „печалби и загуби“. Акумулираната загуба, прехвърлена от капитала и призната в „печалби и загуби“, е разликата между цената на придобиване, нетирана от всички погасявания по главници и амортизации, и настоящата справедлива стойност минус всички загуби от обезценка, признати преди това в „печалби и загуби“. Ако в следващ период справедливата стойност на обезценена дългова ценна книга на разположение за продажба се увеличи и увеличението може обективно да се свърже със събитие, възникнало, след като загубата от обезценка е била призната в „печалби и загуби“, тази загуба от обезценка се сторнира, като сумата на сторното се признава в „печалби и загуби“. Всяко последващо възстановяване в справедливата стойност на обезценена капиталова ценна книга на разположение за продажба се признава обаче директно в капитала.

8) Финансови активи и пасиви, държани за търгуване

Финансовите активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват инструменти за търгуване, които Банката държи основно с цел да ги продаде или придобие обратно в кратък срок, или ги държи като част от портфейл, който се управлява като цяло с цел краткосрочна печалба.

Първоначално финансовите активи и пасиви за търгуване се признават в баланса по справедлива стойност, като разходите за придобиване се отнасят директно в „печалби и загуби“. Всички промени в справедливата стойност се признават като нетни приходи от търговски операции в „печалби и загуби“.

9) Инвестиции

1) Инвестиции, държани до падеж

Финансови активи, държани до падеж, са недериватни активи с фиксирани или определени плащания и фиксиран падеж, които Банката има намерението и възможността да държи до падеж, не са класифицирани по справедлива стойност в „печалби и загуби“ и не представляват финансови активи на разположение за продажба.

Инвестициите, държани до падеж, се отчитат по амортизирана стойност на базата на ефективен лихвен процент. При продажби или рекласификации на по-значителна част от активите, държани до падеж, който не е непосредствено предстоящ, следва да се направи рекласификация на целия портфейл от инвестиции, държани до падеж, в групата на инвестиции на разположение за продажба. В резултат на рекласификацията Банката не може да класифицира инвестиции като държани до падеж в текущата година, както и в следващите две години.

2) *Инвестиции на разположение за продажба*

Инвестициите на разположение за продажба са недериватни активи, които не са класифицирани в друга група финансови активи. Капиталови инвестиции, които не се котират на пазара и справедливата им стойност не може да бъде надеждно определена, се отчитат по цена на придобиване. Всички останали инвестиции на разположение за продажба се отчитат по справедлива стойност. Разликите в справедливата стойност се признават директно в капитала, докато инвестицията се продаде или обезцени напълно, когато кумулативните приходи и разходи, признати в капитала, се признават в „печалби и загуби“.

в) **Злато и други благородни метали**

БНБ като централна банка поддържа определени количества злато като част от международните валутни резерви на страната. Съгласно изискванията на ЗБНБ тя може да предприема всички необходими действия, свързани с придобиване, притежаване и продажба на брутни международни валутни резерви, включително с монетарно злато. Следователно монетарното злато като част от международните валутни резерви може да бъде незабавно използвано от БНБ без допълнителни ограничения, което го определя като монетарен актив. Съгласно изискванията на „Общи положения за определяне на базите за оценка във финансовите отчети“ към МСФО Банката определя представянето и оценката на монетарното злато като актив, отчитан по справедлива стойност в печалбата или загубата като най-надеждна и подходяща база за последваща оценка.

Златото и другите благородни метали се оценяват по пазарната им стойност, определена на базата на фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали към датата на изготвяне на баланса.

г) **Инвестиции в други предприятия**

За целите на оценката при последващо отчитане на инвестициите в предприятия те са класифицирани като финансови активи на разположение за продажба и са отчетени по справедлива стойност.

Подробна информация относно притежаваните от Банката инвестиции е представена в приложение 14.

г) **Дълготрайни материални и нематериални активи**

Политиката, прилагана от Банката, е да отчита земя и сгради по преоценена стойност съгласно допустимия алтернативен подход на МСС 16 „Имоти, машини, съоръжения и оборудване“. Останалите групи дълготрайни материални и нематериални активи са представени в отчета за финансовото състояние по цена на придобиване, намалена с начислената амортизация и със загубите от обезценка.

Земята и сградите се отчитат по справедлива стойност, която периодично се определя чрез оценка от професионални квалифицирани оценители. Преоценката на имотите се извършва актив по актив, като към датата ѝ натрупаната амортизация се отписва за сметка на брутната балансова стойност на актива, а нетната стойност се преизчислява спрямо преоценената му стойност. Когато отчетната стойност на активите се увеличава в резултат от преоценка, увеличението се отразява директно в „друг всеобхватен доход“. Когато отчетната стойност на активите се намалява в резултат от преоценка, намаляването се признава в намаляване на преоценъчния резерв на собствения капитал, като в случай на недостиг разликата се признава като разход в отчета за всеобхватния доход.

1) *Последващи разходи*

Отчетените отделно разходи, свързани с подновяване на компоненти на дълготрайните материални активи, се капитализират. Всички останали разходи се

капитализират само тогава, когато увеличават бъдещите икономически ползи от дълготрайния материален актив. Всички останали разходи се признават в „печалби и загуби“ при тяхното възникване.

2) Амортизация

Амортизацията се начислява на база линейния метод по установени норми с цел пренасяне в разход на стойността или оценката на дълготрайните материални и нематериални активи за времето на очаквания срок на използване. Земите не се амортизират. По-долу са представени използваните годишни амортизационни норми.

	(%)
Сгради	2 – 4
Машини, съоръжения и оборудване	3 – 15
Компютри	30 – 33.3
Стопански инвентар	15 – 20
Транспортни средства	8 – 25
Дълготрайни нематериални активи	20 – 25

Амортизация не се начислява върху разходите за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи до момента на тяхното въвеждане в експлоатация.

3) Възстановима стойност на активите

Възстановима стойност на дълготрайните активи на Банката представлява по-високата от нетната продажна стойност или стойността им в употреба. При оценка на стойността на активите в употреба очакваните бъдещи парични потоци се дисконтират до настояща стойност при използване на пределната норма на лихвата по привлечения ресурс, която отразява настоящите пазарни очаквания за стойността на парите във времето и специфичния за актива риск. За всеки актив, който самостоятелно не генерира парични потоци, възстановимата стойност се определя за единицата, генерираща парични потоци, на която принадлежи активът.

4) Реинтегриране на обезценката

Загубите от обезценка на дълготрайни материални активи се реинтегрират в случай на промяна на прогнозите, използвани за определяне на възстановимата стойност; реинтегрират се само до размера на балансовата стойност на актива преди признаване на загуби от обезценка.

е) Чуждестранна валута

Приходите и разходите в чуждестранна валута се преизчисляват в левова равностойност по официалния валутен курс за деня на сделката. Монетарните активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута, се преизчисляват в левове по заключителния обменен курс на Банката. Курсовите разлики, възникнали в резултат от преоценката на монетарните активи и пасиви, се отчитат в „печалби и загуби“. Немонетарните активи и пасиви във валута са оценени по курса на датата на придобиване или по последна преоценка по справедлива стойност.

Неприключените форуърдни договори в чуждестранна валута са оценени по пазарна стойност. Печалбите и загубите от преоценката на неприключените форуърдни договори се отчитат в „печалби и загуби“.

Валутните курсове на основните чуждестранни валути към 31 декември 2011 г. и 31 декември 2010 г. са, както следва:

Валута	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Щатски долар	1 : BGN 1.51158	1 : BGN 1.47276
Евро	1 : BGN 1.95583	1 : BGN 1.95583
Специални права на тираж	1 : BGN 2.32068	1 : BGN 2.26809
Злато	1 тройунция : BGN 2380.35	1 тройунция : BGN 2081.32

ж) Данъчно облагане

Банката не подлежи на облагане с данък върху печалбата във връзка с основната си дейност. Данъкът върху печалбата на дъщерните предприятия за периода включва текущ и отсрочен данък. Текущият данък включва сумата на

данъка, която следва да се плати върху очакваната облагаема печалба за периода, въз основа на ефективната или действащата данъчна ставка в деня на изготвяне на отчета за финансовото състояние. Отсроченият данък се изчислява чрез прилагане на балансовия метод за определяне на задълженията на база временните разлики между данъчно признатия размер и балансовата стойност на активите и пасивите.

Отсроченият данък се изчислява на база данъчните ставки, които се очаква да бъдат използвани за периода, когато се реализира активът, или при погасяване на пасива. Ефектът върху отсрочения данък от промени в данъчните ставки се отразява в отчета за всеобхватния доход, освен в степента, в която се отнася за суми, предварително начислени или отчетени директно като друг всеобхватен доход.

Отсрочен данъчен актив се признава само до размера, до който е вероятно получаването на бъдещи облагаеми печалби, срещу които може да се оползотворят неизползваните данъчни загуби или данъчен кредит. Отсрочените данъчни активи се намаляват в степента, до която вече не е вероятно реализиране на съответни данъчни ползи.

з) **Политика за разпределение на печалбата от дейността на Банката**

Политиката на Банката за разпределение на печалбата от дейността ѝ се определя съгласно изискванията на ЗБНБ. С решение на УС на БНБ са приети „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“, в сила от 1 януари 2007 г., в съответствие с чл. 36, ал. 1 и 2 от ЗБНБ. Съгласно тези правила Банката отнася в специални резерви нереализираните печалби и загуби, възникнали от преоценката на активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута или злато. Съгласно изискванията на чл. 8, ал. 2 от ЗБНБ Банката отчислява 25% от годишното превишение на приходите над разходите във фонд „Резервен“. Съгласно чл. 8, ал. 3 от ЗБНБ след отчисляване за фонд „Резервен“ Банката по решение на Управителния съвет може да създава специален резерв за покриване на загуби от пазарен риск и други резерви. След заделяне на резерви съгласно ЗБНБ Банката предвижда остатъка за вноска в държавния бюджет. Разпределението на превишението на приходите над разходите е представено в приложение 23.

и) **Парични средства в каса и предоставени депозити в чуждестранна валута**

Паричните средства и еквиваленти се състоят от парични средства в каса, разплащателни сметки и депозити с падеж до три месеца.

к) **Доходи на персонала**

Банката има задължение за изплащане на доход при напускане на свои служители, които се пенсионира в съответствие с изискванията на чл. 222, § 3 от Кодекса на труда (КТ) в България. Съобразно тези разпоредби на КТ при прекратяване на трудовия договор на служител, придобил право на пенсия, работодателят му изплаща обезщетение в размер на две месечни брутни работни заплати. В случай че към датата на пенсиониране служителът има натрупан стаж от 10 и повече години в Банката, обезщетението е в размер на шест месечни брутни работни заплати. Към датата на отчета за финансовото състояние ръководството оценява приблизителния размер на потенциалните разходи за всички служители на базата на доклад, изготвен от актюер чрез използването на метода на прогнозните кредитни единици. В приложение 10 е оповестена сумата на начисленото задължение, както и основните допускания, на базата на които е извършена оценката му.

Доходи при прекратяване

Доходи при прекратяване се признават като разход, когато Банката се е ангажирала ясно, без реална възможност за отказ, с официален подробен план, с който или да прекрати трудови правоотношения преди нормалната дата на пенсиониране, или да предостави обезщетения при прекратяване в резултат на предложение, направено за насърчаване на доброволното напускане. Доходи при прекратяване при доброволно напускане са признати като разход, ако Банката е отправила официално предложение за доброволно прекратяване и е вероятно то да бъде прието, а броят на приелите го може да се оцени надеждно. Ако обезщетения се дължат за повече от 12 месеца след края на отчетния период, те се дисконтират до тяхната настояща стойност.

Краткосрочни доходи на наети лица

Задължения за краткосрочните доходи на наети лица се оценяват на недисконтирана база и са отчетени като разход, когато се предоставят свързаните с тях услуги. За пасив се признава сумата, която се очаква да бъде изплатена по краткосрочен бонус в пари, или планове за разпределение на печалбата, ако Банката има задължение да заплати тази сума като резултат от минали услуги, предоставени от служител, и задължението може да се оцени надеждно. Банката признава като задължение недисконтираната сума на оценените разходи за платен годишен отпуск, очаквани да бъдат заплатени на служителите в замяна на труда им за изминалия отчетен период.

л) Нови стандарти и разяснения, които досега не са прилагани

Определени нови стандарти, промени в стандарти и разяснения, които ще влязат в сила за финансови периоди, започващи след 1 януари 2011 г., и не са били приложени при изготвянето на този финансов отчет. Ръководството не очаква тези бъдещи промени да засегнат финансовия отчет на Банката.

Стандарти, разяснения и промени в стандарти, които все още не са в сила и не са били приложени по-рано – одобрени за прилагане от ЕК

- Изменения в МСФО 7 „Оповестяване – трансфери на финансови активи“, в сила за първата финансова година, която започва след 1 юли 2011 г.

Стандарти, разяснения и промени в стандарти, издадени от Съвета по МСС и Комитета за разяснения на МСФО, които още не са одобрени за прилагане от ЕК

Ръководството счита за подходящо да отбележи, че следните ревизирани стандарти, нови разяснения и промени в съществуващи стандарти, които към отчетната дата вече са издадени от Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС), все още не са били одобрени за прилагане от ЕК и съответно не са приложени от Банката при изготвянето на този финансов отчет. Датите на влизането им в сила ще зависят от решението на ЕК за прилагането им.

- МСФО 9 „Финансови инструменти“ (издаден през ноември 2009 г.) и Допълнения към МСФО 9 (издадени през октомври 2010 г.) влизат в сила от 1 януари 2015 г. и може да променят класификацията и оценката на финансови инструменти. Размерът на потенциалния ефект не е определен досега.
- МСФО 10 „Консолидирани финансови отчети“, МСФО 11 „Съвместни споразумения“, МСФО 12 „Оповестяване на участия в групи предприятия“ и МСФО 13 „Оценяване на справедлива стойност“ (издадени през май 2011 г.), които влизат в сила от 1 януари 2013 г. СМСС също така издаде МСС 27 „Индивидуални финансови отчети“ (2011), който заменя МСС 27 „Консолидирани и индивидуални финансови отчети“ (2008) и МСС 28 „Инвестиции в асоциирани и съвместни предприятия“ (2011), който заменя МСС 28 „Инвестиции в асоциирани предприятия“ (2008), които влизат в сила от 1 януари 2013 г.
- Изменения в МСС 12 „Отсрочени данъци: възстановяване на базовите активи“ (издадени през декември 2010 г.), в сила от 1 януари 2012 г. – ръководството не очаква тези промени да засегнат финансовия отчет на Банката.
- Изменения в МСФО 1 „Силна хиперинфлация и премахване на фиксираните дати при първоначално прилагане“ (издаден през декември 2010 г.), в сила от 1 юли 2012 г. – ръководството не очаква тези промени да засегнат финансовия отчет на Банката.
- През юни 2011 г. СМСС издаде „Представяне на позиции от друг всеобхватен доход“ (промени в МСС 1), които влизат в сила от 1 юли 2012 г.
- През юни 2011 г. СМСС издаде променен МСС 19 „Доходи на наети лица“, който влиза в сила от 1 януари 2013 г.
- През декември 2011 г. СМСС издаде промени в МСФО 7 „Оповестяване – компенсиране на финансови активи и финансови пасиви“, които влизат в сила от 1 януари 2013 г.
- През декември 2011 г. СМСС издаде промени в МСС 32 „Компенсиране на финансови активи и финансови пасиви“, които влизат в сила от 1 януари 2014 г.
- Разяснение КРМСФО 20: „Разходи за разкриване в производствената фаза на надземна мина“, влизащо в сила от 1 януари 2013 г.

6. Оповестяване на политиката по управление на финансовия риск

а) Въведение и общ преглед

Банката е изложена на следните видове риск при операциите си с финансови инструменти:

- кредитен риск;
- ликвиден риск;
- пазарен риск;
- операционен риск.

Това приложение дава информация за целите на Банката, експозициите към всеки от горепосочените рискове и политиките и процесите за измерване и управление на риска.

Общи положения при управление на риска

При управлението на brutните международни валутни резерви БНБ има за цел на първо място да гарантира високата сигурност и ликвидност на активите, след което да търси максимизиране на доходността в зависимост от условията на международните пазари. Инвестиционната стратегия зависи предимно от специфичните функции на централната банка, която работи в условията на паричен съвет и при пълно съответствие с изискванията на ЗБНБ.

Основна част от валутните резерви на БНБ са инвестирани в активи със сравнително ниско ниво на кредитен риск, като скотови и купонни ценни книжа, издадени от държави, държавни агенции или наднационални финансови институции, както и в краткосрочни депозити във валута или злато, предоставени при първокласни чуждестранни банки. Останалата част се поддържа в СПТ и монетарно злато, съхранявано в трезорите на Банката.

Рисковете, съпровождащи управлението на валутните резерви, се управляват от независимо звено по управление на риска. То отговаря пряко за стратегическото структуриране на активите и определянето на бенчмарка на валутните резерви, изготвя и предлага за одобрение инвестиционните ограничения по отношение на тяхното управление. На тримесечна база се прави цялостен преглед на промените в пазарните условия, размера и структурата на валутните резерви и при необходимост се извършва актуализация на инвестиционните ограничения и съответстващите моделни портфейли (бенчмаркове). Ежедневно се следи и контролира спазването на заложените лимити, правила и процедури. Регулярно се изготвят отчети, които са предназначени както за оперативно управление на валутните резерви, така и за актуална информация на ръководството на Банката.

Всички разрешени финансови инструменти и класове активи, в които БНБ може да инвестира, са посочени във вътрешни документи. В тях са дефинирани основните портфейли и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове), всички лимити за кредитен, лихвен, валутен и операционен риск, списък на разрешените емитенти на дългови инструменти, в които БНБ може да инвестира, както и списък с чуждестранните финансови институции – контрагенти на Банката.

Дейността по управление на валутните резерви се ръководи и от правила за поведение и процедури, регулиращи изпълнението на функциите и задачите на отговорните за процеса структурни звена. Тези правила и процедури се съдържат в документа „Наръчник с бизнес процедури за управление на валутните резерви“.

б) Кредитен риск

БНБ е изложена на кредитен риск при осъществяване на търговските операции и инвестиционната дейност, както и в случаите, при които тя играе ролята на посредник от името на правителството или други публични институции. Банката поема кредитен риск и при операциите по покупко-продажба на чуждестранна валута с банки. Най-общо кредитният риск е свързан с вероятността за настъпване на неплатежеспособност или фалит на някой от контрагентите на БНБ, както и неплатежеспособност или фалит на някой от емитентите, в чийто дълг Банката е инвестирала свои средства. Във вътрешните документи „Методология за управление на кредитния риск“ и „Инвестиционни ограничения и бенчмаркове за управление на brutните международни валутни резерви“ е

описана политиката на БНБ по управление на кредитния риск и съответно конкретните ограничения и мерки, чрез които тя се провежда.

Разрешените видове финансови инструменти за инвестиране на средствата при управление на международните резерви съгласно „Инвестиционните ограничения“ са:

- инвестиционни програми при централни банки;
- автоматично предоставяне в заем и/или заемане на ценни книжа при основния депозитар;
- депозити във валута (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти или при централни банки;
- депозити в злато (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти, централни банки или при наднационални финансови институции;
- търговски ценни книжа (със срок до падежа до 1 г.), емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции, емитенти на европейски обезпечени облигации;
- облигации, емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции, емитенти на обезпечени облигации. От средата на 2011 г. максималният срок на новозакупените активи е намален от 30 на 10 години, а през последното тримесечие става до 3 години. Всички облигации са с еднократно изплащане на номиналната стойност на датата на падежа и без вградени опции;
- покупко-продажба на валута с вальор най-много 2 работни дни;
- фючърсни договори – лихвени и върху облигации, търгувани на регулираните пазари.

В „Методология за управление на кредитния риск“ са определени следните принципи и правила за контрол върху кредитния риск по отношение на контрагентите, към които БНБ може да има експозиция, и емитентите на дълг, в които Банката може да инвестира:

- Използват се оценките, давани от шест международно признати агенции за кредитен рейтинг: *Standard & Poor's*, *Moody's*, *Fitch Ratings*, *Japan Rating and Investment Information*, *Japan Credit Rating Agency* и *Dominion Bond Rating Service*.
- За всяка институция – контрагент или емитент, се определя вътрешен рейтинг на база числови стойности, съответстващи на дългосрочните оценки за кредитен рейтинг, дадени от рейтинговите агенции, отчитайки също и положителната/отрицателната краткосрочна (*watch*) или дългосрочна (*outlook*) перспектива пред нея.
- Контрагентите, към които БНБ може да има кредитна експозиция, се обособяват в пет рискови групи предвид индивидуалните стойности за вътрешния им рейтинг и два счетоводни показателя – коефициент за капиталова адекватност (*Tier1*) и коефициент на ливърдж (съотношение на активите на институцията към собствения ѝ капитал). На всяка рискова група съответства лимит в процент от валутните резерви (ограничение за концентрация за клас активи „търговски банки“), представляващ максимално разрешената дневна експозиция при институцията със съответния максимален срок до падежа на предоставените средства.
- При оценката на кредитния риск на разрешените емитенти за водещ се приема кредитният рейтинг на емисията ценни книжа, която БНБ има право да закупува.
- Определени са правила за третиране на емитентите и контрагентите при настъпили промени във вътрешните им оценки за кредитен рейтинг и рискови групи.

Заложени са два основни типа ограничения, които се изчисляват на база пазарната стойност на международните резерви: 1) максимален или минимален лимит за тегло на различните класове активи; и 2) индивидуална максимално допустима експозиция на БНБ към емитент/контрагент (ограничение за концентрация).

в) Ликвиден риск

Ликвидният риск възниква при осигуряването на средства за основните дейности на Банката и управлението на нейните позиции. Той се проявява глав-

но в два аспекта, като първият е рискът Банката да не бъде в състояние да посрещне задълженията си в момента, когато станат дължими, а вторият се изразява в невъзможността Банката да реализира на международните пазари свои активи по справедливи цени и в нормално установените срокове съгласно съответните пазарни конвенции.

БНБ се стреми да поддържа баланс между срочността на привлечения ресурс и тази на активите посредством инвестиции във финансови инструменти с различна матуритетна структура. Инструментите по привлечените от Банката средства, предоставяни на клиентите по пасива, са основно депозитни/инвестиционни и разплащателни сметки. Обезпечаването на минимална ликвидност по видове валути се осигурява на ежедневна база с цел извършване на всички валутни плащания на БНБ. За по-доброто управление на риска, който съществува при ликвидирани на позиции във финансови инструменти, те са групирани по ликвидни рангове в зависимост от степента на трудност (т.е. отбив от справедливата цена), с която могат да бъдат продадени на пазара в кризисен момент. Въз основа на групирането по ликвидни рангове на различните видове финансови инструменти са въведени определени лимити за ликвидност на експозициите на БНБ.

Като част от цялостната стратегия за управление на ликвидния риск са дефинирани изисквания за управлението на ликвиден портфейл в евро и поддържане на активи в други валути, необходими за посрещане на съответни входящи и изходящи потоци на Банката.

Финансовите активи и пасиви на Банката, анализирани по остатъчен срок от датата на отчета за финансовото състояние до дата на последващо договаряне или предвиден падеж, са, както следва:

(хил. лв.)

Към 31 декември 2011 г.	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	6 526 069	-	196 249	-	-	-	6 722 318
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 365 445	466 816	-	-	-	1 263 933	3 096 194
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	1 353 216	1 844 674	7 926 658	4 787 545	340 846	-	16 252 939
Финансови активи на разположение за продажба	79 138	-	-	-	-	1 462 582	1 541 720
Други активи	12 534	6 706	22 909	-	-	-	42 149
Общо финансови активи	9 336 402	2 318 196	8 145 816	4 787 545	340 846	2 726 515	27 655 320
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	8 728 750	8 728 750
Задължения към банки и други финансови институции	6 179 598	-	-	-	-	-	6 179 598
Задължения към държавни институции и други задължения	3 241 167	1 992 865	-	-	-	-	5 234 032
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	2 824 412	2 824 412
Общо финансови пасиви	9 420 765	1 992 865	-	-	-	11 553 162	22 966 792
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(84 363)	325 331	8 145 816	4 787 545	340 846	(8 826 647)	4 688 528

(хил. лв.)

Към 31 декември 2010 г.	До 1 месец	От 1 го 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 го 5 години	Наг 5 години	Без опре- лен падеж	Общо
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	5 392 112	293 679	-	-	-	-	5 685 791
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	-	1 601 618	-	-	-	1 106 520	2 708 138
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	800 156	3 346 464	5 869 467	6 655 475	276 429	-	16 947 991
Финансови активи на разположение за продажба	76 928	-	-	-	-	1 431 701	1 508 629
Общо финансови активи	6 269 196	5 241 761	5 869 467	6 655 475	276 429	2 538 221	26 850 549
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	8 302 428	8 302 428
Задължения към банки и други финансови институции	5 812 535	-	-	-	-	-	5 812 535
Задължения към държавни институции и други задължения	4 129 571	863 786	840 235	-	-	-	5 833 592
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	2 761 464	2 761 464
Общо финансови пасиви	9 942 106	863 786	840 235	-	-	11 063 892	22 710 019
Разлика в срокността на финансовите активи и пасиви	(3 672 910)	4 377 975	5 029 232	6 655 475	276 429	(8 525 671)	4 140 530

Остатъчните договорени падежи на финансовите пасиви на Банката са, както следва:

(хил. лв.)

	Балансова стойност	Брутен но- минален изхо- дящ паричен поток	До 1 месец	От 1 го 3 месеца	От 3 месеца до 1 година	От 1 го 5 години	Наг 5 години
Към 31 декември 2011 г.							
Банкноти и монети в обращение	8 728 750	8 728 750	-	-	-	-	8 728 750
Задължения към банки и други финансови институции	6 179 598	6 179 598	6 179 598	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	5 234 032	5 234 261	3 241 167	1 993 094	-	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	2 824 412	2 824 412	-	-	-	-	2 824 412
	22 966 792	22 967 021	9 420 765	1 993 094	-	-	11 553 162
Към 31 декември 2010 г.							
Банкноти и монети в обращение	8 302 428	8 302 428	-	-	-	-	8 302 428
Задължения към банки и други финансови институции	5 812 535	5 812 535	5 812 535	-	-	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	5 833 592	5 836 123	4 129 729	864 356	842 038	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	2 761 464	2 761 464	-	-	-	-	2 761 464
	22 710 019	22 712 550	9 942 264	864 356	842 038	-	11 063 892

а) Пазарен риск

Пазарен риск

Всички финансови инструменти са обект на пазарен риск, т.е. на риска от обезценка в резултат от настъпване на промени в пазарните условия. Инструментите се оценяват ежедневно по справедлива пазарна стойност, която в максимална степен отразява текущите условия на пазара на съответния вид финансови инструменти. Банката управлява своите портфейли при отчитане на променящите се пазарни условия, както и измененията в структурата на пасива на баланса на управление „Емисионно“. Експозицията по отношение на пазарния риск се поддържа чрез спазване на съответните лимити, определени

в „Инвестиционни ограничения и бенчмаркове за управление на брутните международни валутни резерви“.

В таблицата по-долу е представен един важен измерител на пазарния риск „стойност, изложена на риск“ (*VaR*). *VaR* е показател за максималната загуба за определен период от време (период на държане) и определена степен на вероятност (наричана още ниво на достоверност или интервал на доверителност). Използваният в отчета *VaR* се основава на 95% ниво на достоверност и предполага еднокдневен период на държане.

При изчисляването на общия риск, валутния риск и лихвения риск са използвани емпиричните разпределения, получени от времеви редове с дължина 30-дневни наблюдения съответно на общия доход, валутния доход и лихвения доход на активите. Представена е и корелацията между валутния и лихвения риск. За всеки от показателите е изчислена стойността към последната за периода дата, средната за разглеждания период стойност, както и минималната и максималната стойност.

(хил. лв.; %)

	Към 31 декември 2011 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(47 488)	(48 590)	(117 776)	(19 207)
Лихвен риск	(1 867)	(7 117)	(12 912)	(1 680)
Корелация (%)	(0.07)	0.17	0.70	(0.45)
Общ риск	(49 352)	(48 625)	(116 265)	(18 352)
	Към 31 декември 2010 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(27 365)	(24 452)	(62 044)	(5 743)
Лихвен риск	(5 117)	(6 167)	(18 016)	(797)
Корелация (%)	(0.07)	(0.06)	0.64	(0.56)
Общ риск	(26 427)	(30 043)	(59 974)	(4 009)

Лихвен риск

Банката е изложена на риск от промени в лихвените нива, което оказва влияние върху цените на активите (включително инвестициите) и лихвоносните пасиви. Основна мярка за измерване на лихвения риск е модифицираната дюрация. Тя дава оценка за това, с колко би се променила пазарната стойност на даден актив (пасив) в процент, ако лихвените нива се променят с базисни точки (една стотна от процента). Освен това ежедневно се изчисляват и следят допълнителни технически параметри на портфейлите, като изпъкналост (конвекситет), дюрация във фиксирана точка от кривата на доходност и др. За всеки един от портфейлите на БНБ лихвеният риск е ограничен посредством избор на съответен бенчмарк (моделен портфейл) и установени в инвестиционните ограничения лимити за максимално отклонение на модифицираната дюрация на портфейла от тази на съответния бенчмарк.

При активи и пасиви с плаващи лихвени проценти Банката е изложена на риск от промени в базата, служеща за определяне на лихвените проценти.

(хил. лв.)

	Общо	Плаващ лихвен процент	Фиксиран лихвен процент		
			До 1 месец	От 1 до 3 месеца	Над 3 месеца
Към 31 декември 2011 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	6 635 495	2 242 276	4 197 636	-	195 583
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 498 736	-	1 031 942	466 794	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	16 165 186	1 342 240	1 338 616	1 833 778	11 650 552
Финансови активи на разположение за продажба	79 138	-	79 138	-	-
Други лихвоносни активи	42 149	3 788	8 746	6 706	22 909
Общо	24 420 704	3 588 304	6 656 078	2 307 278	11 869 044
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	6 179 598	-	6 179 598	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	3 465 346	-	1 474 249	1 991 097	-
Задължения за участие в международни финансови институции	1 417 647	1 417 647	-	-	-
Общо	11 062 591	1 417 647	7 653 847	1 991 097	-
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	13 358 113	2 170 657	(997 769)	316 181	11 869 044
Към 31 декември 2010 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	5 576 186	1 423 858	3 858 954	293 374	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 601 613	-	-	1 601 613	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	16 855 601	1 295 612	765 348	3 329 520	11 465 121
Финансови активи на разположение за продажба	76 928	-	76 928	-	-
Други лихвоносни активи	32 239	3 286	6 229	11 138	11 586
Общо	24 142 567	2 722 756	4 707 459	5 235 645	11 476 707
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	5 812 535	-	5 812 535	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	4 325 526	-	2 622 012	863 514	840 000
Задължения за участие в международни финансови институции	1 385 521	1 385 521	-	-	-
Общо	11 523 582	1 385 521	8 434 547	863 514	840 000
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	12 618 985	1 337 235	(3 727 088)	4 372 131	10 636 707

За управлението на лихвения риск и границите на изменението на лихвените проценти се правят наблюдения върху чувствителността на финансовите активи и пасиви към различни стандартни и нестандартни сценарии за движението на лихвените проценти.

Стандартните сценарии разглеждат следните промени в кривите на доходност: 1) 100 базисни точки мигновено и паралелно нарастване; 2) 100 базисни точки мигновен и паралелен спад; 3) 50 базисни точки паралелно нарастване на кривите в рамките на едногодишен период, и 4) 50 базисни точки паралелен спад в кривите на доходност също за едногодишен период. При последните два сценария се допуска, че кривите на доходност се променят със съответната стъпка в началото на периода, след което остават на същите нива до края на едногодишния период.

Анализът на чувствителността на активите на Банката (при първо приближение) към промяната на лихвените проценти при константна балансова позиция и предвиждане за паралелна динамика на кривите на доходност за съответните активи е, както следва:

(хил. лв.)

	100 б.т. паралелно покачване	100 б.т. паралелен спад	50 б.т. паралелно покачване след 1 година	50 б.т. паралелен спад след 1 година
Към 31 декември 2011 г.	(138 134)	138 134	177 533	113 485
Към 31 декември 2010 г.	(80 298)	80 298	122 359	95 831

Валутен риск

За Банката валутен риск е налице в случаите, когато има несъответствие между валутната структура на активите и тази на пасивите. Банката е изложена на валутен риск при извършване на сделки с финансови инструменти, деноминирани в различни от евро валути.

С въвеждането на паричния съвет и фиксирането на българския лев към еврото върху финансовите отчети, изготвени в национална валута, влияние оказват промените на валутния курс на лева спрямо валутите, различни от евро.

С цел минимизиране на валутния риск е въведено ограничение за отклоненията на валутната структура на активите от тази на пасивите. Съгласно чл. 31, ал. 3 на ЗБНБ общата пазарна стойност на активите във валути, различни от евро, СПТ и монетарно злато, не може да се отклонява с повече от $\pm 2\%$ от пазарната стойност на средствата по пасива, деноминирани в тези валути.

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Активи		
Български левове, евро и валути на държави от еврозоната*	21 906 659	21 548 031
Щатски долари	19 195	73 208
Японски йени	220	156
Британски лири	212	884
СПТ	2 927 098	2 861 358
Злато	3 053 483	2 669 424
Други	2 608	2 535
	27 909 475	27 155 596
Пасиви, капитал и резерви		
Български левове, евро и валути на държави от еврозоната	25 062 368	24 318 033
Щатски долари	19 154	73 283
Японски йени	-	-
Британски лири	-	-
СПТ	2 825 351	2 761 743
Други	2 602	2 537
	27 909 475	27 155 596
Нетна позиция		
Български левове, евро и валути на държави от еврозоната	(3 155 709)	(2 770 002)
Щатски долари	41	(75)
Японски йени	220	156
Британски лири	212	884
СПТ	101 747	99 615
Злато	3 053 483	2 669 424
Други	6	(2)

* Валуты на държави-членки преди присъединяването им към еврозоната, които се изкупуват от централните банки.

г) Използване на счетоводни преценки и предположения

Управителният съвет обсъжда развитието, избора и оповестяването на съществени счетоводни политики и оценки, както и приложението им.

Тези оповестявания допълват коментарите за управлението на финансовия риск.

Банката работи в условията на влошена глобална финансова и икономическа обстановка, проявяваща се негативно и на българския пазар, която би имала последици и върху резултатите и риска за Банката. Ръководството вече е предприело мерки и основни негови приоритети през следващите години ще останат запазването на стабилната ликвидна позиция на Банката и непрекъснатото подобряване на методите за оценка, контрол и управление на качеството на валутните резерви.

Основни източници на несигурност за оценките

1) Определяне на справедливата стойност

Определянето на справедливата стойност на финансови активи и пасиви, за които няма наблюдавана пазарна цена, изисква използването на оценъчни техники, описани в счетоводна политика. За финансови инструменти, които се търгуват рядко и чиято цена не е прозрачна, справедливата стойност е по-малко обективна и изисква експертна преценка в зависимост от ликвидност, концентрация, несигурност на пазарните фактори, ценови предположения и други рискове, влияещи върху конкретния инструмент.

2) Оценка на финансови инструменти

Банката оценява справедлива стойност на финансовите инструменти, използвайки следната йерархия от методи:

- **ниво 1:** обявена пазарна цена или цена на затваряне за позиции, за които има надежден пазар;
- **ниво 2:** техники на оценяване, основани на реална пазарна информация за кривата на доходност. Тази категория методи се използва за оценка на дългови ценни книжа, за които няма надежден пазар;
- **ниво 3:** оценъчни техники, при които входящите данни за финансовите активи и пасиви не са базирани на налична пазарна информация.

Справедливата стойност на финансовите активи и пасиви, които се търгуват на международните финансови пазари и за които има достъпна пазарна информация, е основана на обявени пазарни цени или цени, формирани при затваряне на даден пазар. Използването на реални пазарни цени и информация намалява нуждата от управленска преценка и предположения, както и несигурността, свързана с определянето на справедливата им стойност. Наличността на реални пазарни цени и информация варира в зависимост от продуктите и пазарите и се променя въз основа на специфични събития и общите условия на финансовите пазари. За всички останали финансови инструменти, за които няма текущи пазарни котировки, Банката определя справедливата им стойност, използвайки техника на оценяване, базирана на нетната сегашна стойност. Изчисляването на нетната сегашна стойност се извършва посредством използването на пазарни криви на доходност с отчитане, където е необходимо, на кредитни спредове за съответния инструмент. Целта на техниките на оценяване е да се определи справедлива стойност, която отразява цената на финансовия инструмент на отчетната дата.

Банката има установена контролна среда по отношение оценяването на справедлива стойност. За финансовите инструменти тя се определя от независимо звено за анализ и контрол на рисковете. Специфичните контроли включват проверка на реалната ценова информация; периодичен преглед на текущите модели за оценка и в случай на необходимост разработка, одобрение и въвеждане на нови модели за оценка; осъществяване на допълнителна последваща проверка посредством анализ и сравняване на данните от различни информационни източници, и др.

Следващата таблица анализира финансовите инструменти, отчитани по справедлива стойност, според модели на оценка. Данните не включват капиталовите инструменти, които се отчитат по цена на придобиване (приложение 14).

(хил. лв.)

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Оценъчни техники (с помощта на пазарни данни)	Общо
31 декември 2011 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	6 722 318	-	6 722 318
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	3 096 194	-	3 096 194
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	15 830 248	422 691	16 252 939
Общо	25 648 760	422 691	26 071 451
31 декември 2010 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	5 685 791	-	5 685 791
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 708 138	-	2 708 138
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	16 717 083	230 908	16 947 991
Общо	25 111 012	230 908	25 341 920

7. Приходи от и разходи за лихви

(хил. лв.)

	2011 г.	2010 г.
Приходи от лихви		
– от ценни книжа	399 463	399 226
– от депозити	35 558	13 759
– други	209	83
	435 230	413 068
Разходи за лихви		
– по депозити	26 380	14 265
– други	42	2
	26 422	14 267

Платените лихви по депозити на правителството към 31 декември 2011 г. в левове са в размер на 12 267 хил. лв. и във валута – 3586 хил. лв. Платените лихви по депозити на други организации в левове към 31 декември 2011 г. са в размер на 1984 хил. лв. и във валута – 1387 хил. лв.

8. Нетни печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

	2011 г.	2010 г.
Нетни (загуби) от операции с ценни книжа	(137 592)	(178 949)
Нетни печалби от операции с чуждестранна валута	566	594
Нетни (загуби) от преоценка на фючърси	(1 857)	(4 417)
Нетни печалби/(загуби) от преоценка на ценни книжа	19 297	(94 171)
Нетни печалби от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута	1 600	4 488
Нетни печалби от преоценка на злато	387 571	770 950
	269 585	498 495

9. Други оперативни приходи

(хил. лв.)

	2011 г.	2010 г.
Приходи от продажби от дъщерни предприятия	43 252	30 445
Приходи от асоциирани предприятия	61	5 387
Приходи от продажба на монети	1 027	926
Приходи от дивиденди	7 961	12 732
Други нетни приходи	1 715	1 291
	<u>54 016</u>	<u>50 781</u>

Приходите от дивиденди включват получените дивиденди от участието на БНБ в Банката за международни разплащания на стойност 5111 хил. лв., както и от участието на БНБ в „БОРИКА–Банксервиз“ в размер на 2850 хил. лв.

10. Общи административни разходи

(хил. лв.)

	2011 г.	2010 г.
Разходи за персонала	30 769	29 756
Административни разходи	46 966	47 461
Амортизация	25 969	26 160
Други разходи	3 624	2 383
	<u>107 328</u>	<u>105 760</u>

Разходите за персонала включват заплати, социални и здравни осигуровки, начислени в съответствие с разпоредбите на националното законодателство към 31 декември 2011 г., и разходи за социална дейност, съответно за БНБ – 22 755 хил. лв., за „Печатница на БНБ“ АД – 5091 хил. лв., и за „Монетен двор“ ЕАД – 2923 хил. лв. Броят на заетите служители в БНБ и дъщерните ѝ предприятия е 1230 за 2011 г. (2010 г. – 1233), в т.ч. персоналят на БНБ е 865 служители за 2011 г. (864 през 2010 г.).

Банката е начислила на база актюерски изчисления задълженията си към персонала при пенсиониране и за неизползван платен годишен отпуск в размер на 297 хил. лв. (31 декември 2010 г. – 187 хил. лв.). Начисленията на дъщерните предприятия за пенсиониране и неизползван платен годишен отпуск към 31 декември 2011 г. са 207 хил. лв. (31 декември 2010 г. – 95 хил. лв.).

В административните разходи са включени разходите на Банката за паричното обращение в размер на 9551 хил. лв. към 31 декември 2011 г. (31 декември 2010 г. – 18 803 хил. лв.).

11. Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Парични средства в чуждестранна валута	84 383	108 049
Разплащателни сметки в банки	2 240 100	1 422 158
Депозити в чуждестранна валута	4 397 835	4 155 584
	<u>6 722 318</u>	<u>5 685 791</u>

Паричните средства и предоставените депозити в чуждестранна валута по кореспонденти са представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Резиденти на еврозоната		
в евро	4 333 864	3 113 775
в други валути	2	19
	4 333 866	3 113 794
Нерезиденти на еврозоната		
в евро	955 697	1 116 301
в други валути	1 432 755	1 455 696
	2 388 452	2 571 997
	6 722 318	5 685 791

12. Злато, инструменти в злато и други благородни метали

	31 декември 2011 г.		31 декември 2010 г.	
	хил. тройунции	хил. лв.	хил. тройунции	хил. лв.
Кюлчета злато в стандартна форма	513	1 221 222	513	1 067 806
Депозити в злато в стандартна форма	770	1 832 261	770	1 601 618
Злато в друга форма	16	38 693	16	33 832
Други благородни метали		4 018		4 882
		3 096 194		2 708 138

Златото в стандартна форма включва злато при кореспонденти, по което се начислява лихва от 0.01% до 0.09% годишно. Златото в друга форма включва възпоменателни златни монети на стойност 32 721 хил. лв. В „други благородни метали“ са включени сребърни възпоменателни монети на стойност 643 хил. лв. и платинени възпоменателни монети на стойност 3375 хил. лв. Депозитите в злато са предоставени на банки, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки от две международно признати рейтингови агенции.

13. Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

Ценни книжа, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Чуждестранни държавни ценни книжа	16 252 939	16 947 991
	16 252 939	16 947 991

Ценните книжа включват лихвени и скотови ценни книжа, деноминирани в евро. Купонната лихва по ценните книжа, деноминирани в евро, достига 2.98% през 2011 г. (31 декември 2010 г. – 3.19%).

Стойността на ценните книжа, предоставени като обезпечение по операции с фючърси, възлиза на 30 284 хил. лв. към 31 декември 2011 г. (31 декември 2010 г. – 29 306 хил. лв.).

Ценните книжа, емитирани от чуждестранни правителства и други емитенти, или съответните емитенти с кредитен рейтинг, определен най-малко от две от шестте международно признати рейтингови агенции – S&P, Fitch Ratings, Moody's, DBRS, R&I и JCR, са представени, както следва:

(хил. лв.)

Ценни книжа по кредитен рейтинг на емитентите / емитента	Кредитен рейтинг на емитента / емитента	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
	AAA	12 001 433	12 172 026
	AA+	1 831 948	818 745
	AA	540 800	460 259
	AA-	1 826 299	2 970 701
	A+	52 459	526 260
		<u>16 252 939</u>	<u>16 947 991</u>

14. Финансови активи на разположение за продажба

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Квота на Република България в МВФ	1 485 699	1 452 248
Инвестиции в международни финансови институции	30 098	29 572
Инвестиции в асоциирани предприятия	25 923	26 809
	<u>1 541 720</u>	<u>1 508 629</u>

Квотата на Република България в МВФ е в размер на 640 200 хил. СПТ. Резервният транш по квотата на Република България в МВФ е в размер на 79 138 хил. лв. МВФ заплаща възнаграждение (лихва) на страните-членки, които имат лихвоносна резервна позиция, като средният лихвен процент е 0.40%.

Инвестициите в международните финансови институции включват инвестиции в Банката за международни разплащания, като 25% от участието в капитала на БМР са платени. Текущата стойност на платените акции в размер на 10 000 хил. СПТ възлиза към 31 декември 2011 г. на 23 207 хил. лв., а към 31 декември 2010 г. – на 22 681 хил. лв. (вж. приложение 28). Невнесенят капитал е с опция за внасяне до три месеца по решение на Борда на управителите на БМР.

Инвестициите в международните финансови институции не надвишават 10% от записания акционерен капитал на съответната институция.

Инвестициите в международни финансови институции включват и участието на БНБ в ЕЦБ. БНБ е член на ЕСЦБ. В съответствие с направените през 2010 г. промени на нормативната уредба националните централни банки на страните, които не са въвели еврото, заплащат ефективно 3.75% от записаното дялово участие. Вноската на БНБ в капитала на ЕЦБ е 3505 хил. евро, или 6855 хил. лв.

Банката участва в капитала на „Монетен дговор“ ЕАД и „Печатница на БНБ“ АД съответно със 100% и 95.6%.

Тя упражнява значително влияние върху финансовата и оперативната политика на следните асоциирани дружества и капиталовите ѝ инвестиции в местни предприятия могат да бъдат анализирани, както следва:

Наименование на институцията	Участие, %	Основна дейност
Асоциирани предприятия		
„БОРИКА-Банксервиз“ АД	36.11	Межубанкови картови разплащания
„Международен банков институт“ ООД	42.31	Финансово обучение и научни изследвания
„Дружество за касови услуги“ АД	20.00	Обработка на ценни пратки с български банкноти и монети, предоставени от БНБ и банки

През 2011 г. БНБ е извършила продажба на 2000 броя акции, представляващи 20% от капитала на „Централен депозитар“ АД, на правителството на Република България. Банката е прехвърлила акциите по номинална стойност.

15. Материални активи

(хил. лв.)

	Земя и сгради	Машини и оборудване	Информационно оборудване	Офис оборудване	Друго оборудване (вкл. транспортни средства)	Разходи за придобиване на материални активи	Общо
Към 1 януари 2011 г.	184 917	111 706	30 551	9 104	6 346	2 346	344 970
Придобити	43	10 648	14	38	105	5 735	16 583
Отписани	(157)	(12 073)	(602)	(174)	(52)	(14)	(13 072)
Трансфери	-	911	4 385	174	254	(5 724)	-
Към 31 декември 2011 г.	184 803	111 192	34 348	9 142	6 653	2 343	348 481
Амортизация и загуби от обезценка							
Към 1 януари 2011 г.	(17 435)	(57 655)	(21 084)	(4 385)	(4 688)	-	(105 247)
Начисления за периода	(5 822)	(8 077)	(5 226)	(926)	(452)	-	(20 503)
На отписаните	1	1 666	600	169	52	-	2 488
Към 31 декември 2011 г.	(23 256)	(64 066)	(25 710)	(5 142)	(5 088)	-	(123 262)
Балансова стойност към 31 декември 2011 г.	161 547	47 126	8 638	4000	1 565	2 343	225 219
Балансова стойност към 31 декември 2010 г.	167 482	54 051	9 467	4 719	1 658	2 346	239 723
Към 1 януари 2010 г.	182 569	111 298	27 511	8 901	6 270	3 436	339 985
Придобити	14	1 546	25	35	61	4 632	6 313
Отписани	-	(719)	(419)	(92)	(11)	(87)	(1 328)
Трансфери	2 334	(419)	3 434	260	26	(5 635)	-
Към 31 декември 2010 г.	184 917	111 706	30 551	9 104	6 346	2 346	344 970
Амортизация и загуби от обезценка							
Към 1 януари 2010 г.	(11 603)	(50 089)	(16 624)	(3 518)	(4 201)	-	(86 035)
Начисления за периода	(5 832)	(8 136)	(4 877)	(959)	(498)	-	(20 302)
На отписаните	-	570	417	92	11	-	1 090
Към 31 декември 2010 г.	(17 435)	(57 655)	(21 084)	(4 385)	(4 688)	-	(105 247)
Балансова стойност към 31 декември 2010 г.	167 482	54 051	9 467	4 719	1 658	2 346	239 723
Балансова стойност към 31 декември 2009 г.	170 966	61 209	10 887	5 383	2 069	3 436	253 950

При преоценката на дълготрайни материални активи Банката отписва натрупаната амортизация за сметка на брутната балансова стойност на активите, като нетната им стойност се преизчислява спрямо преоценената стойност.

16. Нематериални активи

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2011 г.	38 604	42	948	39 594
Придобити	-	127	1 922	2 049
Отписани	(148)	(17)	-	(165)
Трансфери	2 870	-	(2 870)	-
Към 31 декември 2011 г.	41 326	152	-	41 478
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2011 г.	(28 325)	(39)	-	(28 364)
Начисления за периода	(5 414)	(52)	-	(5 466)
На отписаните	22	17	-	39
Към 31 декември 2011 г.	(33 717)	(74)	-	(33 791)
Балансова стойност към 31 декември 2011 г.	7 609	78	-	7 687
Балансова стойност към 31 декември 2010 г.	10 279	3	948	11 230

В софтуера към 31 декември 2011 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 372 хил. лв. (31 декември 2010 г. – 815 хил. лв.) и програмни продукти на стойност 1354 хил. лв. (31 декември 2010 г. – 1815 хил. лв.).

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2010 г.	36 425	41	346	36 812
Придобити	33	3	2 750	2 786
Отписани	(2)	(2)	-	(4)
Трансфери	2 148	-	(2 148)	-
Към 31 декември 2010 г.	38 604	42	948	39 594
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2010 г.	(22 473)	(37)	-	(22 510)
Начисления за периода	(5 855)	(3)	-	(5 858)
На отписаните	3	1	-	4
Към 31 декември 2010 г.	(28 325)	(39)	-	(28 364)
Балансова стойност към 31 декември 2010 г.	10 279	3	948	11 230
Балансова стойност към 31 декември 2009 г.	13 952	4	346	14 302

В софтуера към 31 декември 2010 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 815 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 1848 хил. лв.) и програмни продукти на стойност 1815 хил. лв. (31 декември 2009 г. – 1430 хил. лв.).

17. Други активи

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Вземания на дъщерни предприятия от местни банки	42 149	32 239
Възпоменателни монети за продажба	357	423
Материални запаси	15 023	15 559
Вземания от доставчици	3 271	574
Разходи за бъдещи периоди	1 623	1 508
Други вземания	975	3 791
	63 398	54 094

Във вземанията на дъщерни предприятия от местни банки са включени 38 361 хил. лв. вземания на „Печатница на БНБ“ АД и 3788 хил. лв. на „Монетен двор“ ЕАД.

18. Банкноти и монети в обращение

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Банкноти в обращение	8 548 706	8 133 861
Монети в обращение	180 044	168 567
	<u>8 728 750</u>	<u>8 302 428</u>

19. Задължения към банки и други финансови институции

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Депозити на виждане от банки и други финансови институции		
– в левове	4 417 459	3 848 984
– в чуждестранна валута	1 762 139	1 963 551
	<u>6 179 598</u>	<u>5 812 535</u>

Банката не начислява лихви върху депозитите на виждане от банки и други финансови институции. Сумата на депозитите на виждане включва 4636 млн. лв., представляващи задължителните резерви, които банките са длъжни да поддържат по сметки в БНБ (31 декември 2010 г. – 4092 млн. лв.).

20. Задължения към държавни институции и други задължения

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Разплащателни сметки		
– в левове	1 379 232	961 228
– в чуждестранна валута	389 454	246 838
Срочни депозитни сметки		
– в левове	2 434 000	2 469 000
– в чуждестранна валута	1 031 346	2 156 526
	<u>5 234 032</u>	<u>5 833 592</u>

Депозитите и разплащателните сметки на правителството в Банката включват средства, държани от името на бюджетни и други правителствени организации. Банката не начислява лихви върху разплащателните сметки. Депозитите на правителството в евро и в левове се олихвяват с лихвен процент между 0.00% и 1.09%.

21. Задължения за участие в международни финансови институции

Задълженията към МВФ по квотата за участие на Република България към 31 декември 2011 г. възлизат на 1 289 622 хил. лв., или 604 475 хил. СПТ (31 декември 2010 г. – 1 342 143 хил. лв., или 604 659 хил. СПТ).

Задълженията към МВФ са деноминирани в СПТ. Задълженията, свързани с квотата на България в МВФ, са безлихвени и нямат определен падеж. В това приложение е включена сметка № 1 на МВФ в левове за административни разходи в размер на 3463 хил. лв. (31 декември 2010 г. – 3603 хил. лв.).

Банката има получени от МВФ средства от общо и специално разпределение на СПТ в размер съответно на 474 586 534 СПТ и 136 289 102 СПТ. Връщането на средствата ще се извърши при поискване от МВФ. Съгласно чл. XX от Устава на МВФ Банката получава лихва по наличните СПТ и плаща такса по получените средства от общото и специалното разпределение с един и същи лихвен процент.

22. Други пасиви

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Средства на институции и органи на ЕС	130 486	70 135
Задължения по заплати и социално осигуряване	1 916	1 431
Приходи за бъдещи периоди	1 680	1 690
Други пасиви	30 545	21 727
	164 627	94 983

В „средства на институции и органи на ЕС“ се включват средства на Европейската комисия и Европейската инвестиционна банка. Съгласно чл. 9 от Регламент (ЕО, Евратом) № 1150/2000 на Съвета и участието на България във финансирането на бюджета на ЕС в Банката са открити сметки на Европейската комисия. Към 31 декември 2011 г. средствата по тях възлизат на 68 967 хил. лв. През 2011 г. Банката е открила сметки на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) за изпълнение на финансово споразумение между правителството на България и ЕИБ, като средствата по тези сметки възлизат на 61 519 хил. лв. към 31 декември 2011 г.

23. Капитал и резерви

Капиталът на Банката е определен със ЗБНБ и е в размер на 20 000 хил. лв.

Резервите от преценка на немонетарни активи включват нетното изменение в справедливата стойност на имоти, капиталови инвестиции и други немонетарни активи.

Съгласно чл. 36 от ЗБНБ нереализираните печалби/загуби, възникнали от преценка на активи и пасиви на БНБ, деноминирани в чуждестранна валута или злато, са прехвърлени в специална резервна сметка и формират специални резерви.

Другите резерви включват 25% от годишното превишение на приходите над разходите след разпределение в специални резерви, както и резерви, създадени по решение на Управителния съвет на Банката.

Разпределението на печалбата за 2011 г. съгласно оповестената в приложение 5 (з) политика е, както следва:

(хил. лв.)

	2011 г.	2010 г.
Печалба за периода	629 647	846 646
Разпределение в специален резерв съгласно чл. 36 от ЗБНБ		
Нереализирана (печалба) от преценка на злато	(387 571)	(770 950)
Нереализирана загуба от преценка на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	5 559	202 308
Нереализирана (печалба) от преценка на чуждестранна валута	(1 600)	(4 488)
Други нереализирани загуби	1 857	4 417
Резултат след разпределение в специален резерв,	247 892	277 933
в т.ч.		
Разпределение във фонд „Резервен“ съгласно чл. 8 от ЗБНБ	60 176	66 971
Резултат от консолидация и неконтролиращо участие	7 188	10 048
Разпределение във фонд със специално предназначение съгласно чл. 8 от ЗБНБ	-	-
Предвидена вноска в държавния бюджет	180 528	200 914

Предвидената вноска в държавния бюджет в размер на 180 528 хил. лв. към 31 декември 2011 г. е резултативна величина, която се изчислява на база реализираното превишение на приходите над разходите в неконсолидирания финансов отчет на БНБ в размер на 240 704 хил. лв. Съгласно чл. 8 от ЗБНБ 25% от годишното превишение на приходите над разходите в размер на 60 176 хил. лв. се заделят за фонд „Резервен“ в „други резерви“ на Банката, а остатъкът в размер на 180 528 хил. лв. се заделя като предвидена вноска в държавния бюджет.

24. Неконтролиращо участие

„Печатница на БНБ“ АД е акционерно дружество с двама акционери – БНБ и държавата чрез Министерството на финансите. БНБ притежава 95.6% от капитала на дружеството, а държавата чрез Министерството на финансите – 4.4% от капитала на дружеството.

25. Парични задължения и брутни международни валутни резерви

(хил. лв.)

	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
Брутни международни валутни резерви		
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	6 722 318	5 685 791
Монетарно злато и други инструменти в злато	3 053 483	2 669 424
Инвестиции в ценни книжа	16 252 939	16 947 992
Капиталови инвестиции и квота в МВФ	79 138	76 928
	26 107 878	25 380 135
Парични задължения		
Банкноти и монети в обращение	8 728 750	8 302 428
Задължения към банки и други финансови институции	6 177 657	5 811 971
Задължения към държавни институции	4 359 186	5 399 763
Други задължения	1 007 273	504 528
	20 272 866	20 018 690
Превишение на брутните международни валутни резерви над паричните задължения	5 835 012	5 361 445

Вземанията по лихви и задълженията по начислени лихви се отнасят към съответните активи и пасиви.

„Монетарно злато и други инструменти в злато“ се преоценява ежедневно на база фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали.

26. Сделки със свързани лица

Правителство на Република България

Международен валутен фонд

Всички заеми, отпуснати от МВФ на правителството на Република България и на Банката, се получават чрез БНБ. На правителствените кредити от МВФ съответства вземане на Банката от правителството в същия размер. С цел елиминиране колебанията на валутните курсове вземанията от правителството са деноминирани също в СПТ.

Лихвите по тези заеми се плащат от правителството. Следователно не се начисляват лихви по вземанията от правителството и не се включват разходи за лихви за частта на правителството от заемите, предоставени от МВФ.

Към 31 декември 2011 г. Република България няма получени средства по заемни споразумения с МВФ.

Квотата на Република България в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани от Банката и правителството (вж. приложение 21).

Банкови сметки на правителството

Бюджетните организации имат разплащателни сметки и срочни депозити в Банката (вж. приложение 20).

Дейности по агентските функции

В съответствие със ЗБНБ и при условия, договорени с министъра на финансите, Банката действа като агент по държавни дългове или по дългове, гарантирани от държавата. В тази си роля тя изпълнява депозитарни и агентски функции, свързани с администриране и управление на издадените от МФ държавни ценни книжа. Банката получава комисиони, свързани с изпълнението на тези функции. Тези държавни ценни книжа не са активи или пасиви за Банката и не са отразени в консолидирания ѝ отчет за финансовото състояние. Банката не е изложена на кредитен риск по отношение на държавните ценни книжа, тъй като не ги гарантира. Номиналната стойност на държавните ценни книжа, държани

от Банката като депозитар, към 31 декември 2011 г. е в размер на 4473 млн. лв. (31 декември 2010 г. – 3934 млн. лв.).

27. Дъщерни дружества

(%)

Дял в акционерния капитал	31 декември 2011 г.	31 декември 2010 г.
„Монетен двор“ ЕАД	100	100
„Печатница на БНБ“ АД (вж. приложение 24)	95.6	95.6

За отчетния период нетният приход от дъщерни предприятия включва нетна печалба в размер на 1747 хил. лв. от „Монетен двор“ ЕАД (31 декември 2010 г. – 1229 хил. лв.) и 5380 хил. лв. от „Печатница на БНБ“ АД (31 декември 2010 г. – 3431 хил. лв.).

28. Поети ангажименти и потенциални задължения

1) Участие в Банката за международни разплащания

Банката притежава 8000 акции от капитала на Банката за международни разплащания, всяка на стойност 5000 СПТ. От участието в капитала на БМР 25% са платени. Невнесенят капитал е с опция за внасяне до три месеца след решение на Борда на управителите на БМР. Потенциалното задължение на Банката към 31 декември 2011 г. е 69 620 хил. лв. (31 декември 2010 г. – 68 043 хил. лв.).

2) Квота в МВФ

Квотата в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани съвместно от Банката и правителството на Република България, на стойност 1 289 622 хил. лв.

3) Капиталови ангажименти

Към 31 декември 2011 г. Банката има поети ангажименти за 43 хил. лв. за придобиване на дълготрайни активи (31 декември 2010 г. – 496 хил. лв.).

4) Други ангажименти и поети задължения

Банката няма издадени други гаранции, акредитиви или поети ангажименти за закупуването или продажбата на злато, други благородни метали или чуждестранна валута.

29. Събития, настъпили след отчетната дата

Няма събития, възникнали след датата на отчета за финансовото състояние, които да изискват допълнително оповестяване или корекции във финансовите отчети на Банката.

По-важни решения на Управителния съвет на Българската народна банка

17 февруари	БНБ пуска в обращение, считано от 21 март 2011 г., сребърна възпоменателна монета „Манастирът Зограф“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2011 г.
15 март	Одобрява <i>Отчет за изпълнението на бюджета на БНБ към 31 декември 2010 г.</i> Отнема лиценза на „М Секюрг“ ООД за извършване на дейност като платежна институция за предоставяне на платежни услуги по чл. 4, т. 6 от ЗПУПС. Приема изменение в Тарифата за таксите на БНБ по безналични операции във валута, считано от 1 април 2011 г.
30 март	Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 на БНБ от 2009 г. за лицензиране на платежните институции и операторите на платежни системи.</i> БНБ пуска в обращение, считано от 2 май 2011 г., трикомпонентна сребърна възпоменателна монета „Гена Димитрова“ от серията „Именити български гласове“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2011 г.
12 април	Приема <i>Годишен отчет на Българската народна банка за 2010 г.</i>
28 април	Отказва издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция на „НТС-пей“ АД за предоставяне на платежни услуги по чл. 4, т. 7 от ЗПУПС.
12 май	Прехвърля на държавата чрез МФ притежаваните от БНБ акции от капитала на „Централен депозитар“ АД. БНБ пуска в обращение, считано от 20 юни 2011 г., сребърна възпоменателна монета с нанесено частично позлатяване „Хан Крум“ от серията „Средновековни български владетели“ с номинална стойност 10 лева, емисия 2011 г.
9 юни	Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 9 на БНБ от 2008 г. за оценка и класификация на рисковите експозиции на банките и за установяване на специфични провизии за кредитен риск.</i> Приема <i>Наредба за изменение на Наредба № 2 на БНБ от 2006 г. за лицензите, одобренията и разрешенията, издавани от БНБ по ЗКИ.</i> Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 на БНБ от 16 юли 2009 г. за условията и реда за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти.</i> Отказва издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция на „Евромъни Трансфер“ ООД (в процес на учредяване) за предоставяне на платежни услуги по чл. 4, т. 6 от ЗПУПС. Приема промяна в часовия интервал на <i>Тарифата на РИНГС</i>, считано от 13 юни 2011 г., с което броят на циклите за сетълмент на БИСЕРА се увеличава от два на три.
7 юли	Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 13 на БНБ от 16 юли 2009 г. за прилагането на международен номер на банкова сметка и за банковите кодове.</i> Приема изменения и допълнения на <i>Тарифата за таксите на ЦКР.</i>

Отказва издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция на „КиВи България“ ООД по чл. 4, т. 7 от ЗПУПС.

21 юли	Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 от 2009 г. за лицензиране на платежните институции, дружествата за електронни пари и операторите на платежни системи.</i> Издава лицензи на „Интеркарт Файнанс“ АД и „Ти Би Ай Кредит“ ЕАД за извършване на дейност като дружества за електронни пари. Пуска в обращение, считано от 12 септември 2011 г., сребърна възпоменателна монета с нанесено оцветяване „Косе Босе“ от серията „Български народни приказки“ с номинална стойност 5 лева, емисия 2011 г.
2 август	Одобрява проект на договор за продажба на поименни акции с право на глас на МФ, представляващи частта на БНБ в капитала на „Централен депозитар“ АД.
15 септември	Одобрява <i>Отчет за изпълнението на бюджета на Българската народна банка към 30 юни 2011 г.</i>
10 ноември	Приема <i>Отчет на Българската народна банка за януари – юни 2011 г.</i> Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 на БНБ за капиталовата адекватност на кредитните институции.</i> Приема <i>Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение.</i> БНБ пуска в обращение, считано от 19 декември 2011 г., златна възпоменателна монета „Богородица Пътеводителка“ от серията „Българска иконография“ с номинална стойност 20 лева, емисия 2011 г.
29 ноември	Приема бюджета на БНБ за 2012 г.
20 декември	Одобрява <i>Годишния бюджет за административните разходи на Фонда за гарантиране на влоговете в банките за 2012 г.</i>